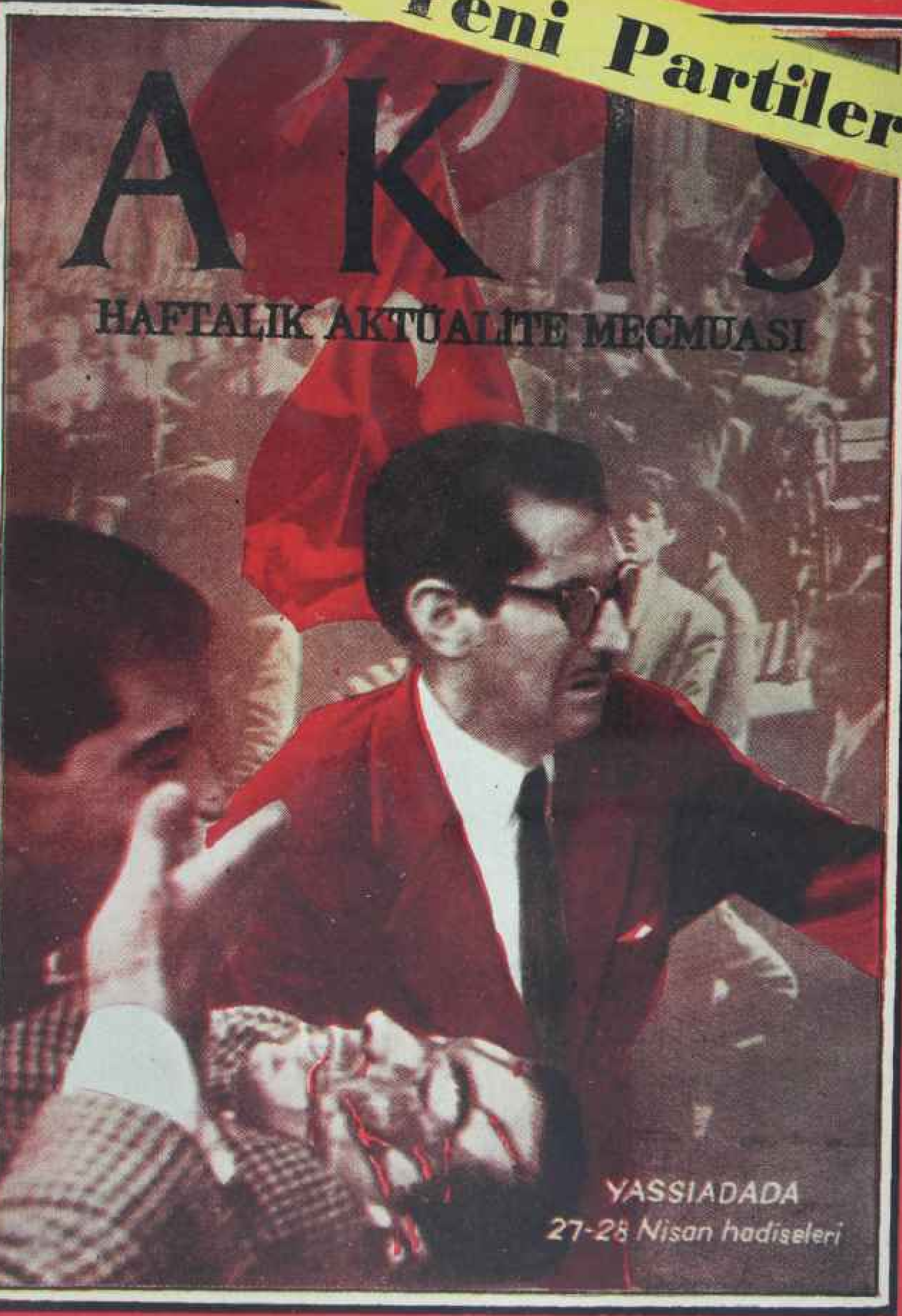
SAYI : 345

Yeni Partiler

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YASSIADADA
27-28 Nisan hadiseleri

Neşeli ve memnun
—ÇÜNKÜ HER TARAFI YAĞA BULANMIŞ, İS İÇİNDEKİ TAVASINI BİRKAÇ DAKİKADA TEMİZLEYİVERDİ
Bu temizlik mucizesi yalnız ve yalnız FAY Temizleme Tozu sayesinde gerçek olabilir. Puro Sabun Fabrikasında tamamen hususi bir formülle imâl edilen FAY Temizleme Tozu, kiri, yağı, pası ve bütün lekeleri yokeder— ev kadınının bilûmum temizlik işlerinde sür'at ve kolaylık sağlar.
FAY
fay
fay
HERŞEYİ
DAHA İYİ
TEMİZLER
ÜSTELİK —
Fay Temizleme Tozu Kutularına Para ve Hoş Sürprizler rasgele serpiştirilmektedir. Yüzbinlerce ev kadını gibi siz de bugün bakkalınızdan Fay isteyiniz

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt: XX,Sayı: S45

Yazı İşleri

Rüzgarlı Sokak Ovehan Kat 5 Daire 7
Tel: 11 89 92 P. K. 682 - Ankara

İdare :

Denizciler Caddesi 2S/S
Rüzgarlı Matbaa T e l : 11 62 21

İstanbul Bürosu

Cağaloğlu, Türkocağı C. Gürsoy Han
Tel : 87 *12* 07

*

Başyazar

Metin Toker

*

Akis Neşriyat ZAĞ. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve,Müessese Müdürü

Mübin TOKER

*

Yaz\ İşlerini fiilen idare eden Mesul Yasıişleri Müdürü

Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür .

TURHAN

Fotoğraf:

Hüseyin EZER

Associated Press

Türk Haberler Ajansı

*

Klişe :

Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlâk yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları :

1 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha):40.00 lira

İlân şartları :

Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak : 2.500 TL.

İlan işleri:

Telefon : 11 52 21

TELE - RADYO - REKLAM

Atatürk Bulvarı Büyük Han No. 39
ANKARA — Tel; 12 87 93 - 12 9877

Dizildiği yer :

Rüzgarlı Matbaa

Basıldığı yer :

Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

FİYATI : 1 LİRA

Basıldığı tarih : 5.2.1961

Kapak resmimiz

Üniversite Hâdiseleri

Hürriyet için dökülen kan

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Bu hafta, hâdiselerin icabı olarak, meccmuanızı açtığınızda karşınıza YASSIADA DURUŞMALARI kısmı sıkacaktır. Hakikaten, bitirdiğimiz haftanın sonlarından bu yana umumi efkârın gözleri bir defa daha Marmaranın bu küçük adasına dönük bulunmaktadır. Perşembe günü, Adanın güzel tertiplenmiş Duruşma Salonunda Başkan Başol ihtilâli doğuran fiili sebepleri iİçinde toplayan dâva dosyasını açmıştır. "28 Nisan ile 27 Mayıs arasında cereyan eden hâdiseler'in hesaplaşması mahiyetinde olan ve bir devrin gerçek mesulleriyle onların melanet âletlerinden büyük kısmını sanık sıralarında bir araya getiren duruşma, bütün memlekette derin alâka uyandırmıştır. Alâka, hudutlarımızın da ötesine taşmış ve dünya basınının yeniden Yassıadadan ve Yüksek Adalet Divanından bahsetmesine yol açmıştır.

A K İ S , hâdiseyi ehemmiyetiyle mütenasip olarak t â k i p etmek i ç i n Başyazarımız Metni Tekeri Yassıadaya göndermiştir. Nitekim YASSIADA DURUŞMALARI sayfalarımız bu hafta gene onun kaleminden çıkmıştır. Metin Toker, hâdiselerin gelişmesine gdre tekrar Adaya gidecek ve duruşmaları takip edecektir. YASSIADA DURUŞMALARI kısmımız, duruşmaların en alâka sekici ve yepyeni tarzda naklinden başka, bir kaç mühim yazı ihtiva etmektedir. AKİS'in İstanbuldaki temsilcisi, 28 Nisan ayaklanmasından sonra, öldürülen arkadaşlarının cesetlerini almak üzere İstanbul Üniversitesi bahçesine giren ve bir kaç gece orada kalan, sonra da Davutpaşa kışlasına götürülmek üzere GMS'lere doldurulan gençlerden bir tanesini bulmuş ve ondan o karanlık gecelerin en canlı hikâyesini dinlemiştir. Mecmuanın Ankaradaki İstihbarat ekibi ise, bir çerçeveli yazı hazırlamıştır. Bu yazı, Atatürk Bulvarıyla Kızılay meydanının o günlerdeki manzarasını oralardan hemen tek dakika ayrılmamış bir "sakallı"nın kaleminden nakletmektedir. Bu sakallı, okuyucularımızın iyi tanıdığı Atillâ Bartınlıoğludur. Böylece AKİS bu hafta, aradan sâdece sekizi, dokuz ay geçmiş bulunmasına rağmen bâzı hafızalarda unutulan "İhtilâlin Kahramanlık Günleri"nl canlı şekilde anmaktadır. YASSIADA DURUŞMALARI kısmımızın okunması bittiğinde, eğer İhtirasları uğruna o günleri Türk milletine yaşatmış ve kardeşi kardeşe vurdurtmak istemiş olanlara karşı içinizde bir acuna hissi yeşermişse, onun iğrenme hissine döndüğünü mutlaka farkedeceksiniz. Beyazıt ve Kızılay meydanlarında, göğüslerini Menderesin ' kurşunlarına açmış Türk gençliğinin haykırdığı gibi "kahrolası diktatörlere bu dünya kalmamış"tır.

Geçen hafta pazar günü başkentte satışa çıkarılan AKlS -Türkiyenin diğer taraflarında pazartesi günü okunmaktadır- Us bütün gazeteler arasında bir haber farkı vardı. Gazeteler, bir kısmı manşetlerinde, Alicanın müstakbel partisiyle Celâl Bayarın avukatının partisinin tam bir anlaşmaya vardıklarını biliyorlardı. Halbuki AKİS'te, anlaşmama gerçekleşmediği, iki tarafın birbirlerinden kurucular listesinin tanzimi meselesindeki uyuşmazlıktan dolayı ayrıldıkları haber veriliyordu. AKİS'in istihbaratına güvenen AKİS okuyucuları şüphesiz işin doğrusunun hangisi olduğunu hemen anlamışlardır. Nitekim bir gün sonra, hâdiseleri yerinde ve dikkatle takip eden AKİS'in haberi bütün gazetelerde teyit edilmiş, iki grubun anlaşamadıkları ortaya çıkmıştır.

Bu hafta, YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızın geniş bir kısmı, gene yeni partilere alt haberlerle doludur. Alican ve Oderden sonra Gümüşpala da Ankaraya gelerek başkentin karışık siyasî hayati -ya-ut, kazanı- içine karışmıştır. Bir AKİS muhabiri emekli Orgenerali dikkatle takip etmiş ve. fikirlerini öğrenmiştir. Böylece; kızışan 'Yeni PartiYarışı"nın en alâka uyandırıcı ve bütün karışıklığına rağmen mazbut ve yüzdeyüz doğru tafsilâtım ancak AKİS'ten takip etmek İmkân dahiline girmektedir.

Saygılarımızla AKİS

Cilt: XX, Sayı: 345

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

6 ŞUBAT 1961

YASSIADA DURUŞMALARI

Millet

Süfli ve iğrenç

Bitirdiğimiz haftanın sonlarında, ihtilâl günlerinin meşhur nağmesi, Gazi Osman Paşa marşı, untttulmaz yeni güftesiyle bir defa daha dudaklardaydı: "Olur mu böyle olur mu - kardeş kardeşi vurur mu - Körolası diktatörler - Bu dünya , size kalır mı?" Sokaklarda çocuklar bu şarkıyi tekrar mırıldanırken Diktatör ve arkadaşlara, tahta bir sanık sandalyasının üzerinde, marifetlerinin hesabını Türk milletine vermekteydiler.

Diktatörlerin, devrildiklerinde bir asil taraf muhafaza etmeleri hiç görülmemiş değildir. Sırtlarına kudret hırkasını bilek kuvvetiyle giyenler ve o hırkaya bir takım meziyetleri sayesinde hak kazananlar, zulüm yoluna sapmaları neticesi alaşağı edildiklerinde vakur kalabilmişlerdir. Ama Menderes, en kuvvetli göründüğü devirde pervasız kimselerin nezdinde nasıl gülünç bir gecekondu diktatör manzarası arzetmişse, sanık sandalyasında aynı kalmıştır. Üstelik üzerinden kudret hırkası çekip alınmış olduğundan memleket mukadderatına tek başına hakim olduğu kanaatini yedi düvele vermeyi becermiş bu adam iğrenç bir yaratık olarak cascavlak, Türk milletinin huzurunda sırıtıvermiştir.

Yassıada duruşmaları aslında, Türk milleti önünde, bir diktatörlük heveslisini çırılçıplak »oymuştur. Adnan Menderes denilen ve adeta devleştirilen, efsaneleştirllen adamın gerçekte kim olduğunu görmek tarihimizin büyük tecrübelerinden, derslerinden birini teşkil etmiştir. Bu, yarın böyle bir idare kurmaya kalkışabilecek kimselerin karşısına milletin sağlam kuvvetlerinin Menderesin karşısına dikildiğinden çok daha çabuk dikilmesini mutlaka sağlayacaktır. Gözünü kan bürüdüğü günlerin hesabını verirken takındığı sefil tutumuyla, hiç bir asil tarafı olmayan haliyle düşük Başbakan, sadece "Adnan Menderes efsanesi"ni değil bir "Diktatör Heyûlası"nı yıkmıştır. Diktatörlerin, haklarım bilen cessur milletler karşısında ne hale gelebileceklerinl, ihtimal ki şimdiye kadar hiç kimseye hiç kimse Adnan Menderesin bizlere gösterdiğinden daha güzel, daha manalı ve veda tarzda göstermemiştir. "Bu muymuş Diktatör t" diye büzülen dudaklar, uzun yıllar, kurmakta olduğumuz demokratik İkinci Cumhuriyetimizin başlıca teminatlarından birini teşkil edecektir.

İhtimal ki, adına Adnan Menderes denilen yaratığın Türk milletine tek hizmeti, işte budur.

Adnan Menderes
Kasılmanın sonu

Duruşma anı

Cürüm ve Ceza

(Kapaktaki Hâdise)

Ortadan kısa boylu, son derece sevimsiz, ama isi laubaliliğe dökmek, hattâ yüzsüzlüğe vurmak suretiyle boynunda gıdıklanmasını hissettiği ipten kurtulacağı ümidinde adam:

"—Eğer bu hükümetin devrileceğini bilseydim nümayişçilerin en önüne ben geçer, elime bayrak alır, sokaklarda dolaşırdım" dedi.

Gülüşmeler, Yassıadadaki Duruşma Salonunun sıralarım bir baştan ötekine kapladı. İhtilâli- ikinci en mühim dosyası Yüksek Adalet Divanında açıldığından beri -en mühim dosya, Anayasasının ihlaliyle alâkalı dosyadır- neşelerini ve çalımlarım pek kaybetmiş düşük kelleler arasında da, "Gestapo Zeki" diye bilinen Zeki Şahinin sözlerine bilhassa Fatin Rüştü Zorlu ve Tevfik İleri tebessümlerle iştirak ettiler. Gülmeyen, Celâl Bayarla Adnan Menderesti. İhtimal, 115 kişilik kafile arasında, Hükümetin devrileceğini bilselerdi nümayişçilerin en önüne geçmeyecek, elin* bayrak almayacak, sokaklarda dolaşmayacak sadece ikislydi. Fakat o gün ve ertesi gün, Adnan Menderesin aynı sanık mikrofonundan bas hadiseleri anlatış tarzım hayretler içinde kalarak ve bir insanın hicap denilen hissine derece ayaklar altına alıp karşısındakilerin gözlerinin içine baka baka "bir profesyonel cani soğukkanlığıyla" yalan söyleyebileceğin! *kendi insanlıklarından utanarak görenler, aslında Zeki Şahinin yolundan yürümeyecek olanların sayısının iki de ol madığını düşünmekten kendilerini alamadılar.

Bitirdiğimiz haftanın sonlarındaki günler Dolmabahçe rıhtımı Türkiyenin gözlerinin nereye dönük olduğunu, hiç bir tereddüde yer verme yecek şekilde gösteriyordu. İhtilâlin tarihindeki mütevazı mevkiini almış bulunan Fenerbahçenin hareketine yarım saat kala, şimdiye kadar sadece duruşmaların başladığı gün görülmüş olan bir kuyruk deniz kenarından asfalt yola kadar uzanıyor»

Haftanın İçinden

Fareli Köyün Kavalcıları

Metin TOKER

Geçenlerde, Yassıadadaki Duruşma Salonunum AKİS'e ayrılan köşesinden, dinleyicilerin ayakları dibine sıralanmış tahta sandalyalar üzerine yığılmış insan kalabalığına baktım. Perişan, korkak ve âciz bir görünüşleri vardı. İçlerinde tanıdıklarım, bildiklerim çoktu. Hele ön sırada oturanların büyük kısmıyla konuşmuşluğum mevcuttu. Küçük çapta insanların, eski tabirle ikbalde ve nikbette ne derece değiştiklerinin sanki canlı bir tablosunu çizmek için oraya toplanmışlardı. En ziyade azgın hale geldikleri, kudretlerini tamamile tüketmiş oldukları halde kendilerini her şeye muktedir sandıkları kanlı günlerin hesabını verirlerken ibret levhalarının da en manalısını teşkil ediyorlardı.

Sonra, Bölükbaşıların ve Alicanların, onların yanında bir takım "Meçhul Şöhret"lerin giriştikleri yarış hatırıma geldi. "Demokrat avı"nın en ziyade kızıştığı bir hafta içinde "28 Nisan ile 27 Mayıs arasında cereyan eden hadiseler"in dosyasının açılması, bir iyi tesadüf olmuştur. Bu iki tarih arasında Menderesin yanında, D.P. nin içinde kalmış, herkes sokaklarda hürriyet için savaşırken bir "mutlu azınlık" teşkil ederek en azından günlük hayatini yaşamakta devam etmiş insanların bugün ve yarın memleketin siyaset hayatide ne getirebileceklerini merakla düşünmemek kabil mi? D.P. ye oy verenlerden, 1950 seçimlerinde değil, 1957 seçimlerinde D. P. ye oy verenlerden bahsetmiyorum. Bütün siyasi kanaatlar mukaddestir ve bir memlekette görüşlerin seri mal otomobillerin çizgilerini taşıması bahis konusu olamaz. Bir iktidarın sadece rejim meselesindeki tutumunun seçimlerde göz önünde tutulması da beklenemez. Memleketin çeşitli bölgelerinde çeşitli sebepler altında çeşitli temayüllerin bulunması son derece tabiidir. D. P. ye, bu parti temiz idealleri savunurken girmiş, fakat sonradan onunla bütün alâkasını kesmiş, bir kaydı bulunduğunu dahi hatırından çıkararak hesabı görülen o "28 Nisan İle 27 Mayıs arasında cereyan eden hâdiseler"i herkes gibi takbih etmiş olanlara da bir şey denemez. Ama, şu perişan, korkak ve âciz insanları ya onlardan da perişan, korkak ve âciz olduklarından, ya da "mutlu azınlık" içindeki yerlerini kaybetmemek için sonuna kadar lider bilmiş, onların dümen suyunda fırıldaklar çevirmiş, kendi çaplarında onlara destek sunmuş kimselerin tamah edilecek neleri bulunduğu anlaşılır gibi değildir. Menderesten başka gayeler taşıdığını bildirenlerin, Menderesin saflarına 1954'lerden, 1957'-lerden, hattâ 1959'lardan sonra taşınmış olanlara kucak açtıklarım görmek, insanı hakikaten hayal sukutuna uğratıyor. "Amme vicdanında mahkûmiyet" bunların ahularında ebedi bir kara damga olarak kalacaktır.

Şimdi, bu kara damgalılarla İkinci Cumhuriyetin siyaset yelkenlerine rüzgâr doldurmaya çalışmak!. İnsanın aklına, ister istemez, "Rüzgâr eken, fırtına biçer" sözü geliyor. Ama, oy kaygısıyla girişilen hesapların gülünç tarafı Yassıadadaki Duruşma Salonunun bir köşesinden aşağıya doğru bakılınca öylesine açık şekilde görülüyor ki.. Her gerçek ortaya çıktıktan sonra "Menderesin eski adımlan"nın kütleleri gene sürükleyebileceklerini sanmak için ne derece gaflete kapılmak lâzımdır, bilinemez. Bir yeni seçim kampanyasında e eski adamlar göğüslerine taktıkları rozetlere bir veya iki harf eklemiş olarak çıkacaklar, bambaşka sebeplerden dolayı ve gerçek kendilerine değişik gösterildiği için "Demokrat oy" kullanmış olanları peşlerinde sürükleyecekler! Bu, milleti hakikaten hiç tanımamak, kâğıt üzerindeki hayalleri sosyal hayata aktarmaya çalışmak demektir. Hele hayalhanelerde bizzat yaratılan bir "C. H. P. düşmanlığı' efsanesine bel bağlayarak eski "Demokrat oy"ların derlenebileceğini sananlar, 1957 seçimlerinin arefeslnde Güçbiriiği gayretlerini bir pazarlık konusu ve eşittik iddiası vesilesi sayanların 1957 seçimlerinin akablndeki durumlarına düşmeye mahkûmdurlar. Bir millete fildişi kuleler içinden teşhis konulmaya kalkıldı mı, arzular gerçeklerin niyetine alındı mı bu mahkûmiyet mukadder olur. Fildişi kule sakinleri içinde bir takım C. H. P.lilerin de bulunmadığı sanılmamalıdır. Onların da evhamları, kendilerine korkulukları tabancalı adam gösteren endişeleri tamamile suni, üstelik tehlikeli bir havanın yaratılmasında rol oynamıştır. 28 Nisan ile 27 Mayıs arasında. D. P. nin devlete dahi dayanarak ayakta kalamayacağı ortaya çıkmıştır. Bu tarihten önce beliren gerçek ise D. P. nin, bir siyasi teşekkül olarak bütün itibarını yemiş bulunduğu, ilk seçimlerde -hattâ kabarıkça bir hile payı dahi kabul edilerek- iktidarı kaybedeceğiydi. Zaten, sayın İnönünün Kayseri seyahatinden sonra Menderesin aldığı bütün tertipler, o Tahkikat Komisyonları ve Örfi İda* reler, bir D. P. iktidarının ancak zor yoluyla devam edebileceğine dair konulan teşhisin tabii icaplarıdır. Teşhisteki hatâ, D. P. nin zor yoluyla dahi iktidarda ham, lamayacağının görülmemiş olmasıdır. Şimdi, D. P. Din "lade-i ltibar" ettiğini sanabilmek için pek hayalperest olmak lâzımdır. Bele "Demokrat oy" sahiplerini sosyal kanunlarla ve memleket şartlarıyla hiç alâkası bulunmayan, bir kelime peşinde ve bir takım değnekçilerin idaresinde her an sevkedilebilecek bir sürü sanmak hayalperestlik de değildir. Bu, ayda yaşamanın ta kendisidir.

"Demokrat avı", D. P. nin kapatılmasındaki tarifsiz mahzurları şu anda artık herkesin gözleri önüne sermiştir. D. P.. kapatılmasaydı* "Demokrat oy"lann sahipleri kendilerine en mükemmel, en itibarlı liderleri arayacaklar ve bunu, aralarında bulup çıkaracaklardı. Parti* belki böylece sosyal kanunlara uygun şekilde "basübadelmevf'e kavuşacak, aksi halde* yerini tabii doğumla meydana çıkacak başka partilere gene sosyal kanunların sınırı içinde terkederek ufalanacak, ufalanacak, kaybolacaktı. Bugün ise* aksine, liderler ve lider adayları en kötü, en itibarsız "Demokrat oy"ların peşinde koşuyorlar. Sunilik, yaratılan vasatın icabı, politika hayatımıza hakim oluyor. Cemiyetin bünyevi meseleleri kâğıt üzerinde halledilemediğinden dolayıdır ki parti kurma gayretleri Fransız vodvillerind hatırlatıyor. Her şey gösteriyor ki memleketin gerçek çehresi ilk umumi seçimlerde herkesi uyandıracak ve siyasi hayat ondan sonra normal mecrası içinde gelişecektir. Bu da, seçimlerin bir an önce yapılmasının yeni zaruretini teşkil ediyor.

du. üstelik hava, o ilk gün olduğu gibi güneşli ve ılık da değildi. Deli bir rüzgâr çehrelerin çizgilerini tarumar ediyor, dalgalar taşların üstünden sekiyor ve kabarık deniz hiç de eğlenceli bir yolculuk vaad etmiyordu. Fakat yolculuk kimin hatırmdaydı ki.. Herkesi: aklı, iki saat sonra Adada, perdenin üzerine kalkacağı sahneyle doluydu. "28 Nisan ile 27 Mayıs aracında İstanbulda ve Ankarada cereyan eden hâdiseler"i kırmızı plâkalı arabalarda değil, sokaklarda yaşamış olanlar, karşılarında bulundukları insanların bugün ne holde olduklarını hakikaten merak ediyorlardı. Perde hiç de parlak bir sahnenin üzerine kalkmadı..

Düşük kelleler

O perşembe günü, saatler tam

9.50'yi gösteriyordu ki Örtülü Ödenekle alâkalı dâvanın neticesi o-lındı. Başkan Başol, Yüksek Adalet Divanının lûğatçesinde "Mahkûmiyet Kararı" mânasına gelen tâbirle Menderesin ve onun kurbanı Ahmet Salih Korurun -beklenildiği gibi- suçlu görüldüklerini ifade etti. Hâkimler, öteki dâvanın 118 sanığının -iki sanık, Namık Gedik ve Faruk Oktay öldüklerinden haklarındaki takibat durdurulmuştur- salona alınması için yerlerini terkettiler. O zaman gözler, eski Müsteşarı da muhafızlarının nezaretinde götürüldüğünden bol sandalyalı sanık mahallinde tek başına kolon Adnan Menderese döndü.

İktidarının sonunda aklını, kendini her şeye kadir sanacak derecede kaybetmiş olan D.P. nin ilk ve son Başbakanı adamakıllı toplamıştı. Duruşmaların ilk günündeki zayıf, nahif, çelimsiz hali kaybolmuştu. Gene pek mesut görünmediği muhakkaktı. Ama vücudu etlenmiş, boynu kalınlaşmıştı. Pek çok kimse değişikliği lehte saymadı. Üzerinde, sık sık giydiği, pek ince beyaz çizgili, koyu duman renginde, iki düğmeli elbisesi vardı. Puvanlı siyah bir kravat takmıştı. Ayaklarındakl ince, siyah pabuçlar, mûtadın aksine, pırıl pırıl değildi. Anlaşılan, bulunduğu yerden salona getirilişi sırasında, ıslanmıştı. Örtülü Ödenek dâvasında oturduğu yerden, iskemlesinin arka lığına asmış bulunduğu lacivert yağmurluğunu olarak kalktı, yeni dâvanın kalabalık sanıklarına ayrılmış bulunan sıraların birincisinde, 2 numaralı sandalyaya oturdu. Yağmurluğunu, bu sefer 2 numaralı sandalyanın arkalığına astı. içten huzursuz, ama dışardan, alışkanlığın verdiği bir rahatlıkla hareket ediyordu. Divan tabiriyle, günlerden G + 73 idi. Geçen 74 günün asgari 60'ında sanık mahallinde yer almış bulun* ması, kendisini Jimnastikhaneden bozma o salonun âdeta bir parçası haline getirmişti.

Düşük Başbakanı tâkipten, gözler biraz sonra sıkıldı vs diğer sanıkların girecekleri kapıya çevrildi. Merak konusu, bir evvelki celseye rahatsızlığı dolayısıyla -üşütme» çıkmamış bulunan Celâl Bayarın, suçlular arasında olup olmayacağıydı. Ada Komutanı Tarık Güryay dışarda. İçeri sokulacak sanıkları sıraya sokmakla meşguldü. Kapıda pardesüler Çıkartılıyor ve son hazırlık yapılıyordu. Kafilenin başında düşük Cumhurbaşkanı göründüğünde yüzler güldü. Sahne, bütün baş aktörle* rinin iştirakiyle oynanacaktı. Bayatı, Ethem Menderes takip ediyordu. Onun gerisinde düşük Başbakan Yardımcısı ve V. Menderes kabinesinin bütün Bakanları geliyordu. Kafilenin başını çekenler ilerlediler, ilerlediler ve birinci sıranın önüne geldiler. Menderes Bayarı, yerinden kalkmaksızın, başıyla hafifçe selâmladı. Bir yanına Boyar, öbür yanına Ethem Menderes oturdular. Böylece, suçların dağıtımında, mesullük derecelerine göre Bayar - A. Menderes - E. Menderes'i "üst kategori"yi, teşkil ettikleri görüldü. Onları, düşük Hükümetin diğer üyeleri takip ediyordu. Doha sonra tek başına bir kategori sayılar -Ordunun değil, Menderesin- Genel Kurmay Başkam Rüştü Erdelhun vardı. Bir başka "teklik kategori" devrin Emniyet Genel Müdürü, marifeti bol Cemal Göktandı. Son yılların "melanet âletleri"nden biri olarak her hâdise mahallinde arzı endam eden Gökten, tabii bu büyük oyunda da hazırdı. Daha arkadaki sıralar iki büyük kısma ayrılmıştı. Dinleyicilerden yana olanlarda "İstanbul hâdiseleri"nin alâkalıları vardı. Deniz kenarında "Ankara hadiseleri" sanıkları otu* ruyordu, İstanbulluların başında, Yetkiner, Aygün, Binatlı vardı. An kara takımını Namık Argüç ve Dilâver Argün İdare ediyorlardı.

Salonda bir kaç "düşük yakını" vardı. Ama adetleri hiç kabarık değildi. Bunların arasında göze çarpan yalnız Emel Zorluydu. Siyah astraganı İçinde Bayan Zorlu, Yassıodo için bir yenilik teşkil etti. Zira ilk defa geliyordu. Eşi kendisini, kolunu havaya kaldırarak selamladı. Başkan Başol ve arkadaşları da gelince, perde kalktı.

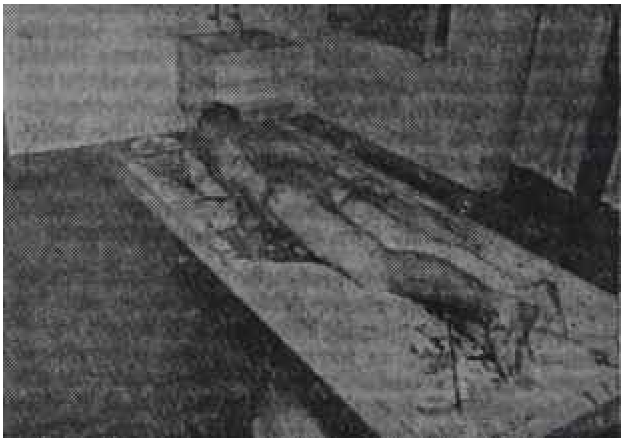
Edebi bir kararname

perde kalktı ama, doğrusu 115

"bağlı olmayarak getirilen" sanık arasında -ölülerin yanı sıra, hastalar da vardı- bir sürü "Meçhul Şöhret" bulunuyordu. Bâzıları ismen

Resimlere bakanlar

Bakılan resim

İp boyunlarını gıdıklıyor

pek meşhurdu da, -yumruğunu yememiş olanlar* kendilerini yüzlerinden tanıyan azdı. Salim Başol, bu mahzuru bertaraf etmek İçin sanıkların isminin okunacağını, ismi okunan sanığın ayağa kalkması gerektiğini bildirdi. Böylece, oyundan evvel yoklama yapıldı. 1 numaralı İsim tabii Celal Bayara, 2 numaralısı Adnan Menderese aitti, îçlerinde son derece mânalı soyadları taşıyanlar mevcuttu. Bir tanesine Kelleci deniliyordu. Bir diğerinin ismi Çilekeşti. Bir tanesi kadındı. Sanıklar takdim merasimi «ırasında ayağa kalktılar. Birinci sıra mensuplarından sâdece Erdelhun hâkimler heyetini başıyla, askerce selamladı. Daha arkadaki sıralarda oturan askerler ve polisler de aynı şekilde davrandılar. Ferit Sözen -ziyadesiyle meşhur romancı Suzan Sözenln anlayışlı eşidir- ise hâkimleri ayrı, savcıları ayrı, dinleyicileri ayrı selâmladı. Zaten o kadar nâzik ve hayırhah görünüyordu ki ne zaman mikrofon başına gelse, selâm dağıtmaktan geri kalmadı. Kararnamenin okunmasına başlandığında saatler 10.18'i gösteriyordu. Başol, bir yandan kararname okunurken diğer taraftan alâkalı sanık* ların sorgularının yapılmasına geçti.

Kararname kuru bir kararname değildi. Yüksek Soruşturma Kurulu hadiselerin mahiyetine doğru bir teşhis koyarak hukukun yanına ede* biyatı da oturtmuştu. Meselenin mahiyeti anlatılıyor, iktidarın protestolara yol açan tutumuna kısaca temas ediliyor -Anayasanın ihlaliyle alakalı dosyanın münderecatına fasla el uzatmaksızın- ve 88 Nisan sabahı İstanbul Üniversitesinin bahçesinde olup bitenlerle vak'aya giriliyordu. Gençlerin heyecanı, polislerin davranışları, Rektör ve arkadaşlarına karşı girişilen hareket, Beyazıt meydanındaki muharebe, talebelerin zaferi, askerlerin sevinç uyandıran müdahalesi hep aynı renkli cümlelerle dile getiriliyordu. Kararnamenin okunması ilerledikçe ve bilhassa bâzı pasajlarda, bir çok dinleyici gözlerinin yaşlandığını hissettiler. Boğazlarına sanki birer yumruk takıldığım farkettiler, Bayır, bunlar sanık aileleri değildi. Bunlar, o sanıkların zulüm günlerini hatırlamış bulunan basit, sâde vatandaşlardı. Kararnameyi okuyan İstanbul radyosu spikeri İhtilâlin marşı olan Plevne marşının yani güftesini hisli bir sesle tekrarladığında salondaki heyecan fon haddine varmışta. Dinleyici sıralarından salonda oturan sanıklara inen nazarlar artık sâdece derin bir hırs ve nefretle doluydu. Tıpkı 555 K günü Ankaradaki Atatürk Bulvarında karşılarına çıkan Menderese karşı duydukları hislere benzer hisler, bu basit ve sâde vatandaşların yüreklerine dolmuştu. Perşembe sabahının o saatlerinde Yassıadadakl Duruşma Salonunda hazır bulunanlar, âdeta elle tutulur şekilde bir gerçekle karşıkarşıya bulunduklarım hissettiler: 27 Mayıs sabahı Bayarla Menderese ve onlardan yana bulunanlara karşı nefretle dolu olanlar, bu nefretlerinden hiç bir şey kaybetmemişlerdir. O günden bu yana, zaman zaman kalplerinin "acıma" denilen beşere has uyuşturucu hisle yumuşadığım farketmiş bulunan bu gibiler, 28 Nisan ile 27 Mayıs arasındaki günleri kendilerine yeniden yaşatan İlk hâdisede Menderes ve hempalarına karsı değişmiş hiç bir şeyin bulunmadığını hemen anladılar. O Zeki Şahinleri vs Bumln Yamanoğlularıyla, o Mehmet Balları ve Namık Argüçlerlyle, atlarını halkın üstüne süren süvarileri vs gaz bombalarını merhametsizce fırlatan polisleriyle 1060 ilkbaharının korkunç iktidarı gözlerin önünde canlanıverdi

Kulağa Küpe

Mukadderat

Menderesin kaderi, galiba 2 lerle uğraşmak.

D.P. nin, muhalefet yıllarında, fiili 2. adamdı.

Başbakan oldu. Altına 0002 plâkalı arabayı verdiler.

Sonra azdı, kendini tstanbufttn 2. fatihi ilân ettirdi. İM tane meşhur metres edindi. İki şehri başkent diye kullanmaya başladi. Vs. Vs.

Şimdi 4e, Yassıadada sanık locasına girdi mi, doğruca ikinci sandalyaya gidiyor ve *oraya çöküyor.. Yeri orası. Kim bilir', belki de yarın cezasını ikinci olarak çekecek.*

Bir başkası, ama bir Büyük Adam "Romada ikinci olmaktansa, köyde birinci olmayı tercih ederim" demiş. Şimdi, Menderes de bir tarihi lâf söylemek imkânına sahip: "Allahın birinci olsun diye yaratmadiği adam *birinciliğe heves etti mi, öküze heveslenen kurbağa gibi en sonda çat* diye *çatlayıveriyor!"*

Bir dinleyici:

"— Allahtan, bugün çok üniversiteli çağırılmamış. Yoksa, şu kararname okunurken bunlar pek âlâ linç edilebilirlerdi.." diye mırıldanmaktan kendini alamadı. Hakikaten, salonun orasına burasına serpiştirilmiş bulunan ve Yamanoğulları, Şahinleri, Balları bütün dinleyicilerden daha iyi tanıyan bir takım genç adamlar, onlar "Talebe kardeşlerimiz". "Sayın Rektör" derken tırnaklarını avuçlanna geçiriyor, dudaklarım kanatırcasına ısırıyorlardı.

Böylece, bitirdiğimiz haftanın sonlarındaki bir gün, sabahtan itibaren 28 Nisanın havası Yassıadadan perde perde "vatan sathı"na. ama asıl vatan sathına, Demokratla* rın hiç tanımadıkları ve her şeye razı olur sandıklan insanların oturduğu topraklara yayıldı.

Madalyonun arkası

Ama, İhtilâle yol açan hâdiselere ait hesaplaşmanın başlaması en ziyade, milletin karşı tarafına geçmeye cüret etmiş adamların âdi birer sokak külhanbeyi derecesinde bile mertlik duygusuna, asil cepheye sahip olmadıklarını gösterdi. Bütün efeliklerinin, ancak ellerinde kuvvet var veya kuvvetli taraftan yanadırlar zannından doğduğu, bunun altında hiç, ama hiç bir inancın bulunmadığı, duruşmalar boyunca, Zeki Şahinin büyük şöhrete namzet sözlerinden başka şekillerde de ortaya çıktı. D.P. iktidarını ve adamlarını bir tek şeyin Tarih Önünde ebediyen damgalayacağı anlaşıldı : Küçüklük! Bu alâmeti farika Menderesin dudaklarından döküldü, Bakanlarının dudaklarından döküldü, "Telefon Paşaları"nın dudaklarından döküldü, polislerinin dudaklarından döküldü, hattâ Bayar bile, hayattan ümidi kalmış değil, kalmamış olduğundan dolayı muhafaza edebildiği bir vekar gölgesine rağmen, bu küçüklükten kendini kurtaramadı.

O gün, mikrofon başına ilk gelen sanık, beklenileceği gibi Menderes oldu. Örfi İdareyi, Kabinenin bir yazık emri bulunmamasına rağmen ilân edivermiştl. Gerçi bir kalem kâtibinden daha fasla şahsiyet sahibi bulunmayan Bakanları kendisine böyle bir açık bono vermemiş değillerdi. Ama nihayet, devlet mefhumu ayaklar altına alınmıştı. Düşük Başbakan ıkındı, ulandı, ağzında bir takım laflar geveledi, en sonda, Başkan Başol kendisini sıkıştırınca bütün dinleyicilerin kahkahalarıyla karşılanan meşhur cümlesini bir defa daha tekrarlamaktan çekinmedi:

"— O tarafını hatırlamıyorum, reis beyefendi!"

Bulvar

Alaca karanlık başkent sokaklarını sarmıştı, neon lambaları titriyerek yanmağa başlamıştı. Operadan Denizciler caddesine çıkan geniş yolda dört yaşlarında kadar bir çocuk annesinin elinden kurtuldu ve zıplaya zıplaya koşmağa başladı. Aynı anda bir de şarkı tutturdu. Şarkının bestesi Gazi Osman Paşa marşının bestesiydi. Ama güfte başkaydı. Küçük çocuk herşeyden habersiz şunları söylüyordu *

"Olur mu böyle olur mu"
"Kardeş kardeşi vurur mu"
"Kahrolası Diktatörler"
"Bu dünya size kalır mı?"

Genç kadın telâşla küçük oğlunun peşinden seğirtti. Etrafına korkuyla baktıktan sonra elinden tuttu ve :

"— Sus, şimdi ağzını yırtarım! Belâ mı açacaksın başıma?" dedi. Küçük oğlan korkuyla-annesinin korkusu-sindi ve elini annesine teslim ederek yanı sıra süklüm püklüm yürümeğe başladı.

. Hadisenin cereyan ettiği sırada takvim 13 Mayıs 1960 ı gösteriyordu. O günlerde, yediden yetmişe bir şarla tutturulmuştu. Buram buram "Osman Paşa marşı" kokan başkent havası bir garipti. Bâzı şeyler bek" leniyordu.

Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakülteleri olaylarının üzerinden iki hafta geçmişti. Atatürk Bulvarı her gün dolup taşıyordu. İhtilâlin şarkısı her gün saat 17-18 arası Bulvarda genç hançerelerden yükseliyordu. Artık gençler yalnız da değillerdi. Halk, ağır, temkinli fakat kararlı, nümayişlere katılıyordu. Başlangıçta İçten geldiği gibi, düzensiz gruplar halinde yapılan nümayişler, yavaş yavaş nizama girmiş ve gençler teşkilâtlanmağa başlamıştı.

Başkentte bir diktatorya-ama zayıf, beceriksiz, ağza yüze bulaştırılan bir diktatorya- son tedbirlerini alırken, takvimlerin 4 Mayıs 1960 ı gösterdiği günün gecesi Adakale sokağında, şirin bir binanın üst katındaki küçük odada 7 genç adam toplandılar. Sakalları hafif uzamıştı. Yüzlerinde nefretin çizdiği çizgiler apaçık belli oluyordu. Kalpleri gümbür gümbür atıyordu ve 7 genç adam az da olsa korkuyorlardı.

Konuştular. Konuştukları, bir hareketin tertibiydi. Ve 7 genç adam, ertesi gün buluşmağa karar verdiler. Nerede? Kızılayda!. Ne için? Gazi Osman Paşa marşını söylemek için! İste, İhtilâlin meşhur 555 K sı böylece doğdu. Yâni, 5. ayın beşinde, akşam üzeri saat 5 de, Kızılayda!...

Gençler Mülkiyeliler birliğini geç vakit terkettiler.

Ertesi gün hava sıcak, hattâ boğucuydu. Saat 14.80 sıralarıydı. Bulvarda hergünkü kalabalık mutad turlarım atıyordu. Yüzler asıktı. Bulvarda dolaşan örfi İdare Kumandanlığının inzibat erleri ve başlarındaki subaylar muhakkak ki binlerce kişi İçinde en talihsiz olanlarıydılar. Yüzlerine sert, nefret ifade edan nazarlar atfedildikçe eziliyorlar, üzülüyorlardı. Belli ki, İçleri kan ağlıyordu.

' Saatler 17'yi biraz geçmişti. Kızılaydan Sıhhiyeye doğru, kolkola girmiş, dudakları buzulu, yüzleri asık, gözlerinde hafif korku haleleri, bir grup gencin çıktığı görüldü. İçlerinde Üniversiteliler vardı, gazeteciler vardı, memurlar vardı ve hattâ üniformalı yedek subay talebeleri vardı. Islıkla Gazi Osman Paşa marşını çalıyorlardı. Islık sesleri evvelâ hafifti» otomobil ve otobüs gürültüleri arasında kaybolup gidiyordu. Sonra daha kuvvetlendi. Grup, gazeteciler Cemiyetinin bulunduğu yere geldiğinde yüzelli kişiyi aşmıştı. Aynı anda karşı kaldırımdan bir başka grup koptu, ıslıkçılara katıldı. Hepsi de gençti. Gözleri ateş saçıyordu, içlerinde, milli olmuş atletten, lise talebesine kadar herkes vardı. ttalk durdu. Ellerinde flielerlyle ev kadınları durdu. Emekli subaylar, memurlar, analar, bacılar, kızlar, kızanlar darda. Gelenleri seyrediyor ve ıslıkla çalman marşı dinliyorlardı. Şimdi Bulvar bir ana baba günü olmuş, kolkola gençler ıslığı bırakıp, Gazi Osman Paşa marşının yeni şeklini haykırıyorlardı.

"Türk gençliği korkmam diyor.*'
"Hürriyeti satmam diyor*
"Ataturkün yolundayım"
"Ben bu yoldan sapmam diyor"

"Olur mu böyle olur mu?" .
"Kardeş kardeşi vurur mu?"
' "Kahrolası Diktatörler"
"Bu dünya size kalır mı?*

İşte İşin burasında ilk bomba patladı. Arguçün-zamanın Ankara örfi İdare Kumandanı- askerleri ve Menderesin polisleri yerden biter gibi Kızılayın göbeğinde belirdiler. Yolları kestiler ve nümayiş yapan gençleri salıverdiler. Saatin dibinde patlatılan göz yaşartıcı bombanın dumanı etrafı gözgözü görmez hale getirdi. Sonra da Hürriyet mücadelesi yapan genç vücutlarla polisler arasında bir kovalamacada?" başladı. Tutulanlar, gri renkte bir hazır kuvvet kamyonetine atılıyordu. Gençlerin gözlerindeki o ürkeklik kaybolmuştu. Jop vız geliyordu, dipçik vız geliyordu, tekme tokat vız geüyordu. Yakalananlar cesur adımlarla kamyonete gidiyorlardı. Halk kaldırımlara toplanmıştı. Pencereler açılıyor, kadın feryatları ayyuka çıkı. yordu. Analar, bacılar bağrışıyorlardı:

"—Bırakın, bırakın çocukları!. Hainler, uşaklar, kahpeler !...*

555 K'nın 2. Cumhuriyetin tarihine son derece önemli bir olay olarak geçmesini sağlayan hâdise işte bu sırada vukua geldi. Bayar ve Menderesi taşıyan siyah otomobil Sıhhiyede görünmüştü. Menderes otomobilden indi ve yürümeğe başladı. Biraz ilerledi. Bir iki cılız alkış Menderesin yüzünü güldürüyordu ki,. (ene Üniversiteliler etrafını aldılar. Gençler "Yuuuhh" diye bağrıyorlardı. Menderesin tâ yanına geliyorlar, yüzüne balgam atarcasına "İstifa et, çekil, yuuh Menderes" diyorlar ve polislerin haşin kollarıma kendilerini- teslim edip, Soğukkuyudaki Askeri hapishanenin yolunu tutuyorlardı. Menderes âdeta çıldırmıştı!. Ağzı köpürmüş, gözleri dönmüştü. Gençlerin üzerine saldırdı:

"—Ne istiyorsunuz, ne İstiyorsunuz?" diye bağırdı.

Kravatı bir yana kaçmış, gömleği pantalonunun dışına çıkmıştı. Cevap şamar gibi patladı:

Türküsü

"—-Hürriyet istiyoruz!-"

"—Öylese öldürün beni! Ne duruyorsunuz, öldürün beni!..»

"—Biz kaatil değiliz!.."

Menderes sese doğru hamle etti, fakat Birinci Şube Müdürü tarafından tutuldu. O sırada orada tesadüfen bulunan bir gazetecinin otomobiline atıldı. Nümayişçileri artık zaptetmeğe imkân yoktu. Bağırıyor, çağırıyor, hattâ Menderesin otomobiline doğru tükürüyorlardı. Menderes ise, otomobilinin içinde yumruklarını sıkmış, pencereleri dövüyor ve gençliğe ağza alınmaz küfürler savuruyordu. Bir deli, bir zavallıydı.

Aynı anda Bulvarda gençlikle polis arasında müthiş bir mücadele başladı. Halk gençleri destekliyordu. Genç kızlar, gençlerin doldurulduğu ciplerin önüne atılıyorlardı. Copa» tekmeye, küfüre, dipçiğe bakmadan, cipte kileri kurtarmağa uğraşıyor ve gençleri polislerin ellerinden alıyorlardı.

O günden sonra Bulvar Hürriyet sesine aşina hale getirildi. Saat17ye yaklaştı mı, gazeteleri kapatılmış, açlık tehlikesiyle karşıkarşıya kalan gazeteciler, toplandıkları bürolardan sessizce Bulvara dökülüyor ve ıslığı bastırıyorlardı. Aynı anda muhtelif köşelerden, birbirini tanımıyan gençler sökün ediyorlardı. Bir tek işaret nümayişçileri birbirine tanıtmağa yetiyordu: Sakallar... Evet, gençler sakal bırakmışlardı. Bulvarda her apartman birer ihtilâl karargâhı halindeydi.

Gençler teşkilâtlanmağa başladılar. Beyannameler, Atatürkün Nutku ve İnönünün her gün verdiği demeçler ayakkabıların içinde resmi dairelere gönderiliyor, çoğaltılıyor ve dağıtılıyordu. Polis şaşkındı. Durmadan cop sallıyordu.

Gene sıcak bir gündü. Bulvarda dolaşanlar arasında garip çehreler vardı. Gözleri kanlıydı, ağızlarından salyalar akıyordu. Sarhoş oldukları belliydi. Üstelik silâhlıydılar. D.P. nln bu kiralık kaatilleri güya nümayişçileri dağıtacaklardı. Fakat kiralıklann gözlerim açan bir hâdise vukua ereldî. Bir anda Bulvarı dolduran subaylar ve Harbiye talebeleri, D.P. nin kiralıklarını sükûnetle takibe başladıktır.

Gençler, Kızılayda göründüler. Ağızlarında aynı ıslık, gözlerinde aynı parıltı vardı. Gençlerle beraber Örfi İdarenin tankları, cipleri, askerleri de göründü. Atılan bombalar, ıslak mendillerle iade edildi Ve Menderes, kiralık katillerine rağmen, nümayişten günlük İstihkakım o gün de fazlasıyla aldı.

19 Mayıs günü gençler Anıt Kabirde, Atanın huzurunda toplandılar. Törenden sonra gruplar halinde lniliyordu."Önde yürüyen sekiz on kişi birden kolkola girdiler ve adımlarını yavaşlattılar. Aradan gelen kalabalık yığılıp kaldı. Gene göz yaşartıcı bombalar kullanıldı, gene coplar çalıştı, ama "Kahrolası Diktatörler!" âvâzesinin başkent göklerine dalga dalga yayd ması önlenemedi.

Hele 80 Mayıs günü! Nehru Ankaraya geliyordu. Unu niyet tertibatı Harbiyelilere verilmişti Yağız delikanlılar için bu vazife cidden üzücü oldu. Kaldırımlara biriken halk, Harbiyell delikanlılara hiç te iyi gözlerle bakmıyordu. Gençler de üzgündüler. Fakat sabrediyorlardı. Emniyet tertibatına, köylerden getirilen kira* lık şakşakçılara rağmen, Nehrunun yanında otomobiliyle Bulvara giren Menderes 5 Mayısta karşılaştığı manzarayla karşı karşıya kaldı.

Bu defa gençlik ve halk:

"—Kahrol!.. Yuuuh!. İstifa eti." diye bağırıyor ve ardından :

"—Hürriyet!. Hürriyeti.'* âvâzeleri ortalığı çınlatıyordu.

O gün Soğukkuyu tevkif edilenlerle dolmuş taşmıştı. Menderes ise, bütün diktatörler gibi» Radyoda:

'—Bir kaç mekteplinin toplandığı sokaklarda-.." diye konuşuyordu.

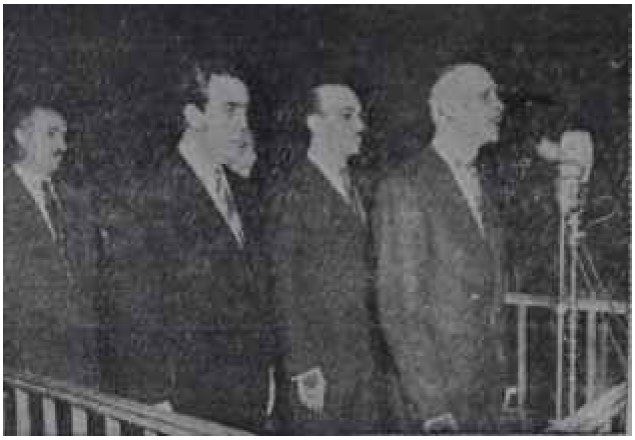
O mektepliler bitirdiğimiz haftanın sonunda aynı Radyoda aynı sesi tekrar duydular:

"— Bilmiyordum Reis beyfendl! Hatırlamıyorum Reis beyfendl! Derhatır edemiyorum Reis beyfendl! Her halde Namık Gedik olacak Reis beyfendl!"

Ankara nümayişlerinde Gençler Bulvar üzerinde
27 Mayısı hazırlayanlar

Bumin ile Mehmet Bal 28 Nisanda ve 2 Şubatta
"Kiralık kaatilier"

Reis beyfendinin sorduğu, sâdece, 28 Nisan günü ilân edilen örfi İdarenin yazılı bir Bakanlar Kurulu kararına dayanıp dayanmadığıydı. Herkes, bu derece mühim bir hususu dahi "Hatırlamıyorum"la geçiştirmeye çalışan bu Başbakandaki mesuliyet hissi derecesi karşısında ağzını bir karış açmaktan kurtulamadı.

Onu, mikrofonda polis kumandanı "Gestapo Zeki" takip etti. Sonra, aralarında adının okunması hiç sempatik sayılmayacak bir uğultuya yol açan Bumin Yamanoğiu da bulunan Sekiz polis, Başkan tarafından suallere mâruz bırakıldılar. Orada evvela birbirlerini, sonra eski efendilerini suçlandırdılar ve nasıl masum birer melek olduklarını ispata çalıştılar. Hele insan azmanı Bumin Yamanoglu ve Mehmet Bal -beraberce adam döverlerken çekilmiş resimleri vardır- birbirlerini yalancılıkla suçlandırınca dinleyicilerdeki nefret duygusu büsbütün arttı. Menderesin emriyle ve Bayann gölgesinde, düşük iktidarın muhaliflerine dünyayı zindan eden bu polisler, bütün Türk zabıtasını şaibe altında bırakmış olduklarından dolayı da sıkılmıyorlardı.

Umumi nefret

Fakat sorgular sırasında Zeki Şahinin anlattığı bir hâdise, pek çok memur için ibret teşkil edecek mana taşıdı. Zeki Şahin 28 Nisan hâdiseleri sırasında, kırılan bir camla ahundan yaralanmıştı. Bir rapor almak için sonra, hastahane hastahane dolaşmıştı.

"— Adımı söyleyince, hiç biz doktor bana rapor verrmek istemedi. Ee, adımız çıkmış bir kere. Ne yaptıysam fayda etmedi. En sonda Darülacezenin hastahanesine gittim* Oradan da, ala ala beş günlük bir rapor alabildim. Halbuki, yara tam kırk günde kapandı. Zeki Şahin ismi sanki lanetlenmişti.."

Hakikaten, bu hisler Yassıadadaki iki günlük duruşmalar boyunca da kendini belli etti. Anlaşılıyordu ki hem İsayı, hem Musayı memnun etmek kabil olmuyor, zalimlerin yanında, safında mevki alanlar millet tarafından boykot ediliyorlardı. Tıpkı o polisler gibi, omuzuna Menderesin takacağı bir yıldız için yapmadığını bırakmayan "Telefon Paşası" Kemal Binatlı da -nitekim, hiç usûlden değilken 1960'ın Mayıs ayında Tümgeneral yapılmıştır- mikrofona geldiğinde sâdece istihkar hissine yol açtı. Fahri Özdileke güvenmeyen efendileri tarafından Istanbula gönderilip helikopterle şehir üstünde uçan ve torbayla birlik komutanlarına emirler atan, tankların gençlere karşı kullanılmasını bildiren Rüştü Erdelhun da aynı hisler içinde dinlendi. Ama bunların hepsinden beteri, Ankaradaki Ateş emrini bizzat verdiğini itiraf zorunda kalan Namık Argüçün durumuydu. Başkan Başol dayanamadı ve "Gaddarca bir şey, bu! Talebe milletin gözbebeğidir.." demekten kendini alamadı. Bu sırada yüzleri kızarması gerekenler Bayarla Menderesti.

Babıalide bir yaralı
İhtilalin kefareti

Ama, Başkan Başol iki ahbap çavuşları en ziyade 28 Nisan günü çekilen fotoğrafları seyre mecbur bırakmak suretiyle terletti. Bayar ve Menderes, ötekilerin merakla tedkik ettikleri resimlere ellerini sürmekten dehşetle kaçınıyorlardı. Haklan da yok değildi. Resimlerden biri Beyazıt Meydanı şehitlerinden Turan Emeksizin kanlı vücudunu otopsi masasında gösteriyordu. Başka resimler, döven, coplayan, tabanca kurşunu sıkan, gençlerin üzerine atlarla saldıran polislere aitti. Başol:

"— Neden bakmıyorsunuz? Yoksa bakmak istemiyor musunuz? Bakın, bakın!" deyince iki ahbap çavuşlar istemeye istemeye fotoğrafları aldılar. Dinleyiciler levhayı ibretle seyrediyorlardı.

Duruşmalar boyunca Bayarla Menderesin asıl uzun izahlarına, bitirdiğimiz haftanın sonundaki günler sıra gelmedi. İlk gün İstanbul

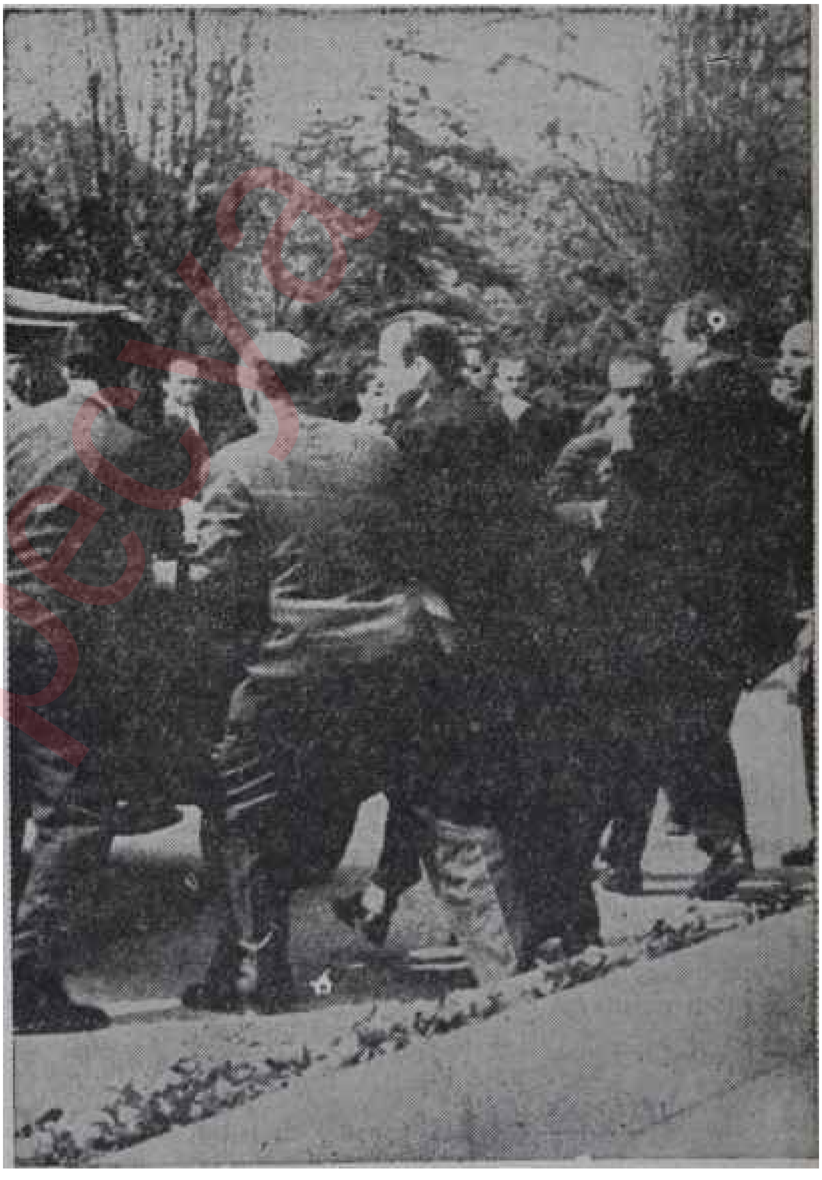
hâdiselerinin bir kısmı okunabildi ve o* bahislerin sorgusu yapıldı. İkinci gün istanbul hâdiseleri tamamlandı ve Ankaradaki 29 Nisan hâdiselerine geçildi. Mülkiyenin ateşe tutulması ve o hâdiseler üzerine Şem'i Erginin hatıra defterine yazdığı satırlar ele atandı. Fakat ne 555 K meselesine, ne Harbiyenin imhası için Çankayada yapılan görüşmelere dokunulabildi. Başkan Başol hemen her satır üzerinde titizlikle duruyor, sol yanında oturan General hâkim Rıza Tunçla zaman zaman görüşerek sorguların noksansız yapılmasına, böylece sanıkların savunma haklarına halel gelmemesine çalışıyordu. Sorduğu sualler, koca dosyanın Başkan tarafından büyük bir dikkatle incelendiğini gösteriyordu.

Cuma günü alâka çekici bir tartışma Menderesle Şem'i Ergin arasında cereyan etti. Menderes, tıpkı Radyo dâvasında olduğu gibi, kendisiyle aynı fikirde olmayan Bakanlarının istifası gerektiğini söyledi. Hem bu Bakanlar niçin kendisini ikaz etmemişlerdi, niçin meseleleri Gruba getirmemişlerdi? Düşük efendi bunları, sanki bir normal rejim içinde hükümet etmiş, Bakanlarını saymış, Grubu sultası altında tutmamış gibi, fütursuzca belirtti. Radyo dâvasında şahsiyetsizliklerini belli eden Bakanlarının bu dâvada da aynı kalacaklarından emin bir hali vardı. Şem'i Ergin, vakti gelince yaptığı ikazların mahiyetini anlatacağım söyleyince horozlanan Menderes "o zaman benim de söyleyecek lerim olacaktır" diye bir tehdit savurmaktan geri kalmadı.

işin tatlısı

Yassıadada, tarihi duruşma salonunda bir müstebit devrin hesabı mes'ullerinden sorulurken, en az duruşma salonu kadar meşhur Yassıada Postasında da hayli eğlenceli sahnelere rastlanıyordu. İşte bu eğlenceli sahnelerden biri de garip tesadüf, Üniversite olaylarının hesabının sorulacağı celseye dinleyici götüren vapurda cereyan etti. Hikâyenin mihrakı bir isimdi. Suzan adım taşıyan pek alımlı bir hanımın vapura bindiğini istihbar edenler bu Suzanın, Suzan Sözen olabileceği kanaatiyle bu alımlı hanımın peşine düştüler, işin asıl hoş tarafı alımlı hanımın pek kısa bir zaman sonra adaşına yaraşır bir esrar perdesi arkasına saklanması oldu. Vapur alt üst edildi fakat Suzan hanımı bulmak mümkün olmadı. Nihayet bir gazeteci hanımın yerini keşfe muvaffak oldu. Suzan hanım, vapurun birinci bölmesinde herşeyden habersiz arkadaşları ile çene çalıyordu. Tabii vaziyet Suzan hanım bulununca ortaya çıktı. Bu Suzan başka Suzandı, Yassıada irtibat bürosunda vazifeli memurun hanımın soyadını yazmasını unutmuş olması vapur içinde bir kovalamaca oynanmasına sebep olmuştu.

Bu yüzdendir ki, haftanın hemen sonundaki gün, kendilerini Yassıadadan getiren vapurdan Dolmabahçe rıhtımına havanın tamamile kararmış, sokak lâmbalarının yanmış olduğu bir saatte çıkanlar bir tek şey düşünüyorlardı: 11 Şubat cuma günü tekrar Yassıadaya gidebilmek ve dosyanın en alâka çekici sayfalarını, o konularda düşüklerin söyleyeceklerini dinleyebilmek!

Ankarada Mülkiye Önünde polis faaliyette
"Olur mu böyle olur mu!"

Bir Mülakat

"Talebe Kardeş"in

"Menderesin polislerinin, Zeki Şahinlerin ve Bumin Yamanoğlularm, Yüksek, Adalet Divanı huzurunda "Talebe kardeşler"» karşı ne müşfik davrandıklarını" nasıl iyi hislerle dolu bulunduklarını meleklei kadar nazik ve rahim olduklarını anlattıkları »ırada AKİS, sizlere bu "Talebe kardeşler"den Zeki Bilgiyi takdim eder, Zeki Bilgi, İstanbul Hukuk Fakültesinin 3/4 sömestr talebelerindendir ve Zeki Şahinle Bumin Yamanoğluyu tam 28 *Nisan 1960 perşembe günü tanımak mazha niyetine nail olmuştu.. Zeki Bilginin hususiyeti,* o gün *tevkil edilen ta lebeler arasında "mevkuf kalma rekoru"nu kırmış olanlardan bulunmo* sıdtr. *Zeki Bilgi, 28 Nisan sabahının »on kısmını bir polis cipi içinde, ga bombaları arasında geçirdikten* sonra tıkıldığı *Davut Pasa kışlasında ancak* 26 *Mayıs* sabahı *çıkabllmistir.*

İstanbuldaki bir AKİS muhabirim Zeki Bilginin naklettiği seren camı okuyanlar Zeki Şahin ile Bumin Yamanoğlu hakkında üstadların bizzat -ve efendileri milletten tekmeyi yedikten sonra- vermek istedik leri fikirden biraz değişik fikre sahip olacaklardır.

"O günün sabahı bir şeyler olacağı, içime doğmuştu, Her zamanki gibi koltuğumda kalın kitapları yurt* tan çıkmış, Birinci Sınıf amfisinin ön sıralarında bir yer kapmak kaygısıyla Üniversiteye gitmiştim. Koca salan tıklım tıklımdı. Medeni Hukuk dersi bitmiş, Roma Hukuku için zil çalmak üzereydi. Bu sırada esmer, orta boylu genç bir arkadasın kürsüye çıktığım ve ateşli bir konuşma yaptığını gördüm. Yüzlerce öğrenci, safi kulak kesilmiş, genci dinlemekteydiler. Namık Kemalin, "Felek her türlü esbab-ı cefasın toplasın gelsin - Dönersem kahpeyim millet yolunda bir azimetten" beytiyle bitirdiği konuşma, öğrencileri fazlasiyle coşturmaya kâfi geldi. İkinci ders zili çalmasına rağmen, koca anfl bir anda boşaldı bir sel gibi yan bahçeye aktı. Topluluğun arasındaydım. Biran sonra düşük iktidarın fe--- polisleri kız, erkek demeden saldırıyor, uzun coplarını enselerimize indirmekten âdeta sevk alıyorlardı. Kız arkadaşların eteklerinde getirdikleri taşlarla kendimizi polislere karşı savunmaya koyulduk. Fakat kudurmuştan farksız polisler, taş yağmuruna tabancalarını ateşleyerek mukabele ettiler.

"Bu hengâmeden bir an önce sıyrılmak ve dışards faaliyette bulunan arkadaşlarımın arasına katılmak istiyor, bu düşünceyle bir çıkış kapısı arıyordum. Kulenin arkasına isabet eden yan kapının önünde atlı polislerin barikatı vardı. Oradan geçmek imkansızdı. Ön bahçeye çıkan esas bahçe kapısının önünde do» çift sıra polis tarikatı vardı. Tek çıkar yel olarak Şehzadebaşılığına açılan sağ taraftaki yan bahçe kapısı kalmıştı. O kapıya doğru yürümeye başladım. Bentti birkaç adım atmıştım ki, koşuşan altı - yedi polis ensemden yakaladılar. Kollarımı geriden, enseme doğru bükmeye ve coplarını sırtıma indirmeye başladılar. Kıskıvrak yakalanmıştım. Kurtulmak için çırpınmalarım, beyhude idi. Bu vaziyette iken, Bumin Yaman oğlu denilen adam karşıdan belirdi. Benden önce yakalamış olduğu dört arkadaşımı, Beyazıt Folla Karnim luna bırakmış, oradan geliyormuş meğer. Beni sürükliyerek götürmeye çalışan polislere hitaben:

— Durdurun şu eşşoğlunu!.. dedi. Kudurmuş gibi bir hali vardı. Daha önceden arkadaşlar tarafından atılan taslarla olacak, »ol kaşı patlamıştı. Kan şakaklarından akıyordu. Bir caniden farksızdı. Soluyarak yanıma yaklaştı ve;

- Sizler İsyan edersiniz, ha?.. Beni öldürmek istersiniz.. Öldürmek ha!.. Şimdi sizin ananızın, bacınızın... diyerek, ağza alınmıyan, yakası açılmamış küfürler sıralamağa başladı. İki adım daha bana sokulan Bumin, küfürlerinin sonuna bitirmeden, sağ gözümün üstüne bir yumruk savurdu. Zaten ellerim arkamda atkıla sıkıla uyuşmuş, vücudum ise halsiz düşmüştü. Kıpırdanacak vaziyette değildim. Ama bu halimi bir nimet sayarak yediği taş ve yumrukların acısını çıkarmak için, tam bir deneme tahtası bulmuş gibi, yumruklarını arka arkaya sıralıyordu. Beni yakalıyan polisler ise, siyah coplarını Buminln yumruklanna ortak ediyorlardı.

"Nasıl oldu farkında değilim, gözümü açtığım zaman, bendimi yeşil tenteli bir polis cipinin içinde buldum. Cip, Üniversitedeki arkadaşlara atılmak üzere getirilmek istenen göz yaşartıcı bombaları taşımakla vaaifelendirilmlşti. Üniversiteden çıkıp., Kumkapı Karakoluna hareket ettik. Cipte içinde, bir köşeye büzülmüş, yan taraftaki mika camlardan etrafı dalgın bir gözle seyrediyordum. Nereye götürüldüğümü bilmiyordum. Fakat Beyazıt Meydanından geçerken, Üniversitenin dış tarafında bulunan bir polis çemberini de yarmış, serbest gezen insanların arasına katılmıştık. Cip son süratle Kumkapı Polis Karakoluna gitti. Karakol, bomba deposu haline getirilmişti. Karakol kapısı önünle duran cipin içine bombalar istif edilmeye başlandı.

"Saat 11'e yaklaştığı bir sırada içinde bombalarla birlikte bulunduğum cip Üniversite dış kapısından içeri girdi ve Atatürk Heykelinin yanında durdu. Bombaları cipten almaya gelen polislere bir Komiserin:

— Dikkat adin, bu bombaları kullanmasını bilenlere tevzi edeceksiniz! diye emir vermesi beni şüphelendirdi. Barikat kurmuş polislere göz gezdirmeye baş-

Gerçek Serencamı

ladım. İkinci sırada bulunan polislerin hiçbirinde yaka numarası olmadığı gibi, o güneşli İlkbahar gününde adamlar kaput giymişlerdi. Bomba tevzii sırasında tenteden gelen seslerle geri döndüm. Kirli mikadan baktığımda, 3 - 4 metre ilerimde gözlerime inanamadığım bir hâdise cereyan ediyordu.

Rektörün dövülüşü

"Ak saçlı hocam Sıddık Sami, sonradan kim olduğunu öğrendiğim Zeki Şahin ve bizim Bumin Yamanoğlu ile münakaşa ediyordu. Rektör Onar:

— Ben Üniversiteye gideceğim. Beni talebelerimin yanına gitmekten hiçbir şey alıkoyamaz, diyordu.

Zeki Şahin ise, cilâlı çizmelerini yere vurarak:

— Hayır, sen bizimle geleceksin. Merkeze gideceğiz! diye çekiştiriyordu. Bumin Yamanoğlu ise:

— Beyfendi, senin kanın benim kanımdan tatlı değil, diye küstah küstah konuşuyor ve mücadele esnasında arkadaşlar tarafından patlatılan kaşını gösteriyordu.

Bu münakaşa esnasında Zeki Şahin gittikçe sabırsızlanıyor, bir Gestapo Şefi edasına bürünerek:

— Yeter be, fazla uzadı bu iş. Bizimle geleceksin, o kadar!. diyerek Rektör Sıddık Sami Onan tartaklıyordu. Bu sırada hocamın sendelediğini, yere düştüğünü gördüm. Yerimde duramıyarak, lambalar arasından çıkmaya çabaladım. Tam polisi iterek yan kapıdan dışarı çıkmaya çalıştığım anda, iki polisin dört kuvvetli kolu omuzuma çullandı ve beni olduğum yere, tekrar bombaların arasına mıhladı.

"Cip, bombalarını tamamen boşalttıktan sonra, Beyazıt Polis Karakoluna hareket etti. Karakola gittiğimde, içerde dört Üniversiteli daha vardı. Bilâhare 11 Üniversitelinin daha getirilmesiyle, 16 kişi ettik. Ne gariptir ki, içimizden biri, İran uyrukluydu. Gözleri, sevinç ve takdirden yaşaran bu İranlı genç, bizi hayranlıkla seyrediyor, hemen her hareketimizi taklit ederek bize uymaya çalışıyordu.

"Saat 21.15'e kadar karakolda, polislerle bir arada kaldık. Yüzümüze bakamıyorlardı. Sandviç getirmek, bir dediğimizi iki etmemekle arkadaşlarının yüzkarasını yok etmeye çalışıyorlardı. Bilhassa, "Abla" dediğimiz ak saçlı bir kadın polis, yanımıza usulca sokularak:

— Çocuklar, maneviyatınızı sakın bozmayınız, diyor ve sözlerinin son kelimesi boğazında düğümlenerek, sesi kısılıyordu.

"Nümayişin ilk fedaileri olarak yakalanan bizleri elmaya gelen bir polis arabasiyle, Emniyet Müdürlüğüne götürüldük. Hava kararmıştı. Caddelerde kuş uçmuyordu. Müdüriyetin esma katındaki Birinci Şubenin kalem odasına : okulduk. Arkadaşlarımdan biri. Üniversite arka bahçesinde karga tulumba yakalanmıştı. Kemâl İşlek adlı bu arkadaşımın, yakalanışı esnasında iki kaburga kemiği kırılmıştı. Şenol Birinci ismindeki diğer bir arkadaşın ise, sıcak namlu yüzüne bastırılmış, tabanca kabzasıyle vurulup kafası kırılmıştı. Başından hâlâ kanlar akıyordu. Buminin savurduğu bir tekme ile yırtılan pantalonunun altında görülen bacağı mo rarmıştı

"Saat 28 sıralarında, bacağını kurşun sıyırmış ve baştan savma bir pansumandan sonra Müdüriyete sevkedilmiş bir arkadaş aramıza katıldı. Sancıdan duramıyor, olduğu yerde kıvranıyordu. Kendisini revire dahi yatırmamışlardı. Masaya uzattık. Ceketimizi üzerine örterek, elimizden geldiği kadar acısını dindirmeye çalıştık. Bu sırada odaya giren Bumin Yamanoğlu ile aramızda münakaşa başladı. Ben, kabahatin -kendisini kastederek- polislerde olduğunu söyledim. Bu sözüm kendisini kızdırdı.

Kafası kırılan Şenol Birincinin, ayağa kalkıp kin ve nefret dolu gözlerini Bumine dikerek:

— Bana haksız yere dayak attan!... demesi, Bumini çileden çıkarmaya yetti. Yumruklarını sıkıp, Şenola yaklaşarak:

— Demek ben seni haksız yere dövdüm ha!.. Gel de, sana dayak nasıl atılırmış göstereyim, dedi. Ve sözlerine devamla:

— Benim yakaladığım dört kişi kimler, ayağa kalksınlar, diye emretti.

"Şenolla beraber yakalanan üç genç arkadaş ayağa kalktı. Bumin daha sonra, hışımla geri dönüp:

—O bir tane namussuz vardı, o nerde?... dedi. Beni kastediyordu. Başımı çevirdim. Sabah yediğim yumruk ve copların ansı hâlâ üzerimde olduğundan, yeni bir dayak faslını hiç te arzulamıyordum. Fakat beni tanımıştı ve "Kalk" demeye hazırlanıyordu ki Zeki Şahin içeri girdi ve Bumini çağırdı. Bumin çıkarken Şenolu da birlikte götürdü. Koridorda attığı tokat sesleri, odamızda yankılar yapıyordu. Saatler ilerlemiş, 24'ü bulmuştu. Ben, Şenolun yediği dayak faslından sonra unutulmuştan» O gece, masalar Üzerinde uyuklama ile geçti.

"Ertesi gün, İranlı arkadaş, Konsolosluğa yaptığı müracaatla, İrana gönderilmek üzen serbest bırakıldı. Bacağından yaralı olan arkadaş ise» hastahaneye sevkedildi.

"Cuma günü akşam saat 20.30 sıralarında ifadelerimiz alındı ve aynı gece saat 23'te, ciplerle Harbiyeye gönderildik. O gecemiz, hücrede geçti. Ertesi gün, ricamız üzerine koğuşa alındık. Aramızda, Şişli C.H.P. İlçe Başkanı, Zeytinburnu C.H.P. İlçe Başkanı ve Cumhuriyet Gazetesinin o sıradaki mesul müdürü Şahta Perese ile karikatürist Ali Ulvi bulunuyordu. Koğuşta tam, 86 kişiydik. O geceyi ben, Şahin Perese ve Ali Ulvi aynı yatakta geçirdik.

"1 Mayıs pazar günü saat 6 sıralarında, 86 kişi, hepimiz birden iki GMC'ye bindirildik. Meçhul bir istikamete doğru gidiyorduk. 24 saatlik Örfi İdare sokağa çıkma yasağı sebebiyle o gün, cadde ve sokaklarda kuş uçmuyordu. Nereye gidiyoruz?. Ne olacağız?.. Kafamızdaki bu iki soru, beynimizi oyuyordu. Nihayet 35 dakikalık bir yolculuktan sonra, Rami Askeri Kışlasına götürüldük. 86 kişi, ilk olarak bu kışlaya yerleşenlerdir. Bu ilklik bize 86 lar diye isim takılmasına sebep oldu. Üç süngülü arasında tuvalete götürülüyor, kapının bile o sırada acık bulundurulması emrediliyordu. Fakat subayların, gözleri sevinçle ışıldıyordu. Ellerinden gelen her çeşit kolaylığı gösteriyor, bize moral desteği oluyorlardı.

"Bu ışıl ışıl gözlerin mânâsını serbest bırakıldığım 26 Mayısın tam ertesi sabah anladım."

Hükümet

Tebdili mekândaki ferahlık

Bitirdiğimiz haftanın sonunda bir - gün, Kabine üzerinde çeşitli tahminler yapılırken bir "sürpriz . ha* ber", başkentin iyi koku aldıklarına kani siyasi çevrelerini allak bullak etti. Muharrem İhsan Kızıloğlu Başbakan Yardımcılığına, Nasır Zeytinoğlu ise İçişleri Bakanlığına geti. rilmişlerdi. Hükümetin iki kilit noktasına Başkan Gürsele yakınlıklarıyla tanınan -Zeytinoğlu Başkanın briç arkadaşıdır- ve politika tecrübeleri biraz noksan İki şahsiyetin getirilmesi derhal akisler Uyandırdı.

Kabine içinde yapılan bu iki yeni tâyin hakikaten sürpriz mahiyeti arz etti. Hele haftanın sonundaki cuma akşamı ortaya çıkan bâzı havadisleri âdeta nakzedercesine Muharrem inan Kızıloğlunun taltifi demek olan Başbakan Yardımcılığına tâyini, pek çok kimsenin kulağına kar suyu kaçırdı. Zira bir gün evvel'nden Gürsel kabinesinin bu değişmez İçişleri Bakam hakkında bâzı rivayetler ortaya atılmış ve Baka. nın hemen o gece istifası beklenmişti. Ne var ki evdeki hesap bir defa daha çarşıya uymadı.

,, Aslında her şey haftanın sonundaki cuma günü başladı, O akşam Çankaya Köşkü, gene hareketli günlerinden birini yaşıyordu. Bir takım resmi elbiseli adamlar köşkün salonlarından birinde toplandılar ve Millî Birlik Komitesi Başkanı ile bir meseleyi müzakere ettiler. Müzakere konusu, kabinede mevcut münhallere yapılacak tâyinlerdi. Fakat bütün toplantı boyunca bir kaç isim üzerinde karar kılmak imkanı hasıl olmuyordu. Tabii gene işe babacan Orgeneral vaziyet etti ve kabinede mevcut mtinhallerden sâdece birine bir tâyin yaptı fakat bu tâyin Üçüncü Gürsel kabinesi içinde bir yer değiştirme mahiyeti arzediyordu. Gür* sel, kararını verir vermez hemen Cumhurbaşkanlığı Umumi Kâtibi Osman Köksalı çağırdı ve kendisine, Muharrem İhsan Kızıloğlu ve Nasır Zeytinoğluna birer tezkere yazılmasını emretti. Gürselin imzasını taşıyan tezkerede, Kızıloğlunun hayli mühim. Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığına, Nasır Zeytinoğlunun ise Kızıloğlundan boşalan İçişleri Bakanlığına getirildiği derpiş ediliyordu. Çankayadaki komite toplantısının sebebi hikmeti gerçi kabinedeki münhallerl doldurmaktı ama, bu hususta bir kanaat ve fikir birliği teessüs etmediği için, Gürsel bizzat inisiyatif göstermek lüzumunu hissetmişti. Fakat matlûp hasıl olmadı. Zira henüz kabine içinde bir münhal daha vardı. İmar ve İskân bakanlığı, üstelik. Nasır Zeytinoğlundan boşalan Devlet bakanlığı da yeni bir münhal olarak ortaya çıkıyordu.

Gürselin imzasını havi tezkereler yola çıktığında saatler 11.30'u gösteriyordu. Günlerden cumartesiydi. Birkaç dakika sonra Bakanlar yeni vazifelerini bildiren emre muttali oldular. Tabii bu sırada Anadolu Ajansı da durumdan haberdar edilmlşti. Nitekim öğle ajansı bu "Sürpriz - Haberi" verdi.

M. İhsan Kızıloğlu
Kulisçileri şaşırttı

Tâyinin mânası

Gürselin kabine içinde bir revizyona ihtiyaç duyması ve bunu ar» kadaşlarıyla müdavele-i efkârda bulunarak icra safhasına koyması sebepsiz değildi. Evvelâ, kabine ne Komite arasında bir nevi İrtibat vazifesi görecek Başbakan Yardımcılarını tâyini, Temsilciler Meclisi müzakerelerinin gelişme göstermeğe başladığı sıralarda bir lâzime halini almıştı, üstelik, Başkanın hastalığının tamamen geçmemiş olması, onun kabine toplantılarına muntazaman katılmasına mâni oluyordu. Kabine bir temsilci arıyordu. İşte bu temsilciyi de Gürsel bulmakta gecikmedi. Kızıloğlu, bir çok bakımdan bu iş İçin biçilmiş kaftan sayıldı. Evvelâ askerdi, sonra hiç bir siyasi parti müntesibi değildi. Eh ne de olsa başarılı bir İçişleri Bakam olmuştu. Bütün bunlar neticeyi gösteren ibrenin Kızıloğlu istikametine kaymasına sebep teşkil etti. Tabii Kızıloğlundan boşalan yere de artık bir sempatik adam bulmak gerekiyordu. Bu isim de Nasır Zeytlnoğlu olabilirdi.

İşte haftanın son gününde Gürsel Kabinesinde vuku bulan bu ani tebeddülatın iç yüzü buydu. Haber yayılır yayılma» gazeteciler paçaları sıvadılar ve yeni vazifelerin Bakanlarım aramağa koyuldular. Telefonlar çalıştı. Fakat Bakanları bir türlü yakalamak kaabil olmuyordu. Ancak gazetecilerin sabrı tükenmedi ve nihayet bir açıkgöz muhabir Nasır Zeytinoğlunu evinde yakalamağa muvaffak oldu. Muhabir ile Zeytlnoğlu arasında kısa fakat hâdiseleri teytd eden bir muhavere cereyan etti. Tabii ilk çıkış muhabirden geldi. Genç ve aceleci muhabir hemen sadede girdi ve:

"— Beyfendi tebrik ederiz" dedi ve cevabı beklemeden ilâve etti:

"— Beyfendi bu İş nasıl oldu?" Bu suali davudi sesli Bakan şöyle cevaplandırdı:

"— Oldu işte canım, bunun merak edilecek bir tarafı yok ki." Fakat bu cevap muhabiri tatmin etmemiş olmalı kil

"— Aman efendim nasıl merak edilmez? Lütfen söyleyin ne saman öğrendiniz?* diye sordu.

Yakışıklı Bakan gözlükleri ile oynayarak!

"— Bugün öğrendim. Saat 11.30 sularında Başbakandan bir tezkere geldi" dedi.

Mesele vuzuha kavuşmuştu. Ayni saatlerde bir başka meraklı gazeteci korka korka 110401 numarayı çevirmekteydi. Bu numara çatık kaşlı İçişleri Bakanı Muharrem İhsan Kızıloğlunun telefon numarasıydı,

Kızıloğlu telefona bizzat cevap verdi ve hemen:

"— Kimsin, ne istiyorsun?" dedi.

Gazeteci çekinerek:

"— Efendim tebrik etmek istemiştim de" dedi. Kızıloğlunun cevabı gene pek kısa oldu:

"-— Sağol" Fakat muhabir gene ısrar etmek ve bir şeyler öğrenmek niyetinde olmalı ki devam etti ve:

"— Paşam, ne zaman duydunuz?w dedi.

"— Bugün ajans verdi ya"

"— Yâni Paşam ajanslar mı öğrendiniz?"

"- Yok oğlum Devlet Başkanın-

dan kâğıt geldi"

— Efendim?

"—Devlet Başkanından yazılı kağıt geldi". Zaten muhaverenin son cümlesi de bu oldu. Zira gazeteci teşekkür ederek telefonu kapamıştı.

Aslında Kabine içinde Kazanın kaynamağa başlaması haftanın basındaki güne tesadüf etti.

Gündemsiz kahine toplantısı

O gün Kurmay Bava Binbaşısı, salonu bir baştan bir başa kaplayan emprime desenli Bünyan mamulatı halıyı aceleci adımlarla çiğneyerek telefonun bulunduğu kısma geçti, sol cebinden çıkardığı dörde katlanmış kâğıdı sağ eliyle açarak telefonun ahizesini kaldırdı. Kurmay Binbaşının ikinci hareketi, kâğıttaki telefon numaralarını nümeratöre tatbik etmek için düdük sesini beklemek oldu. Nihayet beklenen ses. biraz geç olmakla beraber geldi ve yakışıklı Binbaşı numaraları birbiri arkasına çevirmeğe başladı. Karsıdan her cevap gelişte, Kurmay Binbaşı:

"— Burası Riyaseticumhur" diyor ve artık ezberlediği bir kaç cümleyi ardarda sıralıyordu:

"— Saat 9.30 da Bakanlar Kurulu toplantısı olacak. Beyfendiye lütfen haber verir misiniz?"

Yakışıklı kurmayın aradığı numaraların adedi hayli kalabalıktı. Son çevrilen numara 12 92 06 oldu. Binbaşı ayni sözleri bu defa da otomat edasıyla tekrarladı ve sonra rahatlamış insanların sevinci içinde telefonun bulunduğu kısımdan ayrılarak, Çankaya Köşkünün Ankaraya bakan büyük salonuna doğru yürüdü. Tun bu sırada büyük salonun yan kapılarından birinden uzunca boylu, babacan tavırlı, biraz zayıf fakat dinç bir adam girdi ve ağır adımlarla yürüyerek tül perdeli pencerelerden soldan ikincisinin önünde durdu, sis ve kalorifer dumanlar içindeki Ankarayı seyre koyuldu Saatler 9.25'i göstermekteydi. Ağzının sol köşesinde hiç eksilmeyen tebessümü ile şehri seyreden uzun boylu babacan adam, oldukça tekli keli bir hastalığı azmi ile yenmiş ihtilalin kan Orgeneral Gürselder başkası değildi ve biraz sonra başkanlık edeceği kabine toplantısına gelecek Bakanlarım bekliyordu.

Bekleyiş pek uzun sürmedi. Büyük salonun kapısının tam üzerinde ki saat 9 30'u gösterirken Çankaya ya uzanan stabilize yoldan bir sarı kırmızı plâkalı otomobil Köşke yaklaşmaktaydı. Otomobiller büyük bıı maharetle, buz tutmuş yolu tırmandılar ve Köşkün giriş kapısının baktığı kırda park ettiler. Büyük bir

Nasır Zeytinoğlu
Briçe vakit yoK!

resmiyet İçinde otomobillerden atlayan şoförler, Bakanlarının inmelerine yardım için kapıları açtılar. Gürsel Hükümetinin Üçüncü kabinesinin Bakanlarını kapıda nâzik tavırlı bir Havacı karşıladı. Hep birlikte mermer merdivenler tırmanıldı ve Köşkün büyük kapısından girildi. Bakanlar pırıl pırıl ayakkabılarını yerdeki paspasa silerek sağ tarafta bulunan vestiyere doğru yürüdüler.

Fehmi Yavuz
"Eyvallah, beyler!"

Palto ve pardesüler vestiyere bırakıldıktan sonra kısa bir koridor geçildi ve sol taraftaki salonun üçüncü kapısı çalınarak içeriye girildi. Kapıdan girince sağ orta tarafta, üzerinde son derece ince işlenmiş beyaz örtü bulunan bir masa vardı. Bakanlar, masanın sağ ucunda bulunan sevimli Orgenerali gülümseyerek selamladılar ve masanın etrafında yarlerini aldılar. Saat tam 9.38'i gösteriyordu ki ihtilâl Hükümetinin üçüncü kabinesi, Başkan Gürselin başkanlığında gündemsiz bir Bakanlar Kurulu müzakeresine başlamış oldu.

Başkanın endişeleri

Bakanlar Kurulunun, bitirdiğimiz hafta perşembe günü akte başladığı toplantının sıklet merkezini Başkan Gürselin endişeleri teşkil etti. Başkan, her ihtiyatlı Hükümet Başkanı gibi, bazı endişeleri hakkında Bakanlarından izahat istiyordu. Tabii, endişelerin mihrakı gene para meselesiydi. Gürsel, masanın sağ ba--nda, mtitebeasim bir eda ile Bütçe hakkında, memur maaşlarına yapılsa sam hakkında, iktisadî düzen hakkında Bakanlarından bilgi isterken, bir yandan da elindeki kurşun kalemle önündeki kâğıda durmadan iki rakam yazıyor, sonra çiziyor, sonra yeniden yazıyordu. Bu iki rakam %20 ile 700 milyon rakamlarıydı. Tabii, endişelerin muhatabı, Gürsel Hükümetinin Maliye Bakanı Kemal Kurdaş oldu. Bütçenin, gecikmiş haliyle de olsa, dört bası mâmur bir Bütçe olarak Bütçe Komisyonuna takdimi için pek çok uykusuz geceler geçiren Maliye Bakanı, Bakanlık koltuğuna oturduğu günden beri sorulan suallerin Başkan tarafından da sorulacağını tahmin etmek akıllılığını gösterdiği için hazırlıklıydı. Sualleri cevaplandıran Bakan, Gürseldeki sağduyuya hayran oldu. Ne var ki Bakanın nevi şahsına münhasır bâzı malt tasavvurları yeteri kadar aydınlığa kavuşamadı.

Bütçe üzerinde devam eden görüşmeler hayli Vakit aldı. Babacan Başkan, bu defa başka konulara geçilmesi lüzumunu hissetti ve saatin 10.30'a yaklaştığı sırada gündemsiz Bakanlar Kurulu toplantısının ikinci meselesine geçildi. İkinci mesele pek harcıâlem bir konuydu, fakat üzerinde durulması da gerekliydi Kabine toplantısının bundan sonra devam eden büyük kısmı Kıbnsa yapılacak yurduna tahsis edildi. Kıbrıs Türklerinin iktisadî sıkıntılarının giderilmesi gayesine matuf bir yardım planı Bakanlar Kurulunda mü-

Astar ve Yüzü

Hadise Amerikada ve geçen hafta içinde cereyan ediyor. Bir adam var. Adı Edward B. Murrow. Radyo ve Televizyon tefsircisi. Meşhur Columbia Broadcasting System şirketinde çalışıyor. Kennedy, iktidara gelir gelmez bu zatla temasa geçiyor. Amerikanın propaganda teşkilâtı olan USIS'in başına yeni müdür lâzım. USIS son derece önemli bir müessese. Amerikanın Sesi yayınlarım USIS idare ediyor. Dünyanın dört' köşesinde büroları var. Bunlar bulundukları yerlerde Amerikayı sevdirmeye çalışıyorlar. Tabii bâzıları iyi çalışıyor, bâzıları ise berbat -Türkiyedeki gibi. —Kennedy'nin gayesi, teşkilatı yepyeni ruhla ele almak. Bunun için, selâhiyetli yardımcıları gidip Edward R. Murrow'u buluyorlar ve ona USIS'in müdürlüğünü teklif ediyorlar. Makam, Amerikanın en gözde makamlarından biri. Buna rağmen Radyo ve Televizyon tefsircisi uzun boylu düşünüyor. Evvelâ kabul etmiyor, fakat şiddetli ısrar üzerine mutabakatım bildiriyor. Şimdi Murro'un idaresinde USIS canlanmaya çalışacak.

Edward R. Murrow niçin tereddüt etmiştir? Mesuliyetten mi korkmuştur? Kendisini yetersiz mi saymıştır? Bâzı şartlar mı ileri sürmüştür? Tereddüdün sebebi bunlardan hiç biri değildir. USIS'in müdürlüğü vazifesinin ücreti, senede 21 bin dolardır. Halbuki Murrow, Radyo ve Televizyon tefsirciliğinden yılda 900 bin dolar kazanmaktadır! USIS'in müdürlüğü, Amerikanın en mühim memuriyet vazifelerinden biri.. Buna rağmen, oraya lâyık görülen ve vazife kendisine milli menfaat mülahazasıyla kabul ettirilen bir Radyo ve Televizyon tefsircisi USIS'in müdüründen tam on defa daha fazla para kazanıyor.

Aslında, bunun şaşılacak bir tarafı yoktur. Nitekim bu yüzdendir ki son "Basın ihtilâfı"nda bâzı gazete sahipleri, fikir işçilerinden ölçüyü kaçırmış olanlara "mukabele-i bilmisil" niyetiyle Babıâlide verilen ücretleri yarbay veya albayların, müsteşarların maaşlarıyla mukayeseye kalkıştıklarında pek alâka görmemişlerdir. Devlet hizmetinin karşılığı, batı cemiyetlerinde asla yüksek değildir. Büyük mesuliyet makamlarına gelenler, hakikaten kabiliyetli kimseler olduklarından dışarda sağladıkları kazançlardan fedakârlığı göze alarak, sırf memleket hizmeti görmek, onun şerefinden isimlerini faydalandırmak, iyi bir eser yaratabilmek için gelirler. Murrow, yıllık gelirinin onda birine çalışmayı kabul etmiştir. Ford müessesesinin başında bulunan ve bir Ford olmadığı halde, yani aile mensubu bulunmadığı halde bu mevkie yükseltilen tek adam olma mazhariyetine erinen, kazancı ise milyonları bulan MacNamara ise çok daha fazla maddi fedakârlık yaparak Kennedy idaresinin Savunma Bakanlığını yüklenmiştir.

Bizim cemiyetimizde filiz veren ve sırf "Menderes Milyonerleri"nin haksız, gayrımeşru servetleri durup durduğu, bat çıban temizlenmediği için dürüst yoldan kazanılmış, alınteri ve kaabiliyet, meziyet karşılığı olan gelirlere de yönelmiş düşmanlık son derece manasızdır. Mânası bulanan, devlet hizmetinde daha mütevazi, fakat rahat ve konforla bir hayat sağlayacak ücretleri bu memleketin ödeyebilecek hale gelmesine el birliğiyle çalışmaktır. Zira milyarlarla oynayan bir radyo ve televizyon şirketinde bir tefsirci yılda 200 bin dolar kazanıyor ama. USIS'in müdürü de aç ve açıkta değildir. Zira yılda 21 bin dolar ayda 1700 dolar eder ki bu, 17 bin Türk lirası demektir!

zakere edildi Tabii bu defa konuşan Bakan, Selim Sarperdi ve dinleyicileri de -elhak- dikkat kesilmişlerdi. Yakışıklı ve becerikli diplomat kabineyi tenvir edici izahatta bulundu ve yardımın zaruretinden bahsetti. Ancak, plana göre Kibrim yardım fonu olarak ayrılan rakam, üzerinde durulmasını gerektiren bir rakam olda. Sarperin Hükümete sunduğu bu tasarı 21 milyonluk bir paraya bağlanmaktaydı. Rakam ortaya çıkınca iş karıştı. Peki, bu para nereden ve hangi fasıldan temin edilecekti? Kabine üyeleri meseleyi dikkatle dinlediler ve en kasa zamanda bir hal çâresi bulmak kararım aldılar.

İlk fire

İşte bütün bunlar olur ve Bakanlar ortada bulunan meseleler hakkında fikir beyan ederlerken, bir adam koltuğunda mahcup bir ifade ile oturuyor ve sâdece söylenenleri dinliyordu. Bu adam İmar ve İskân Bakam Fehmi Yavuzdu. Yavuz, doğrusu istenirse pek tedirgindi. Oturduğu koltukta bir türlü rahat edemiyor ve toplantının bir an evvel bitmesini İstiyordu. İmar ve İskân Bakanının tedirginliği haftanın ortasında çarşamba günü başlamıştı. O gün Bakan, Bakanlık odasına geldiğinde masasının başına geçmiş ve uzun uzun düşünmüştü. Nitekim haftanın ortasındaki çarşamba günü İmar Bakanının makamına telefon edenler, Bakanın çok meşgul olduğu ve kimseyi kabul edemiyeceği haberini alıyorlardı. Bakanın bu meşguliyeti öğleden sonra saat 15'e kadar devam etti ve o saatte Bakan, kararını vermiş insanların rahatlığı içinde eline kalemi aldı, -Devlet ve Hükümet Başkanına hitaben bir istifa mektubu yazdı. Bu mektubunda Fehmi Yavuz kendisine yaraşır bir samimiyet içinde: "Memleket ölçüsünde önem taşıyan ana prensip meseleleriyle özlediğim şekilde meşgul olabilmek için İmar ve İskân Bakanlığından istifa ediyorum" demekteydi. Tabii iş, memleket meseleleriyle daha yalandan ilgilenmek gerekçesine bağlanınca, başkent ufuklarında hemen yeni dedikodu bulutları belirdi. Efendim, Fehmi Yavuzun istifa sebebi, siyasî hayata atılmaktı. Efendim, Yavuz yeni bir parti kuracak ve onun lideri olacaktı. Eee, artık herkes parti kuruyor ve lider oluyordu ya. Fehmi Yavuzun istifasının siyasi hayata atılmakla hiç bir ilgisi yokta. O kadar ki, istifa mektubunun pek, sudan bir sebeple fakat samimi bir şekilde kaleme alındığı, haftanın sonuna doğru kulağı delik gazeteciler tarafından öğrenildi. Bu istifa tamamen bütçe ile ilgiliydi. Tabii pek çok kimse meselenin bu tarafına eğilmek lüzumunu hissetmedi. Çünkü Yavuz, hiç kimseye istifasının asıl sebebini çıtlatmamış, istifa mektubunu beyaz bir zarfın içine koyarak Başbakanlık Müsteşarı Hilmi İncesuluya takdim etmişti.

İşin içindeki iş

Fehmi Yavuzun istifası haberi duyulur duyulmaz siyasi kuliste bir harekettir başladı. Yeni parti kurucuları hemen telefona sarılarak, müstafi Bakam yuvalarına davet etmek istediler. Fakat Yavuzu bulmak mümkün olmadı. Bu şansı elde edenler gene Basın mensupları oldular. Eski Bakan, gazetecilerin, İstifasıyla ilgili suallerine:

"-— Evet doğrudur. Sebebini istifa mektubundan istihraç edebilirsiniz*' şeklinde cevaplar verdi.

Tabii kendisi de işin içindeki işe girmek niyetinde değildi. Halbuki Fehmi Yavuzun istifasının mühimce bir sebebi mevcuttu. Herşey Bütçenin ana hatlarının ayan beyan ortaya çıkmasıyla başladı. Vehmi Yavuzun derdi. Bütçede imar İskân bütçesine gereken ihtimamın gösterilmesiydi. Bunun için de bir plân hazırlamış ve bu plânın tatbiki için 200 milyonluk bir fon talep etmişti. Türkiyede mevcut

iskan meselesini dikkate alan müstafi İmar ve İskan Bakanı neticenin kendi plânı lehinde tecelli edeceği hayali içinde bulunurken, bir gün Bütçede İmar ve İskân bakanlığı için sadece ve sâdece 45 milyonluk bir meblâğın ayrılmış olduğunu öğrendi. Tabii bu rakam, Yavuzun takkesinin kafasından fırlamasına kafi geldi.

Yavuzun Ok işi ilgili Bakan nezdinde teşebbüse geçmek oldu. Fakat, Bütçe yapılmış ve bağlanmıştı. Üstelik istenilenle verilen arasındaki astronomik fark müstafi Bakanın ümitlerinin kırılmasına sebep oldu. Fakat sesini kısıp, oturmak, bir takım tasavvurlarından vazgeçmek de işine gelmiyordu. Bunun için yapılacak en iyi iş olarak istifa yolunu tercih etti. Böylece, Allcanın yolunda yürüyor ve prensiplerden değil, sandalyadan fedakârlık ediyordu.

İşte haftanın ortasındaki çarşamba günü istifa dilekçesini Hilmi İncesuluya veren müstafi Bakanın son Bakanlar Kurulundaki mahcubiyetinin sebebi hikmeti buydu.

Fehmi Yavuz son Bakanlar Kurulu toplantısını terkettikten sonra soluğu Siyasal Bilgiler Fakültesinln Şehircilik Enstitüsünde aldı. Haftanın sonunda kabul edilen bu istifa ile kabinede bir fire verilmiş oluyordu. Fakat bu fire de ânl bir kararla İmar ve İskân Bakanlığının Orhan Mersinlinin vekâletine verilmesi suretile kapatıldı. Şimdi kabinede tek bir münhal kalıyordu, o da Zeytinoğlundan boşalan Devlet Bakanlığı idi.

C. H. P.

Eski iyi günler

Bitirdiğimiz haftanın son günü, saat 10 civarında, kırmızı plâkalı bir Bakan arabası Kızılaydaki Karanfil sokağa girdi, ilerledi, İlerledi ve sol koldaki yüksek, sarı bir binanın önünde durdu. Karşı pencerelerde *o* sırada tesadüfen bulunan bir kaç kişi sıcak nazarlarla otomobile baktılar. Bir tanesi:

"- Eee, düşmez kalkmaz bir Allah! Her fenalık sonda mutlaka cezasını buluyor, nar iyilik neticede mükâfatlanıyor. Tıpkı, masallarda olduğu gibi.." dedi.

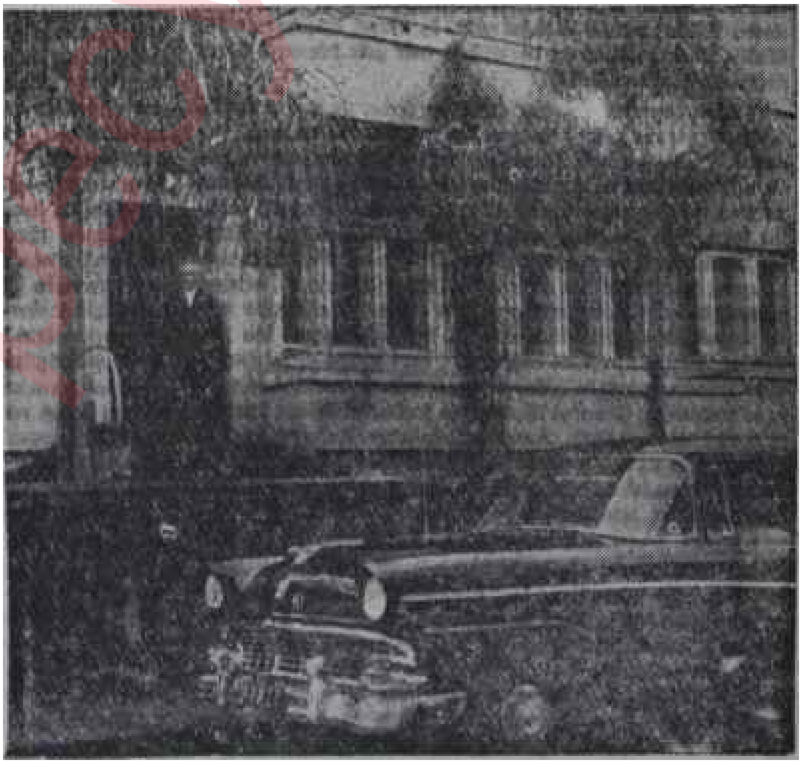
Karanfil sokağa bir Bakan ara basının girmesi ilk defe vuku bul muyordu. Ama bir Bakan arabası, on senedir ilk defadır ki CHP. Gene Merkezinin önüne yanaşıyor, yolcusunu oraya bırakıyordu. Hakikaten, kırmızı plâkalı arabanın durduğu yer, CHP, Genel Merkeziydi. Arar badan inen şişman, kartal burunlu, yumuşak çizgili adamın yukarda, arkadaşları tarafından tezahüratla karşılanması da bu sebepten oldu. 00 021 plâka numarasını taşıyan araba. Basın-Yayın ve Turizm bakanlığının makam otomobili, yolcusu ise Bakanın ta kendisiydi. Cihat Baban Hükümet üyesiydi. Ama aynı zamanda, Parti Meclisinin de üyesi bulunuyordu, O gün ise, Karanfil sokaktaki binada Parti Meclisi, tüzükte yapılacak tadil için toplanmıştı. Cihat Baban, komplekssiz bir adam olduğunu aldığı güzel kararla ortaya koydu. Bakan olmanın bir insanı partisiyle alâkasını kesmeyi veya kesmiş görünmeye mecbur kılmadığına inandığından Bakan arabasıyla C.H.P. ne gitti ve toplantıya katıldı.

Cihat Baban dar, uzun salona girdiğinde toplantı açılmak üzereydi. Saat ondan önce gruplar binaya gelmeye başlamışlardı, ilk grup İstanbul grubuydu. Atıf Ödül, İlhami Sancar ve Katip Tabir Burak önce geldiklerine kani, yukarı çıktılar. Gördükleri şu oldu: İsmail Rüştü Aksal, odasında çalışıyordu! Onları, öteki üyeler takip etti. Basın-Yayın ve Turizm Bakanı kapıda göründüğünde bir alkış sesi yükseldi. Parti Meclisinin, doğrusunu söylemek gerekirse, yüreğinde aynı aslan yatan -tabii, bir kaç kişi hariç- üyeleri menzil-i maksuda erişmiş arkadaşlarına tezahürat yaptılar. Bir ses "Ooo! İnsan kendini iktidara gelmiş sanıyor* diye yükseldi. Bu sırada Cihat Bej» ban, sevinç ve minnettarlık hisleri içinde kızarmıştı. Bir başka ses "Bek amma utangaçmışsın, yahu!" diye seslendi. Odada neşeli bir hava esiyordu,

İşte bu hava içinde Genel Sekreter İsmail Rüştü Aksal başkanlık makamım muvakkaten işgal etti ve toplantıyı açtı. Genel Başkan toplantıda bulunmadığından üyeler arasından bir Başkan seçmek gerekiyordu, Arkadaşları Fuat Sirmenin adını ortaya attılar. Sirmen, geçen defa da kendisinin başkanlık ettiğini hatırlatarak özür dilemek istedi. Galiba, alışmaktan korkuyordu. Ama Aksal, Sirmenin adaylığım koydu ve eski Adalet Bakanının başkanlığı tasvip edildi. Ondan sonra, müzakerelerin ciddi faslına geçildi. Genel Merkezin bir raporu vardı, Onun tetkikine başlandı.

İnönü geliyor

Öğleden sonraki celse, 16'da açılacaktı. Tam o sırada Genel Merkezin kapısın da bir otomobil dur»

C.H.P. Genel Merkezi önünde bir Bakan arabası
Allah bu günleri de gösterdi

İKTİSAT

Akıl Durduran Rakkamlar

Amerikanın General Motors firması, 1960 yılına alt hesaplarını ilân etmiş bulunuyor. 1900 yılınınyılmın «onu üzerinden bir tek ay bile geçmeden bu çapta bir Şirketin, bilançosunu umumi efkârın tetkikine sunahlimesindeld meharet göz kamaştırıcı bir başarıdır. Bu, çalışma düzeninin mükemmelliği hakkında bir fikir vermektedir. Hele, bilançoyu teşkil eden rakamlar okunduğunda takdir hisleri büsbütün artmaktadır. Zaten rakkamlarıı, adeta dehşete düşmeden okumanın imkânı yoktur.

General Motors Corporation'm 1960 yılına ait satış tutarı 12 milyar 700 milyon dolardır. 12 milyar 700 milyon dolar! Bu, en basit hesapla 120 milyar Türk lirası demektir. 120 milyar Türk lirası ise Türkiye Cumhuriyetinin 1961 yılı için düşündüğü bütçesinin tam 15 mislidir. Firma, bu korkunç satışından, daha az korkunç olmayan bir net kâr sağlamıştır. General Motors bir yıl içinde 959 milyon dolar kazanmıştır. Bu, gene kaba bir hesapla 8 milyar Türk lirasının karşılığıdır. Türkiye Cumhuriyetinin bir senelik bütçesindeki rakkam da bundan ibarettir. Eger bütçe denk kapanırsa, Türkiye Cumhuriyetinin hazinesine 1960 yılında ancak General Motors Corporation'ın kasalarına giren net kazanç miktarında para girecektir. Kârin korkunçluğu, rakkamın kabarıklığındadır. Yoksa, görülüyor ki, dünyanın bu en büyük firması, cirosunun sâdece yüzde 8'i kadar bir kâr sağlamaktadır. Yüzde 100 kazançlara bile dudak büküldüğü Menderes Türldyesinde olduğu gibi, iş âlemi kararsız Milli Birlik Türkiyesinde de bu nisbet pek çok kimseyi derin derin düşündürecektir.

Ama, üzerinde durulması ve daha da derin düşünülmesi gereken bir başka nokta vardır. Bu kazanç, General Motors'un her hissesine S dolar 35 sentlik bir gelir sağlamaktadır. Ancak hissedarlara hisseleri başına verilen miktar -2 dolardır. Her hissenin 1 dolar 85 sentlik kârı, işin geliştirilmesi için kullanılacaktır. Yani, bu para yatırıma ayrılacaktır. Böylece, dev firmanın çalışma usulünün iki ana vasfı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Ciroya nazaran mütevazi bir nisbette kâr ve kazançın üçte birinden fazla kısmım tekrar işe yatırma! Ama Amerikan hükümeti, geri kalan gelirin tak. simi sırasında yüzde seksene, hattâ doksana kadar vergi almaktadır. General Motors ne kadar gelişirse kazancı o nisbette artacak, Amerikan hükümetinin tarhettiği vergi de aynı derecede kabaracaktır. Bu yüzdendir ki yatırımı sâdece firma değil, devlet de yapmaktadır. Batılı sistem, işte budur.

Şimdi, hâdiseleri Türkiyemlz bakımından gözden geçirecek olursak, şüphesiz üzerinde ilk durulacak nokta Amerikanın şartlarıyla Türkiyenin şartları arasında dünyalar kadar fark bulunduğu gerçeğidir. Ama bu şartların hepsinin üstünde başka bir gerçek yatmaktadır: Memleketlerin kalkınması için, mutlaka yatırım yapmak lâzımdır. Batı cemiyetlerinde bu yatırımları devlet yapar, bu yatırımları özel sektör yapar. Amerika ile Türkiyenin şartları arasındaki fark, işte bu iki yatırımın nisbetini tayin eder. Yoksa, eğer batılı kalacaksak ve Demir Perde gerisinin usullerine heveslenmeyi kafamızdan çıkarmışsak, prensip üzerinde bir tartışma dahi bahis konusu olamaz. Diyelim ki Amerikada yatırımın yüzde otuzunu devlet yapacaktır da, yüzde yetmişi özel sektör tarafından deruhte edilecektir, buna mukabil Türkiyede Özel sektörden beklenen yüzde yirmi yatırımdır, devlet yüzde seksen yatırımı yapmalıdır. Ele-kalem kâğıt alınır, fikirler ve görüşler -meselâ siyasi partilerin iktisât anlayışları göz önünde tutularak ve iktidardaki partinin temayülleri ta plâna alınarak- bu -nisbet tâyini en uygun vekilde yapılır. Ama iktisadımın yeniden kurarken, vergi sistemimizi dü--enlerken bu gidişe 180 derece aykırı bir yol tutmamız aklın alacağı husus olamaz.

12 milyar 700 milyon dolarlık bir cirodan, kâr olarak kalan sâdece 959 milyon dolarsa, bunun sebebi masraf diye tanınan sarf mahallerinin tâyininde geniş davranılmasıdır. Ama bu "masraflar, vergiden başka şekillerde Amerikan hayatına intikal etmekte, Amerikan cemiyetine ve onun bünyesine sıhhat sağlamaktadır. Bir başka sebep, çalışanlara insanca, ama amerikah manasıyla insanca hayat sağlanması, çalışma şartlarının mükemmel hale sokulması, iş yerinde cömertliğin esas tutulmasıdır. 12 milyar dolarlık ciro sağlayan idarenin başında bulunan zata "A1 sana, ayda iki bin dolar.. Bu sana yeter!" denilirse, onun eline geçen para bundan ibaret kalırsa, üst tarafını devlet vergi diye alırsa hiç kimsede kazanma arzusu kalmaz, kazanç cazip olmaktan çıkar.

Hisse senedi usulü, batılı cemiyetlerde servetin iyi dağılmasının bir vasıtasıdır. Batı memleketlerindeki büyük firmalara bakınız. Hepsi şirkettir. Bu şirketlerin hisse senetlerinin bâzı eilerde, bâzı ailelerde toplandığı doğrudur. Ama nihayet, hisse senetleri satılabilir ve satan alınabilir. Zaten böyle neviden terakümlerin kökleri mazidedir. Amerikada bugün çok mürekkep sarfına yol açan bir "dert" vardır. İşçi sendikaları, korkunç miktarda paralara sahiptir. Bu paralan muattal tutmak bahis konusu olamayacağına göre en kârlı şekilde işletilmesi lâzımdır. En kârlı envestlsman ise, meselâ General Motors gibi emin ve sağlam, iyi gelir sağlayan bir firmanın hisse senetlerinden almaktır. Nitekim işçi sendikaları bu yoldadırlar. Ama, ortaya başka bir mesele çıkmaktadır. Ya grev hakkı ne olacaktır? Meselâ otomobil işçileri sendikası, parasını General Motors hisselerine yatırmışşa, o firmada çıkacak bir grev ister istemez hisse senetlerinin kıymetini azaltacak, o yüzden de grev, grevi yapana zarar verecektir! Amerikan cemiyeti, sınıfların iki elin parmakları gibi birbirine geçmiş olduğu Amerikan cemiyeti işte böyle "tatlı derelerle meşguldür.

Türkiyenin meselelerini İncelerken, gözlerin dönmesi gerekli istikamet budur. Kazançlardan yatırımlara ayrılacak kısımlar üzerinde nisbi vergi muafiyeti tanınması, ama bunun dışında kalan kısımda nisbetin gerekirse yüzde seksene, doksana yükseltilmesi bugünün başlıca meselelerinden biridir. Hazır para yiyicileri, gelirlerini har vurup harman savurma meraklıları ile işlerini geliştirme arzusu taşıyan gerçek iş adamları bir tutulursa iki zümrenin birden köküne kibrit suyu ekilir. Ancak, birincileri -parazitler- yok edip, ikincileri -milli gelirin arttırıcıları- teşvik yolu, batıda mevcuttur ve prensip olarak -tatbikatı kendi ihtiyaçlarımızn uydurarak- bunu kabul etmemiz şarttır.

du. Plâkası kırmızı değildi. Ama, İsmet İnönüyü taşıyordu. Genel Başkan dik merdivenleri tırmanarak yukarı çıktı. Biraz sonra da salona girdi. Üyeler sabahkinden de çoşkun bir tezahürat yaparak liderlerini dinç, sıhhatli ve son derece neşeli görmenin memnunluğunu belirttiler. Başka bir Bakan daha, Turhan Fevzioğlu da bu sefer toplantıda hazırdı ve Cihat Babanın açtığı yolda yürümüştü. Toplantı, daha cazip bir hava içinde devam etti.

Üyeleri, müzakeresini yaptıkları konular kadar alâkalandıran bir başka mesele "günün haberi" oldu. Muharrem İhsan Kızıloğlunun İçişleri Bakanlığından Başbakan Yardımcılığına getirilmesi, İçişlerinin de Nasır Zeytinoğluya tevdii Parti Meclisinin üyeleri tarafından tahin ve tefsir edildi. Çeşitli ihtimaller ileri sürüldü. Tâyinlerin mânasının değişik şekillerde mütalea edildiği bu vesileyle ortaya çıktı. Hasbıhal mahiyetindeki bu görüşmeler ve fikir teatisi, tabiii asıl işi gölgelemedi, öğleden sonra, gündemin daha esaslı maddeleri ele alındı.

Çalışma bilançosu

Öğlede sonra C.H.P Meclisinin çalışmaları hemen hemen iç politika meseleleriyle ilgili oldu. Ancak, bu arada sabahki toplantının bir icmalini yapmakta fayda mülâhaza edildi. Sabahki yarım günlük çalışmanın bilançosu, tüzük bükümlerini mevcut ve mer'i kanunlara uydurmak yoluyla kapatılmış oldu. Bu meyanda bâzı yenilikler de dikkati çekti. Bunların içinde tabii, kadın ve gençlik kollarına normal haklarım veren hükümler dikkatle incelendi. Bundan böyle C.H.P. nin faal uzuvları olan kadın ve gençlik kolları normal haklarına tesahüp edebilecekler ve parti kademeleri İçerisinde oy ve söz sahibi olabileceklerdi. Sabahki çalışmanın mahsulü böylece alınmış oldu. öğleden sonra C.H.P. Meclisini meşgul eden mesele, Temsilciler Meclisi çalışmalarıyla ilgiliydi. C.H.P. Meclisi üyeleri, Temsilciler Meclisinin normal mesai sarfım gerektiren bir Meclis olmaktan ziyade, bir "rejimin İntikali" Meclisi olduğunu dikkate alarak, Temsilcilеı Meclisindeki üyelerinin dikkatini çekmekte fayda mülâhaza etmekteydiler. Yâni bundan böyle Meclis kürsüsünden "seçmene selâm" fasılları sona ermeli ve bu Meclisteki vazifenin rejimin intikalini çabuklaştırmak olduğu kabul edilmeliydi.

Bundan sonra C.H.P. Meclisi, ilçelerin delege sistemi üzerinde durdu ve bunu bir yönetmelikle tespite karar verdi. Saat 19'a doğru toplantı yavaş yavaş sıcaklığım kaybetti ve üyeler evlerinin yolunu tuttular.

Demokrasi

"İlâhi Komedi"

Geçen haftanın başından sonuna kadar başkentte bir takım adamlar kafalarım kaşıyıp, acı acı düşündüler. Bunlar, Yenişehirde Hikmet Belbezin sık döşenmiş yazıhanesinde toplanıyorlardı. Yüzlerinde memnuniyetsizlik okunuyordu. Hallerinden sıkıldıkları belliydi. Hele bâzıları derin derin "of" çekiyor, düşünmek. ten bile -kaçınıyorlardı. Bu şahıslar, son günlerin "ünlü politikacılar"! saflarında isimleri sık sık geçen kimselerdi. Yeni bir partinin kurucuları durumundaydılar ve partilerini kurmak için de üç aydır aralıksız çalışıyorlardı. Çalışıyorlardı ama, henüz ortada elle tutulur bir şey yoktu. Sadece ve sadece kendileri hakkında yazılanların kesilip içinde saklandığı dosyalar rafları süslüyordu. Partinin tüzüğü ve programı hazırdı. Doğrusu istenirse iş, sâdece üç nalla bir ata kalmıştı! Kafalarını kaşıyan bu adamları düşündüren mesele yeni partinin adının ne olacağı hususuydu. Hür Demokrat adından, Alicanın bütün ısrarlarına rağmen

Pınar ve Oder
Kazanı kaynatanlar

vazgeçilmişti. Hürriyet Partisi mâcerasının sonucu, kurucuları düşündürüyordu. Bu ismin faydadan çok zararlı olacağı kanaati hemen hepsinde hâkimdi. Sosyal Demokrat adı zamana ve zemine uygundu. Partinin ekonomik politikası bakımından da bir hayli cazip görülüyordu. Ama haftanın ortalarında yeni partilerin "Demokrat" adını alamıyacakları belirtilince, yeni particilerin ayakları suya erdi. Şimdi .ne yapacaklardı? İsim ne olacaktı? Demokrat denemiyordu. Böylece Sosyal Demokrat adından da ümit kesilmişti. Kurucular bir iki isim üzerinde durdular ama, kesin bir karara da varamadılar. "Yeni Türkiye Partisi" pek cazip bir isim olmamakla beraber, ehveni şer kabilinden üzerinde durulan bir isim oldu. 'Daha iyisi bulununcaya kadar, kuruluş hazırlığı sırasında bu isim çantada keklik olarak tutulabilirdi. Derin "of" ların bir sebebi işte bu vaftiz işiydi.

Başlarım kaşıyan adamları sâdece vaftiz işi üzmüyordu. Kuracakları partinin kurucularının tesbiti de bir mesele olmuştu. Aslında böyle bir meselenin ortaya çıkması, yeni particilerin sâdece ve sâdece ütopik düşüncelerinin ve politika oyunundaki acemiliklerinin neticesiydi. Efendim, kurucuların adı çok mühimdi! Bu isimler yeni partinin yaşamasını temin edecekti. Tanınmış politikacılar olması, popüler insanlar olması, dürüst, mert adamlar olması lâzımdı. Yani bütün bunlar, sâdece kurucular için mi aranıyordu? İşin bu tarafı bilinmiyordu. Bilinen "Yeni Türkiyecilerin" kurucular listesinin bir hayli kısıldığı ve adedin 10-15 arasına düştüğüydü. Aranan zümrütü ankalardan ancak bu kadar tedarik edilebilmişti. Fakat haftanın son günü varılan karara güre Kurucular listesinin kabarık olması üzerinde çalışmalara başlandı.

Bunların arasında büyük bir ihtimalle eski İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay da bulunacaktı. Ancak küçük Vali Alicanlara henüz kati bir söz vermiş değildi. Sâdece bir yakınına "Şayet yeni partilerden birine intisabım bahis konusu olursabahis konusuydu- herhalde Alicanlarla beraber olurum" demişti. Bunun sebebi, F. K. B. nin asıl göz diktiği ciddi partinin, üstadın bütün yakınlaşma çırpınışlarına rağmen biç yüz vermemiş olmasıydı. Fakat son dakikada F.K.G. kararını verdi ve Alicanın Partisine girdi. Yeni Türkiye Partisi kurucuları partinin kurulurunu önümüzdeki hafta pazartesi tününe bıraktılar. Herşey hazırlan-

dı ve sigaralar yakılıp beklenmeğe başlandı.

Gene de üzüntü bitmemişti. Yeni Türkiyeciler geçen hafta sonunda yaptıktan politikacı avı partisinden bir hayli zararlı çıkmışlardı. Meselâ bir Gümüşpala Yeni Türklyecller için kaçırılmaz fırsattı. Ama av av* lanmış, tav tavlanmıştı.

Lider enflâsyona

Hakikaten, fiilen D. P. nin kapatılmasıyla başlayan yeni parti kurma faaliyeti her glin bir parça daha hararetlenirken, genlerden bir gün Ankaraya yeni bir lider geldi. Liderin adı Ragıp Gürüşpala idi ve "Ege ufkundan doğan yeni bir güneş"in müjdecisi bulunuyordu. Tabii Gümüşpalanın bu ani gelişi siyaset kazanının bir parça daha fokurdamasına sebep oldu.

O gün Ege moto-treni her zamanki gibi saat 2318 de Ankara garına girdi. Dikkati çeken husus trenin gelişi değil, garda bekleyenlerin göze batar heyecanlarıydı. Heyecanlananların başında yeni partilerin elebaşları vardı. Bâzı dikkatli gözler, garda bekleyen gruplar arasında bâzı âşinâ çehreler bulmakta gecikmedi. Bilhassa, gara giren Ege moto - treninin pencerelerini gözleyen bir grup vardı ki, Basın mensuplarının bunların içinde bir Şinasi Osmayı, bir Bedri Demircioğluyu, bir Cavit Konuralpı bir Ekrem Süeri tanımaları hiç de güç olmadı.

Asıl hareketin büyüğü, moto-trenin pencerelerinden birinde Emekli Paşanın görünmesiyle başladı. Garın muhtelif yerlerinde pusu kurmuş yeni parti kombinezonculan, hemen soluğu Gümüşpalanın ineceği kapının önünde aldılar, İstikbale gelenler, Paşayı apar topar yakalayıp bir taksiye attılar ve "Ege Güneşi"nln aksedeceği Gül Palas otelinin yolunu tuttular. Böylece Yenişehir semtinin mütevazı oteli Gül Palas, İkinci Cumhuriyetin eşiğinde bulunan Türk siyasi tarihinde yerini hazırlamağa başlamış oldu.

Tabii Gümüşpala için asıl mesele ertesi gün yapacağı temaslardı. Bunun için Emekli General hemen adasına çekildi, rahat ve deliksiz bir uyku çekti.

Haftanın basındaki pazartesi günü erken saatlerde uyanan Gümüşpalanın ilk işi otelin alt salonuna inip, gelmeleri mukarrer ziyaretçileri beklemek oldu. Doğrusu bu ya, Paşa hiç de yapılmıyordu. Nitekim bir müddet sonra yeni partilerin müteşebbis elemanları Gül Palasa sökün ettiler. Ziyaretçilerin hemen hepsi sanki söz birliği etmişlerdi ve hemen hepsi aynı taamdan dem vuruyorlar'dı. Aman efendim, Paşa ne iyi etmişti de parti kurmağa karar vermişti! Memleketin, doğrusu yeni yeni partilere ihtiyacı büyüktü. Tabii bütün bu lâfların gerisinde saklı elan mâna malûm ve müsellemdi, Teni parti müteşebbisleri Gümüşpalayı kendi taraflarına celbetmek nlyetindeydiler. Emekli askerin hitap ettiği bir zümre vardı ve bu zümre oy demekti. Bu avlama ve tavlama faaliyeti yeni parti kurucularının kabiliyet ve ferasetleriyle uygun şekilde İnkişaf etti. Taktik hatası yapmak niyetinde olmayan Alican partisinin mensup lan, itidalde fayda umdular ve avın kendi ayağıyla tavaya gelmesini arzuladılar. M. C. P. lilerr bu hususta bir parça daha acemi olduklarından, onlar Oümlispalanın etrafından ayrılmamayı tercih ettiler. Ne var ki Emekli Generalin asıl temas etmek istediği Alican grubuydu. Bunun için ziyaretçilerinin, lâf kısmım kısa kesmelerini arzuluyordu. Yemek iyi tir bahane oldu ve Gümüşpala yemek yemek üzere Bulvar Palasa, oradan da Alican partisinin karargâhı halini alan Hikmet Belhezln yazıhanesi'ne yollandı. Gümüşpalayı Alican grupu "ful kadro" halinde beklemekteydi. Tabu her yerde hâzır ve nazır Ertuğrul Alatlı baştaydı. Şinasi Osma, Ekrem Alican ve Hikmet Bel-

Bir Mülükat

Gümüşpala

Geçen haftanın başında Ege moto-treninin Ankaraya getirdiği bir yolcu başkent siyasi kulisinin bir parça daha karışmama sebep oldu. Bu yolcu emekli General Ragıp Gütnüşpala idi ve yeni bir partinin kurusu bulunuyordu. Aşağıdaki mülakatta, Gümüşpalanın partisi hakkındaki görüşünü bulacaksınız.

"Devlet Başkanımın ziyaret ettim. Bu ziyaretimdeki görüşmelerimiz elli dakika kadar devam etti. Kendilerini çek iyi ve çok neşeli buldum. Eski hâtıralardan ve günün konularından bahsettik, İzmire, gördüğüm bu iyilik karşısında müsterih ve mes'ut dönüyorum.

"Görüşmelerimizde, evvelce askerlik hayatımda bana enerji veren büyük devlet adamı bugün yeni atılmakta olduğum politika hayatım için de bana aynı enerjiyi vermişlerdir.

"Siyasî bayata Ege vilâyetlerimizin ve bütün memleketin ısrarları, arzuları ve vatandaşlarımın talepleri ile atılmış bulunuyorum. Gayemiz, memlekette "sıcak politika" takip etmek, vatandaşlar arasında maalesef yaratılan münafereti kaldırmak, vatandaşı birer kardeş olarak birleştirmek ve bu yolda memleketin yükselmesi için yirmlsekiz milyonun birliğini temin edecek bir politika olacaktır. İktidar Partisine karşı mütalealarımızı tenkitler mahiyetinde değil, fikir ve kanaatlerimizi ar* zetme, muhalefetteki arkadaş partilere karşı sevgi ve saygı ile, memleket kalkınma işlerinde işbirliği yapma istikametindedir. Partinin lider sisteminden ziyada, kurucular arasından seçilecek bir heyet tarafından sevk ve idaresi düşünülmektedir.

"Partimizin istikameti irticaa karşı mücadele olduğu kadar, komünizme karşı da tâviz vermemektir. İnkılâplara bağlı olarak, memleketçilik ve milliyetçilik

bez hemen Emekli Generalin etrafım aldılar ve koyu bir sohbete daldılar. Bu sohbet toplantısı bir buçuk saat kadar sürdü. Partilerin durumu, liderlerin kabiliyetleri üzerinde imal fikr edildi ve hiç bir müspet karara varılmadan dağılındı. Anlaşılan, bu yeni partiler pek talihli görünmüyorlardı. Zira her birleşme tasavvuru su üstüne çıkmadan ortadan kayboluveriyor ve iş Fransız vodvillerine nazirv teşkil edecek bir gülünçlük arzediyordu.

Temaslar, temaslar...

Ankarada faaliyet halinde bulunan yeni partilerle anlaşma imkânlarının bulunmadığını fark eden Emekli General yeni temaslar yapmak İhtiyacım duydu. Hemen Gül Palasa döndü ve otelin santralından Çankaya Köşküne telefon ederek eski silâh arkadaşı Cemal Gürselden randevu talebinde bulundu. Köşk, Devlet ve Hükümet Başkanının eski silâh arkadaşının arzusunun isafı cihetine gitti. Randevu günü de tespit edildi. Gürsel arkadaşım salı günü saat 16 da kabul edecekti.

Gümüşpalanın bundan sonraki temasları daha ziyade askeri çevrelerle oldu. Adana, Mersin, Ankara ve Bolu filerinden gelen ve Emekli Generali otelinde ziyaret eden emekli subay heyetleri bu çevreye dahildiler. Gümüşpala yeni partisinin nüvesini teşkil edecek olan emekli silâh arkadaşlarıyla pek alâkalandı. Onlara "Eğeden doğan Güneş" hakkında calibi dikkat malûmat verdi.

Haftanın başındaki salı günü, başkente lüzumlu ve bir o kadar da faydalı temaslarda, bulunmak üzere gelen Gümüşpalanın en mesut günlerinden biri oldu. Zira o gün Gürselle olan randevusuna gidecekti. Bunun içindir ki hazırlık pek erken saatlerde başladı ve saatlerin 16.40'1 gösterdiği sıralarda yola çıkıldı. Gümüşpalaya, fahri müşavirlik vazifesine kendi kendisini bizzat tâyin etmiş bulunan Şinasi Osma refakat ediyordu. Fakat Gümüşpala yanına bir de emekli tuğgeneral almıştı. Bu emekli general ise Necmi öktemdi. Anlaşılan emekli generaller hep ayni safta savaşa gireceklerdi. Birlikte Çankayaya gidildi ve Gürselin misafirlerinin gitmesi beklenildi. Nihayet vakit geldi ve Gürsel eski silâh arkadaşlarını kabul etti. Gürselin eski silâh arkadaşlarıyla sohbeti tam 40 dakika sürdü. Sohbetin konusu, eski askerlik hatıralarıydı. Sonra mesele yeni partilere intikal etti. Gürsel her zamanki babacan haliyle eski silâh arkadaşına iman aşıladı ve yolunda yürümesini tavsiye etti. Gümüşpala, Başkanın parti meseleleriyle pek alâkalandığım zannetmiş olmalı ki, uzun uzun partilerinin gayeleri hakkında izahata girişti. Halbuki Gürseli ilgilendiren, eski arkadaşlarım görmekti. Bunun için izahatı pek can kulağıyla dinlemedi.

Bir basın toplantısı

Gürselle yapılan sohbetten sonra imam bir parça daha tazelenen Gümüşpala oteline döndü ve bir basın toplantısı hazırlığına girişti. Bu işi gene fahrî müşavir Şinasi Osma idare ediyordu. Osmanın ilk işi Otelin santralından gazete bürolarım bulup basın toplantısının yapılacağım bildirmek oldu. Basın toplantısı saat 18 de yapılacaktı.

Haftanın başlarında o gün Gül Palas oteli, hakikaten hararetli' ve bereketli saatler yaşadı. Bir takım adamlar ellerinde fotoğraf makineleri otelin salonlarında dolaşıyorlar, poz poz resimler çekiyorlardı. Gümüşpala basın toplantısını Gül Palasın iki kısımdan müteşekkil alt salonunda yaptı. Emekli General, üzeri-çiçekli desenli bir koltuğa âdeta gömülürcesine oturdu ve izahata başladı. Fakat her ne hikmetse, partisinden ziyade Gürselle yaptığı ziyaretten bahsetmekten hoşlanıyordu. Sâdece bir hâdise "Eğeden doğan güneş"in mahiyeti hakkında kâfi bilgi verdi. Bir gazetecinin:

konuştu...

anlayışı içinde istikametimizi tâyin edeceğiz.

"Ankaraya geldikten sonra, bu arada hiç bir parti İle temas edilmemiştir ve böyle bir teşebbüse de partimiz mütemayil değildir. Yakarıda belirttiğim prensipler dahilinde müstakil çalışma gayretindeyiz. Eğer İltihak edecekler olursa, onları da beraberimize alırız.

"Gazetecilere kapımız da açıktır, kalbimiz de. Başarıya basın İle birlikte varacağımızı biliyoruz. Basında çıkan fikir ve kanaatlerden mümkün olduğu kadar faydalanıyor ve çalışmalarımızı buna göre düzenliyoruz.

"Bugün için, sormak istediğiniz hususlara cevap verecek yetkiyi haiz değilim. Program ve tüzüğümüz hazırlanmaktadır. Bu programdı basınımıza verilmesiyle maksat ve gayelerimiz tamamen açıklanmış olacaktır. Parti kurma hususunda adımımızı atarken vatandaşların gösterdikleri teveccüh ve itimada güveniyoruz. Onlara müspet hizmetlerimizi arzetmek suretiyle sevgilerine ve muhabbetlerine lâyık olmaya çalışacatım.

"Partimizin adı henüz tespit edilmemiştir, İzmirdeld arkadaşlar Türkiye Adalet Partisi adını kendi aralarında benimsemişler ve bu yoldan haber İzmir gazetelerine aksetmiştir. Bu ismin bu şekilde arkadaşlar arasında benimsenmesine sebep, adaletin ancak teessüs ettiği yerde tatbik edileceği keyfiyetidir.

"Anayasa çalışmalarım dikkatle takip ediyoruz. Anayasanın memleket ihtiyaçlarına cevap vereceğine ve memleket için hayırlı olacağına inanıyoruz.

"Partilerin şimdiki durumu hakkında söz söyleme yetkisini haiz değilim. Millet muvacehesinde mükellefiyetleri olan ta partiler elbette ki meşguliyetlerini de müdriktirler. Arkadaşlarımın henüz selâhiyetini almış değilim.

"Partinin genel merkezi için önce İzmiri düşündük. Fakat buraya geldikten sonra ban de, merkezin Ankarada obuası kanaatine varmış bulunuyorum. Arkadaşlara arzedeceğim, kabul ederlerse merkez Ankarada olacaktır.

"Ali Fuat Cebesoy ve Fahrettin Kerim Gökay ile hiç temasım olmadı. Gökayın Ankaraya geldiğini sizlerden duyuyorum. Ne ben onunla görüşmek için müracaat ettim, ne de o benimle. Alt Fuat Paşa İçin de aynı şeyleri söyleyebilirim."

— Partinin programı ne olacak nasıl İdare edüecek?" şeklindeki sualine Gümüşpala :

"— Vallahi ben bu sorulan cevaplandırmağa eelâhiyetli değilim. Henüz bir parti kurmuş değiliz. Kuruluş hazırlıkları için temaslar yapıyorum" şeklinde cevap verdi.

İstanbulun orta yeri sinema

Fakat, bu arada yeni parti hazırlıkları ile alâkalı kulisin bir eğlenceli kısmı da İstanbulda cereyan ediyordu. Ne var ki bu şehirdeki kulis daha ziyade kulüplere İnhisar etti ve isin ciddiyeti bir parça daha kayboldu. Hakikaten İstanbuldaki yeni parti hikayeleri zaten bir filme konu olacak zenginlikte cereyan ediyordu. Faaliyetin sıklet merkezi haline gelen İstanbul Kulübü ve daha bir çok mahalde gene toplantılar aktedildi. Faaliyet daha ziyade başka partilerden adam ayartmak fikri üzerinde seyrettiğinden pek semereli olmadı.

Bu arada, yeni partililer oturacak bir yer de aradılar ve en münasibi olarak da Taksimdeki Gökçay Hanım 4. katındaki bir yazıhaneyi seçtiler. Fakat iş, yer bulmakla bitmiyordu. Bu defa bir de neşir organı bulmak zaruretiyle karşı karşıyaydılar. Bunun için hemen projelere girişildi. M. O. P. lilere göre bu naşiri efkâr öyle monopolist bir organ değil de, ışık tutan bir organ olacaktı ve "Hamle" ismini taşıyacaktı.

Bunlar madalyonun bir yüzüydü. Fakat bir de öteki yüzü vardı ki, asıl eğlenceli olanı oydu. Bu daha ziyade, kurulmadan parçalanmaya başlayan M.C.P. nin iç işleriyle ilgiliydi. M.C.P., doğrusu inanılmaz 'tür hızla fire veren tek parti oldu. Bitirdiğimiz hafta Emin Nihat Sözeri, Namık Cemal Martı, Sadi Atikkan parti işlerinden ellerini eteklerini çektiler ve bir köşede beklemeğe koyuldular. Beşinci müstafi ise Tevfik Şenocak oldu.

Gazeteler

21 yıldan sonra

Mizansen fevkalâde ustalıkla hazırlanmıştı. 73 lük bir ihtiyar, fota muhabirleri deklanşörlere basıp flâşları parlatırlarken 1940 tanberi binbir emek verdiği, türlü engellerle çarpışarak geliştirdiği müessesesinden dramatik bir tarzda ayrılıyordu. Biri odacı kadın, diğeri klişeci erkek çelimsiz iki yaşlı emektar ah vahlar çekerek gözyaşları dokuyordu. Mürettiphane çırakları, ayrılan 73 lük ihtiyarın daha önce topladığı evrak-ı metrukesini yerleştirdiği üç bavulu 1900 modeli gri Dodge otomobilin

Ahmet Emin Yalman
Poz poz

bagajına koydular. 73 lük ihtiyar, üzerinde "Vatan ailesi Ahmet Emin Yalmanın 50. gazetecilik yılını kutlar" yazılı boyundan biraz daha uzun sembol -kalemi sırtlamış, foto muhabirlerine en mükemmel resimleri çekebilmeleri İçin fırsatlar yaratmak amacıyla çırpmıyordu. Ağlamağa gayret eden fakat bir türlü muvaf fak olamıyan bir hali vardı. Uğur [ayanlar arasında eskilerden sâdece iki yazar bluunuyordu. Hâdise geç tiğimiz haftanın başında İstanbul basınının toplandığı Cağaloğlu semtinde, Molla Fenari Sokağında cereyan etti. Yalman, Babıâli ölçülerine güre sabahın köründe 40 dakika kadar suren böyle cafcaflı bir vedaı tesbit ettirmek üzere yan ve foto muhabirleri göndermelerini, bir evvelki günün gecesi, hatırının geçtiği gazete patronlarından rica etmişti.

Her şey bir gün önceden başladı. Müessesenin pazartesi günü yapılan fevkalâde Genel Kurul toplantısında* Yalmanın lideri bulunduğu sermaye grupu devrildi ve Vatanda İktidar, 1956 senesindenberi üçüncü defa el değiştirdi.

Vatan 1 milyon lira sermayeli bir Gazetecilik e Matbaacılık Anemin Şirketidir. 500 er liralık 2 bin hisse senedi vardır. Hisse senetleri, 52 ortak tarafından paylaşılmıştır. Yalmanın karşısındaki sermaye grupunun başında nâşir-edebiyatçı-gazetecl Naim Tirali bulunmaktadır. Bir önceki Genel Kurul toplantısında Tirali Grupu, ancak 998 rey toplayabilerek İdare Meclisini kıl payıyla Yalman Grupuna kaptırmıştı.

Yalmancı İdare Meclisinin bazı davranışları son zamanlarda bâzı hisse sahiplerini endişeye düşürmüş» tü. Enver Adakanın başkanlığındaki İdare Meclisi, muhaliflerinin Vatanda barınma İmkânlarını zorlaştırmıştı. Muhaliflerden dördü gazeteden uzaklaştırılmış veya çekilmek sorunda kalmıştı. Meselâ 70 hisse senedine sahip Oktay Akbala, onları da kapıdan bırakıp gitmesi şartıyla, hergün yerine haftada sâdece üç gün fıkra yazması noter marifetiyle tebliğ edilmişti. Eski İdare Meclisi eşiyle birlikte aşağı yukarı 45 bin liralık sermayesi bulunan devamsız fıkra yazan Özcan Ergüderi neşriyat müşavirliğine getirmiş ve aylığım binden 2,750 liraya çıkarmıştı. Yalmanın aylığı da üçten 4 bine yükseltilmişti. Ama Akbal 900 lirada çakılıp kalmıştı. Bâbıâlideki son hâdisede Yalman-Ergüder ikilisinin tutumu gazetenin çalışanlar kadrosunu muhaliflerin safına itti ve bardağı taşıran damla oldu.

Talihsizlikler

Muhalifler olağanüstü Genel Kurul toplantısı için idare Meclisine müracaat etmişlerdi. Alınan, cevap, "gerektirici sebep" bulunmadığı esbabı mucibesiyle kategorik bir red oldu. Kanuni yollara müracaat mecburiyetinde kaimdi ve İstanbul Birinci Ticaret Mahkemesinden bir olağanüstü Genel Kurul toplantısına gidilmesi kararı alındı. Yalman Iramanın murafaa teşebbüsü de, kendileri için ikinci bir talihsizlik oldu.

Genel Kurul toplantısında, sermaye ekseriyeti, İdare Meclisini iskat etti ve geçmiş faaliyetlerin' ka-

nuni yönden incelemek üzere Özel bir Murakabe Kurulu vazifelendirmek suretiyle sunduğu rapor ile tatmin olmadığım ortaya koydu. İdare Meclisi seçimi de, 1,098 reyle Tirali Grupunun zaferi ile sonuçlandı. Yedi kişilik idare Meclisini teşkil eden sermayedarlar, hisse senetlerinin yansından fazlasına sahiptir. Yeni İdare Meclisi, Başkanlığa 31 bin lira sermayesi bulunan ve İstanbul fındık piyasasını elinde tutan İbrahim Çehreliyi, 196 bin lirayla en fazla hisseye sahip Naim Tlraliyi yazı islerini tedvire memur murahhas üyeliğe, Reşat Umuru da İdari İşleri tedvire memur murahhas üyeliğe getirdi.

Yalmanın bir Başyazar olarak görevine son vermek hususunda İdare Meclisinin herhangi bir karan yoktu. Hattâ bir temayül dahi mevcut değildi. Fakat 54 yıllık gazeteci. İdare Meclisi pazartesi günü ilk toplantısını yaptığı bir sırada gazeteye telefon ederek iktidar değişikliğinden önce kaleme aldığı başmakalesini Umumi Neşriyat Müdürü Gökşin Sipahioğluna telefon ederek geri aldırmıştı.

Aslında, hareketin gerçek sebebi biraz başka tarafta yatıyordu. Vatandaki iki grup, gazetenin neşriyatını tevdi edecek iki ayrı adama sahipti. Tîrali grubu, oyunu Naim Tiraliyle oynuyordu. Yalman grubu ise, Özcan Ergüderi kullanıyordu. Bunlardan hangisi gelirse, öteki gidiyordu. Bu sefer de, Yalmanı sütunundan ayırmak hiç kimsenin aklından dahi geçmiyordu ama, Ergüdere Tiralinin kapıyı göstereceği muhakkaktı. Ergüder ise, gönlünde başka ve daha büyük aslanlar yattığından Ur gazetenin peşindeydi. Zaten bunun mali kombinezonlanyla bir süredir uğraşmaktaydı. Hâdiseyi bir vesile saydı. Üstelik, Bedii Faikin başardığı bir işi kendisinin nasıl olup ta başaramayacağını aklı almıyordu. Yalmanı, yeni organizasyon için üstelik dramatik bir reklam teşkil edecek tarzda Vatandan dışarı çekti ve böylece "Yalmanın, ancak ölüsünün çıkabileceğine inandığı 21 yıllık müessesesinden ayrılısı" faciam monte edildi.

Söz düellosu

Yalman, Vatanı terkettlkten beş saat sonra kirayla oturduğu stil döşenmiş Maçkadaki apartman dairesinde mahdut kadrolu bir basın toplantısı tertlpliyerek durumu izah etmeğe çalıştı. Tirali Grupu ile "hedef ve görüşte beraber" değillerdi. "Yollan yüzde yüz" ayrıydı. İşbirliği imkânı görmedikleri için arkadaşı Özcan Ergülerle müesseseden ayrılmışlardı. Şimdiki statüleri Vatan sermayedan olmaktan ibaretti. Pek yakında Yeni Vatan adlı bir gazete neşretmeğe başlıyacaklardı. Halihazırda "ortada dolaşan Vatan adlı gazetenin mündericatında ve fikirlerinde" kendilerinin "hiçbir türlü ilgi ve mesuliyetleri" yoktu.

Bu sefer mizanseni esi Rezzan Yalman hazırlıyordu. Meşhur sembol-kalem gene meydana çıkarılıp Yalmanın oturduğu koltuğun arkasına titizlikle yerleştirilmişti. Rezzan Yalman kocasının unuttuğu tesirli hâdiseleri gazetecilere anlatıyor, bir taraftan da "Kaderde İm da varmış1* cümlesiyle başlıyan önceden hazırlanmış matbu hissi beyanatı gazetecilere dağıtıyordu. Eğlenceli basın toplantısında Yalmanın gazeteci zihniyetiyle hiç kabili telif olmayan bir "tekelcilik merakı" üzücü bir olaya yol açtı. Vatan, Tercüman ve Sözcü dergisi mensupları basın toplantısına alınmadılar. Yalman, Menderesle dostluk günlerinde de kimlerin düşük Başbakan tarafından davet edilmesi gerektiğini tayin merakındaydı. Tercümanı, Tirali Grupuna. dahil ve Vatanda 190 bin lira kadar sermayeleri mevcut Karaveli biraderler çıkarmaktaydılar. Sözcü dergisinde de, Vatandaki iktidar değişikliğine kadar Tirali Yazı İşleri Müdürlüğü yapmaktaydı. Yalmana göre, basın toplantısı, sâdece kendisi ile hemfikir olanlar içindi. Zaten toplantı Yalmanın bir tiradı mahiyetinde oldu. Şöhretli Başyazar, sâdece söylemek istediklerini notettrmeği tasarladığı tok taraflı ve güdümlü bir basın toplantın tertiplemişti.

Yalmanın Tlrali Grupuyla aratandaki ihtilafın mahiyetini tarif için seçtiği kelimelerde mübalağa hissesi aramak pek yersiz olmaz. Aradaki ihtilaf, su anda gazetenin politikası ve siyasi tutumu değildir. Vatanın idaresini halen kontrollerinde bulunduranlar, eski ve karanlık devirlerde ustaları Yalmanla el ele ve omuz omuza fikir mücadelesi yapmışlar, böyle bir yolda usun süreler zindanlarda kalmışlar, düşüklere karsı cephe almada çok daha erken davranıp istikrarlı bir muhalefet yapmışlar ve haklarında en ağır ithamlarla dâvalar açılmasına sebep olmuşlardı. Üstelik, bir af kapısı ümldiyle bir tokmak da çalmamışlardı. ihtilâf münhasıran Ana Nizamnamenin tatbikatından, yani idari konulardan ve ayrıca şahsi antipati ve uyuşmazlıklardan doğuyordu.

Kuyusunu kendi kazan

Tirali Grupu, tam 23 saat sonra Vatan gazetesinde tertiplediği mukabil bir basın toplantısında Yalmana nâzik bir cevap verdi. Gene matbu olarak dağıtılan bir metinde, "Sayın Yalmanın son hareketi "karşısında söyleyeceğimiz, Vatanda geçen hizmetleri dolayısıyla kendisine teşekkür etmek ve kuracağım belirttiği yeni gazetenin başarılı ve memleket hesabına hayırlı olmasını dilemekten ibarettir" denilmekteydi. Muzaffer grupun gene lideri Tirali

ve münfesih D. P. nîn İstanbul teşkilâtının ilk korucularından Çehreli, Yalmanınkinin aksine herkese açık basın toplantılarında, sorulan sualleri cevapsız bırakmadılar.

Kendisinin de dediği gibi, gerçekten herkes Vatan müessesesinden Yalmanı ancak ölümün ayıracağını zannederdi. Elhak, Vatan demek Yalman demek, Yalman demek Vatan demektir. Yalman, gazetesinin kökünü, Mütareke yıllarında çıkardığı Vatan gazetesinde atmıştı. İlk Vatan, Atatürkün Yalmanı gazetecilikten menetmeslyie kapanmıştı. Yalman Vatanı 1940 ta yeniden meydana getirmişti. Ancak, Vatanın 1956 yılında birikmiş 450 bin liralık borcunu kapatıp müesseseyi yürütebilmek için tezyidi sermaye yoluna gitmişti 600 bin liralık sermayeyi, 1 milyona çıkarmıştı. Yalman, 400 bin liralık hisse senedini satabilmek için şimdi karşısına dikilen Tiralilere, Karavelilere, Akballara diller dökmüş, yalvarıp yakarmıştı. Vatanın itibari sermayesi 1 milyondur ama, müessesenin tesisleri bugünkü haliyle su içinde 5 milyon eder.

Haftanın sonunda, Vatandan ayrılanlar Dünyada misafir edilirlerken Vatanı ellerine alanlar gazeteyi Yalmansız daha iyi yürütebileceklerini söylüyorlardı. Bir tehlike, banı oyunlara meraklı Nihat Karavelinin mektep arkadaşı Naim Tirali üzerinde fazla tesir yapıp hiç başarı gösteremediği politika alanında Vatanı kullanmaya kalkmasıydı. Zira Tercümanı satın alan Karavell onu D. P. ve C.K.M.P. mensubu okuyucu avına çıkarmıştı. Bundan evvelki bir İktidar değişikliği sırasında da Menderese muhalif yazarlar gazetede barınamamışlardı. Ama bu sefer, ortada siyasi bir anlaşmazlık bulunmadığından o yazarların hemen hep-- içeride kalmışlardır. Adnan Veliler, Emil Galip Sandalcılar, Oktay Akballar yazmakta devam ettiler.

Zaten, Vatanın çalışanlar grubu, gazetenin istikametinde hissedecekleri ilk değişiklik emaresinde tekneyi derhal terkedecek vasıfta elemanlardan müteşekkildir. Üstelik, sermayedarların gözleri de gazetenin yeni idarecilerinde olacaktır. Hafta biterken gazetenin başyazarlığı için düşünülen imza, parlak bir kabiliyet olan ve Yalmanla taban tabana at hüviyete sahip, kültür dağarcığı ise dopdolu Doğan Avcıoğluydu. Avcıoğlunun, en ziyade formasyonundan ve memleket realitelerini biraz fazla kâğıt üzerinden mütalea etmeden gelen "kendini aşırılığa biraz fazla kaptırma istidadı'* iyi bir frenle önlenirse Vatan okuyucuları bu hafta şüphesiz Yalmanın arkasından göz yaşı dökmeyeceklerdir.

EĞİTİM

Öğretim

İş, bilenin...

Geçen haftanın sonlarına doğru bir gün, saatlerin yelkovan ve akrepleri 18,30 dan 19 a doğru yol alirken, bir AKİS muhabirine, genç ve dinç bir adam çikolata ikram ediyor, "tatlı yiyelim, tatlı konuşalım" diyordu. Sonra birer de sigara yaktılar. Konu, günün konusuydu. Memleketin bugününü olduğu kadar yarınım da yakından ilgilendiren, birinci derece önemi olan bir mesele üzerinde konuşmaya başladılar. Sabahın erken saatlerinden beri devamlı olarak çalışmasına rağmen, üzerinde hiç bir yorgunluk izi görülmeyen genç ve dinç adam, İnkılâp Hükümetinin Milli Eğitim Bakanı Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu idi. Milli Eğitim Plânı taslağım hazırlayacak olan Plânlama Kurulunun çalışmalarına başlamasıyla, milli eğitim konusu yeniden birinci plâna geçmişti. Bu kurul nasıl çalışacak, neleri nasıl plânlıyacak, sonra bu plânlardan ne şekilde faydalanılacaktı? Feyzioğlunun, kurulun çalışmaya başladığı gün söylediği gibi, "büyük bir müil dâvayı gelip geçici İnsanların tasallütundan kurtaracak'* bir çalışmaya geçildiği sırada, bu çalışmaların mâna ve mahiyeti üzerinde durmak elbette gerekliydi, önce, Türkiyenin milli eğitim, işlerini yönetmekle görevli Bakanın bu konudaki düşüncelerini öğrenmek faydalı olsa gerekti.

Feyzioğlu, meselenin çözümünü "Türkiyenin umumi İktisadi gelişmesine göre nasıl bir milli eğitim politikası tatbik edilmelidir?" düşüncesinden hareket ederek ele aldı. "Her vatandaşı çevresine ve toplumuna faydalı, eskisinden daha müstahsil hâle getirmek çârelerinin aranması" milli eğitim politikamızın hedefi olmalıydı. Sonra, "eğitimde kaliteyi muhafaza etmenin tedbirleri düşünülmeli, köydeki ilk öğretimden teknik öğretime kadar vatandaşın İstihsal gücünü arttırıcı bir yön kazanılman" idi. Bu, şu demekti: Muayyen tahsil kademelerini bitiren vatandaşların yaşamak için yapacakları ilk iş, devlet kapısına müracaat etmek olmamalıdır. Devlet kesesinden -çalışarak da olsa- yiyerek yaşamak değil, devlete yük olmadan, aksine devlete yardımcı, destekleyici olarak, kendi kendine iş yapma, yaşama, geçinme imkânlarını vatandaş kazanabilmelidir. Bu, vatandaşın müstehlik değil müstahsil olması demektir. Böylece, kalkınmanın şart larıı sağlanmış olacak, ümitler gerçekleşebilecektir. Bütün bunlar ise, hakikaten, "gelip geçici İnsanlarla tasallutundan" masun, memleket gerçeklerine uygun bir Milli Eğitim Plânı"nın yapılmasına ve uygulanmasına bağlıdır.

Anlaşılıyordu ki, milli eğitim işlerimiz nihayet "iş bilen" bir adama kavuşmuştu vs o adam da "kılıcım kuşanmış"tı.

Çalışmalar

plânlama Kurulunun amacı şudur: "Milli eğitim hayatımızı istikrara kavuşturacak ve eğitimin bütün yurdumuzda belli bir sistem içinde yayılmasını ve gelişmesini sağlıyacak uzun süreli bir Milli Eğitim Plânı hazırlamak". Bu amaca varabilmek için. Plânlama Kurulunun çaçalışmalan üç safhadan geçecektir. Birinci safha, teşkü edilen komitelerin çalışmalarıdır. Komiteler çalışmalarının sonuçlarını, ikinci safhayı teşkil eden Komisyonlara getirecekler, komisyonlar bu raporlar üzerinde gerekli incelemeyi yaptıktan sonra, bütün komisyonların görüşlerini tesbit eden raporlar bir Koordinasyon Grubunun süzgecinden. geçirilerek birleştirilecek ve plâna kesin veçheyi verecek olan Milli Eğitim Şûrasına bir Milli Eğitim Planı Taslağı halinde sunulacaktır. Plânlama Kurulu beş komisyona ayrılmıştır. Her komisyonun da komiteleri vardır. Birinci komisyon Genel öğretim Komisyonudur. Bu komisyon İlk Öğretim, Orta Öğretim. Yüksek Öğretim, Öğretmen Yetiştirme, Özel Okullar, Dış Münasebetler, Din ile İlgili Eğitim ve öğretim konularım inceliyecek olan yedi komite hâlinde çalışacaktır. Mesleki ve Teknik öğretim Komisyonu ise Erkek Teknik öğretim, Kız Teknik öğretim. Ticaret öğretim komitelerine ayrılmıştır. Kültür İşleri ve Güzel Sanatlar Komisyonunun beş komitesi vardır. Bunlar Kütüphaneler, Yayım, Eski Eserler -Müzeler, Güzel Sanatlar, Opera - Tiyatro komiteleridir. Ayrıca Yönetim örgütü Komisyonu

da -ki bu komisyon çalışmalarına onbeş gün önce başlamıştı- Bakanlığın kuruluşu üzerinde çalışmaktadır.

Plânlama Kurulunun çalışma gün ve saatleri de tesbit edilmiştir. Komisyon ve komiteleri mesailerini bitirinceye kadar, her gün çalışacaklardır. Sabah saat 9 dan 13 e kadar komita ve komisyon çalışmaları yapılacak, bir buçuk saatlik bir öğle tatilinden sonra saat 14 30 dan 18 e kadar komite ve komisyonların redaksiyon çalışmaları devam edecektir. Bu suretle bir ay sonra Milli Eğitim Planı Taslağı tamamlanabilecektir.

Bu çalışmalarla İlgili olarak Talini ve Terbiye Dairesi içinde bir Daimi Şûra Bürosu kurulmuştur. Bu beslenmesine İmkan vermektedir.

Öbür çalışmalar

Milli Eğitim Bakanlığında başlıyan sessiz ve semereli çalışmalar sadece bu Planlama Kurulunun faaliyetinden ibaret değildir. Bunun dışında da, yeni ve hamleci bir ruhla çeşitli alanlarda çeşitli çalışmalara başlanmıştır. Bunların en önemlilerinden biri, bu yıl köylere gönderilen 12 bin yedeksubay öğretmen ve köy okullarındaki Öğretimle ilgili çalışmalardır. Mesleki bilgileri hemen hemen biç olan 12 bin genci köylere göndermek, sonra da onları kaderleriyle başbaşa bırakmak, bütün emeklerin, bütün ümitlerin boşa gitmesi demektir. İster yedeksubay öğretmen olsun ister asil öğretmen olgiler verecek broşürlerdir. İlk broşür "Dersimizi Nasıl Plânlarız?" a» dım taşımaktadır ve köy öğretmenlerine gönderilmiştir. Bundan başka Güzel Sanatlar, İlkokul Yönetimi, Halk öğretimi, Okur Matematik, Tarım, Çocukları Tanı , Çocukları Değerlendirme gibi konularda da broşürler hazırlanmıştır. Bir kısmının baskıları tamamlanmak üzeredir. Bunlar birbiri ardına öğretmenlerin ellerine ulaştırılacaktır. Ayrıca Bu az Zambaklar, Memleketi ile Mefkûreci öğretmen adlı ülkücü kitaplar bugünün diliyle, yeniden basılmıştır. Bu suretle köyde güç şartlar altında çalışan meslekten öğretmenlere ve genç yedeksubay öğretmenlere mânevi ve fikri gıda verü-

Orta Anadoluda bakımsız bir köyün umumi görünüşü
Evvela cehalet yenilecek...

bura, Talim ve Terbiye Kurulu üyeleri arasından seçilen bir Genel Sekreter tarafından idare edilmektedir.

Plânlama Kurulunun çalışmaları sonunda hazırlanacak taslak, bir anket formüleri ile birlikte Milli Eğitim Şûrası üyelerine tetkik ve mütalea için gönderilecek ve sonra da Şura toplantıya çağırılacaktır. Bu suretle Şûraya katılacak üyeler, da ha önceden öntasarıyı incelemek üzerinde çalışmak, gerekli gördük lerl teklifleri hazırlamak İmkânını bulabileceklerdir. Şûranın yaz ayla rına doğru toplantıya çağınlabileceğl tahmin edilmektedir.

Yıllardan beri bir Milli Eğitim Plânına duyulan büyük ihtiyâcın ciddiyetle ele alınmış elması yüreklere su serpmekte gelecek için ümitler sun, köyde çalışanların her bakımdan desteklenmeleri, yalnız bırakılmamaları, fikri gıdalanmalarına İmkan verilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, köyün iptidai şartları ve çeşitli güçlükleri karşısında bu genç lerin ümitsizliğe kapılmaları, kendilerini bir çeşit mahkûmiyet süresini doldurmak zorunda olan kimseler arzetmelerl çok mümkündür. Ba kanlık bu noktayı isabetle tesbit etmiş, süratle ve elde mevcut İmkân arının azamisi ölçüsünde çalışmaya koyulmuştur. İlk olarak, öğretmen Okulları Genel Müdürlüğüne bağlı bir "Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu" kurulmuştur. Bu büro, şimdilik on çeşit broşür hazırlamıştır. Bu broşürler öğretmeniz mesleki bilgisini tazcliyeçek, ona yeni bilmiş olacaktır. D.P. iktidarından önce, Bakanlığın eğitmenler İçin hazırlamış olduğa 1. Yıl, 2. Yıl, 3. Yıl adlarında çok faydalı kitaplar vardı. D.P. tktidarınca bunlar eğitmen* lere göndertilmemiş, ambarlarda çürümeğe mahkum edilmiştir. Şimdi bu kitaplar da gün ışığına çıkarılmış, mevcutlar derhal gönderilmiş ve kâfi miktarda basılmasına başlanılmıştır.

Öğretmenler için her bakımdan faydalı görülen, ama gene D P iktidarınca yayınına son verilen İlköğretim Dergisi de yeniden yayınlanmak üzeredir. Bu dergi 25 bin adet basılacak ve bütün öğretmenlere gönderilecektir. Dergi hem mesleki bilgilere, hem de genel kültür ve sanat çalışmalarına yer verecektir.

Nato

Quo Vadis?

Geride bıraktığımız haftanın ilk günlerinde, Paristeki yeni NATO sarayının büyük toplantı salonlarından birinde kısa boylu, oldukça toplu, yuvarlak çehreli bir adam, masanın etrafım saran onbeş diplomata artık İşinden ayrılmak istediğini söyledi. Kısa boylu adamın bu sözleri söylerken büyük bir üzüntü duyduğu, kaim gözlüklerinin arkasına saklamaya çalıştığı gözlerinden hemen anlaşılıyordu. Fakat ne çâreki memleketinin ona ihtiyacı olduğu görülüyordu. Bu bakımdan, NATO'da çalışmak onun için büyük bir şeref olmakla beraber, mem leketine dönmek ve politikaya atılmak zorundaydı.

Geçen haftanın İlk günlerinde NATO'daki görevinden ayrılmak istediğini açıklayan kısa boylu adam, dört yıldır bu teşkilâtın Genel Sekreterliğini yapmakta olan, tanınmış Belçikalı politikacı Paul-Henri Spaak'tı. Kendi sözlerine bakılırsa bu ayrılışta yalnız iç politika endişeleri rol oynuyordu. Belçikadaki son buhran sırasında Belçika Sosyalist Partisinin kuvvetli bir lidere ihtiyacı olduğu anlaşılmış ve bu partinin en gözde liderlerinden biri olan Spaak'tan tekrar partisinin basma geçmesi istenmişti. Sosyalist lider, herşeyden önce kendi vatanına karşı olan görevlerini yapmak gerektiğini düşünerek, bu çağrıya müsbet cevap verdiğini bildirmekteydi.

Ancak NATO işleriyle yatandan ilgilenen bâzı uzmanların söylediklerine bakılırsa, madalyonun ikinci bir yüzü vardı. Evet, Spaak NATO Genel Sekreterliğinden ayrılırken tekrar politikaya atılmayı düşünmüştü. Fakat Belçikalı diplomatı dört yıldır büyük emekler verdiği bu teşkilâttan ayıran asıl .sebepler, NATO'nun son zamanlarda geçirmekte olduğu bâzı buhranlardı. Başkan Kennedy'nin Kongre önünde okuduğu mesajda da belirttiği gibi, Kuzey Atlantik Andlasması, hür dünyanın savunması ve başarısı için vazgeçilmez bir andlasmaydt. Fakat Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı üyelerinin bâzıları arasında son zamanlarda beliren iktisadi rekabet ve menfaat çatışmaları, bu üye devletlerin bütün kaynaklarını andlaşma amaçlarının gerçekleşmesine doğru yöneltmelerine engel olmaktaydı. Başkan Kennedy'nin "bazı devletler" derken İngiltere ile Fransayı anlatmak istediği, "iktisadî rekabet" derken altılar- yediler ayrılığını düşündüğü, "menfaat çatışmaları" derken Fransa ve Portekizin sömürge politikalarım aklından geçirdiği tereddütsüz söylenebilirdi.

Paul Henri Spaak
Elveda dostlar!

Kaldı ki NATO'nun son zamanlarda geçirdiği buhranlar bunlardan ibaret değildi. General De Gaulle Fransayı bir atom devleti yapmak sevdasından ayrılmıyor, bu yüzden değil yalnız tarafsız blok devletleriyle, NATO içindeki müttefikleriyle bile anlaşamıyordu. De Gaulle'e kalırsa NATO içinde A. B. D., İngiltere ve Fransanın katılacağı bir triyomvira kurulmak ve önemli meseleler bu triyomvira tarafından belli bir hal çaresine bağlandıktan sonra diğer devletlerin önüne getirilmeliydi. Bu fikre itiraz edenlerin başında Spaak geliyordu. Spaak'a göre, NATO'yu yalnız bir savunma teşkilatı olmaktan kurtarmak ve üyeleri arasındaki çatışmaları önlemek için çare bir triyom vira kurmak değil, fakat NATO Konseyine bütün üyeleri arasında daha geniş bir politik iş birliği kurulmasını sağlayacak yetkiler vermekti. Ancak Spaak'ın bu fikri de kolay kolay anlaşılır bir fikir değildi. Meselâ Kanada, ya da Norveçin Fransayla Cezayir, Portekizle Angola meselelerinde nasıl bir görüş birliğine varabileceklerini, doğrusu ya, kimse kestiremezdi.

İşte bütün bu meseleler yetmiyormuş gibi, son haftalarda ortaya bıı de Santa Maria olayı çıkmış ve bütün dünya, bir anda, Portekizdeki Salazar idaresini hatırlayıvermişti. O Portekiz ki "insan hak ve hürriyetlerine saygı" temeli üzerine kurulmuş olan Atlantik Andlaşmasımn altına imzasını atmış, Batı medeniyetinin ortak değerlerini korumayı taahhüt etmişti. Salazar idaresini hatırladıkça buna yalnız insanlar değil, kurtlar kuşlar bile gülerdi. Spaak şu gerçeği görmüştü: Atlantik Andlaşmasını imzalayanlar burada yazılı amaçlan benimsemez, kendi özel emellerini Batı toplumunun ortak menfaatlerinin üzerinde tutmakta ısrar ederlerse, NATO bir askeri savunma ittifakı olmaktan öteye gidemeyecek, böyle olunca da değişen dünya gerçekleri karşısında Batının geleceğini korumakta büyük güçlükler çekecekti, Öyle anlaşılıyor ki Spaak bundan doğacak sorumları yüklenmek istemiyordu.

Spaak'ın NATO Genel Sekreterliğinden ayrılmasına yol açan bu genel politika sebebi yanında, önemli bir askeri anlaşmazlık da vardı. Bu anlaşmazlık, Spaak ile NATO Kuvvetleri Başkomutanı General Norstad arasında çıkmıştı. Son zamanlarda Spaak NATO'nun bağımsız bir atom kuvvetine sahip olması fikrinin şampiyonluğunu yapmaya başlamış, klâsik silahlan ihmal etmişti. General Norstad NATO'nun atom silâhlarına sahip olmasına taraftar olmakla beraber, klâsik silâhların da arttırılmasını istemekteydi. Spaak'a göre NATO bağımsız bir atom kuvvetine sahip olursa Sovyetler Birliği yeni biz saldırıya geçmekten kaçınacak ve dünya barışı korunmuş olacaktı. General Norstad bu fikri doğru buluyor, fakat NATO'nun hiçbir zaman Sovyetler Birliğini yeni bir saldından önleyecek kadar büyük bir atom kuvvetine sahip olamıyacağını da görmezlikten gelemiyordu. Şimdi Spaak'm istifası ile NATO'da yeni askerî reformlar yapılması düşünülebilir dı.

Santa Maria

Erişilen amaç

Geride bıraktığımız hafta içinde bir sürü önemli olay cereyan etti. Meselâ A. B. D. nin yeni Başkanı Kennedy Kongre önünde ilk konuşmasını yaptı ve iktisaden geri kalmış ülkelere geniş yardımlar yapılması gereğinden söz açtı. Meselâ. Ame-

rikan bilginleri fezaya bir kapsül içinde yolladıkları küçük şempanze "Ham'I sağ-salim geri getirmeyi başardılar ve böylece bilinmeyen uzaklıklara insan göndermek yolunda önemli bir başarı kazandılar. Meselâ, De Gaulle ile Macmillan şimdiye kadar kimbilir kaçıncı defa bir araya geldiler ve her seferinde olduğu gibi, gazetecilere her konuda tam bir görüş ve anlayış birliğine vardıklarını söyledikleri halde, birbirlerinden gene eskisi kadar uzak ayrıldılar. Fakat bu olayların hiçbiri dünya efkârının ilgisini Atlantiğin ortasında durmadan çember çizen bir Portekiz yolcu gemisi kadar çekemedi. Geride bıraktığımız hafta da bütün dudaklarda tek bir soru vardı: "Santa Maria'dan ne haber?"

Bilindiği gibi, geçen aynı sonlarına doğru Salazar idaresine karşı ayaklanan Portekizli isyancıların eline geçen Santa Maria, önce, Afrikadaki bir İspanyol sömürgesi olan Angrolaya doğru yol almaya başlamıştı. Asilerin başı Sinyor- Galvao, peşine düşen Amerikan zırhlılarının gazabından korunmak için durmadan deniz haydudu olmadığını tekrarlıyor, geminin içindeki yolcuları, uğrayacağı ilk tarafsız limana çıkaracağını söylüyordu. Fakat Santa Maria'mn uğrayacağı bu tarafsız liman hangisi olacaktı? İşte burası bir türlü kestirilemiyordu.

İşte gemi günlerce bu endişelerle Atlantiğin ortasında yalpalayıp dururken, hem de Portekiz ve İspanyol savaş gemilerinin kendi üzerine doğru gelmeye başladıkları haberinin alındığı bir sırada, Sinyor Galvao ve arkadaşlarının aradıkları kurtarıcı sığınak ortaya çıkıverdi. Bu, Brezilyanın Reciffe limanıydı. Galvao'nun Brezilyadaki lideri General Delgado geminin Brezilyaya sığınması için Kubitchek idaresi nezdinde bâzı teşebbüslerde bulunmuş fakat Portekizle Brezilya arasındaki münasebetleri bozmak istemeyen Kubitchek, Santa Mariamn aradığı sığınağı temin etmeye hiç de istekli görünmemişti. Aradan iki gün geçmeden talihin sihirli değneği herşeyi değiştiriverdi: Kubitchek idaresi Şubatın ilk günü yerini Janlo Quadros idaresine bırakınca, Sinyor Galvao'nun eski bir dostu olduğu anlaşılan Quadros, zaten ötedenberi sempatisi olmadığını gizlemediği Salazar idaresine dirsek çevirerek, Santa Maria'nın Reciffe limanına sığınabileceğini bildirdi. Nitekim, *geçen* salı sabahı Quadros işe başlarken Santa Maria da, yanında Amerikan donanmasının en modern dört zırhlısı ve bir atom denizaltısı olduğu halde, binlerce Brezilyalının "Viva!" çığlıkları arasında Reciffe limanına girdi.

Ancak Santa Meria Reciffe limanına yanaştıktan ve içindeki 600'ü aşkın yolcuyu sağ-salim karaya bıraktıktan sonra da, bâzı meseleler çözülmemiş olara!: ortada durmakta devam ediyordu. Evet, Quadros idaresi Galve ve arkadaşlarına yalnız Reciffe limanına yanaşmak değil, aynı zamanda Brezilyaya sığınmak hakkı da tanımıştı ama Santa Maria ne olacaktı? Brezilya makamları bu konuda hiçbir açıklama yapmıyorlardı. Sinyor Galvao geminin kurtarılmış Portekiz toprağı kabul edilmesini ve kendine bırakılmasını istiyordu. Quadros idaresi Galvao'nun bu isteğini yerine getirecek miydi? Sonra gemi Galvao'ya bırakılsa bile, şu satırların yazıldığı sıralarda Reciffe limanından kırk mil uzakta yolunu bekledikleri bildirilen Portekiz ve İspanyol zırhlılarının elinden nasıl kurtulacaktı?

Bütün bu sorular kesin olarak cevaplandınlamamakla beraber, bundan sonrasının Galvao ve arkadaşları için bile büyük bir önemi olmadığı kolayca söylenebilir. Çünkü bu işe girişirken Portekizli âsiler Salazarı devirmekten çok, bütün dünya efkârının dikkatini Portekiz üzerine çekmek istemişlerdir. Şimdi bu amaç fazlasıyla gerçekleşmiş bulunuyor. Artık bütün dünya, Portekizde Salazar adında gerici bir diktatör olduğunu bilmekte ve bu diktatörün, bütün benzerleri gibi, günün birinde kaçınılmaz akibete uğrayacağım düşünmektedir.

DOĞUBANK

HER TÜRLÜ BANKA MUAMELELERİNİZ İÇİN EMRİNİZDEDİR. DÜNYANIN BÜTÜN ŞEHİRLERİNDE MUHABİRLERİ MEVCUTTUR

ŞUBELERİMİZ

ANKARA
AKSARAY
ATİKALİ
ASMAALTI
BAKIRKÖY
BALAT
BEŞİKTAŞ
BEYAZIT
BEYOĞLU
ESKİŞEHİR
FATİH
GALATA
İZMİR
KADIKÖY
KASIMPAŞA
KARŞIYAKA - İZMİR
KONAK - İZMİR
KURTULUŞ
PANGALTI
NİŞANTAŞI
MERKEZ
SİRKECİ
SAMANPAZARI - ANKARA
TARLABAŞI
TOPHANE

SANAT

Haberler

Gülegüle

Ankaralı şiirseverlerin çok yakından tanıdıkları şair Ümit Yaşar Oğuzoan geçen perşembe akşamı başkentten ayrıldı. Sekiz on yıldır Ankarada bulunan şair İş Bankasında çalışmaktaydı. Onbeş yıl emek verdiği bu bankanın 27 Mayıs sonrası yöneticileri nedense Oğuzcandan rahatsız olmuşlardı. Oğuzcan, ilgilileri bu rahatsızhktan kurtarmak için görevinden istifa etti. Şimdi İstanbulda, Yapı ve Kredi Bankasında yeni bir göreve b&şlıyacaktır.

Hemen her şiir gününde, her toplulukta bulunup bol bol şiir okuyan Oğuzcanın, çoğunluğunu genç kızların teşkil ettiği kalabalık bir hayranlar grubu vardı. Ankara sanat çevresinde kendisini sevenler kadar sevmiyenler, beğenenler kadar beğenmiyenler de yok değildi

Denge bozuldu

Şair Oguzcan ile Arısoy sevişirlerdi ama, doğrusu pek de geçinemezlerdi. Hattâ uzunca bir süre dargın da kaldılar. Şiir günlerinde sık sık bir arada görünürlerdi. Oguzcanın ayrılışından bir gece önce Sanatsevenler Klübünde oturuyorlardı. Yanlarında küçük bir dost grubu vardı. Oğuzcan, Arısoya baktı baktı, sonra içini çekerek:

"— Ankarayı sana bırakıyorum artık Ansoy" dedi. 'istediğin gibi hükmedebilirsin. At da senin, meydanda.."

Ansoy martinisinden bir yudum aldı, ve:

"— İş senin bildiğin gibi değil" diye cevap verdi. "Sen gidiyorsun, denge bozuluyor. Ben şimdi şiirlerimin değerini nasıl ispat edeceğim?"

Sergiler

Geçen hafta içinde Ankarada üç yeni sergi açıldı. Bunlardan biri genç ve değerli sanatçı Asuman Kılıçın Türk -Amerikan Derneğinde açtığı sergiydi Asuman Kılıç, geçen yıl da Mayıs ayında gene aynı yerde bir resim sergisi açmıştı. O günlerde Kızılay Meydanında gaz bombalan patlıyor, joplar gençlerin başında, sırtında rock'n roll yapıyordu. Bu yüzden, Asuman Kılıçın bu güzel sergisi yeterince ilgi göremedi. Bu yılki sergisinde genç sanatçının 82 tablosu var. Bunlar daha çok "abstrait" ve figüratif çalışmaları gösteriyor. Tablolardan 26 sı, son altı aylık çalışmanın mahsulü. En çok dikkati çeken eserler "Ağaçlar", "Kilim deseni", "vazo" ve "Kompozisyon" adlarını taşıyanlardır. Sergi, genellikle, Asuman Kılıçın başarı yolunda emin adımlarla ilerlediğine tanıklık etmektedir.

İkinci sergi, Milli Kütüphanede açılan Haşmet Akalın sergisidir. 1960 ın son günü bir kalp krizi sonunda, genç yaşında ölen değerli ressam Akalın geride bıraktığı tek miras, bu sergide toplanan resimlerdir. Bu resimlerde Haşmet Akak bütün canlılığı ve tazeliğiyle yeniden yaşar bulmak mümkünse de, serginin ne kadar ilgi göreceği şimdiden kestirilemez. Ancak resimseverlerin, Milli Eğitim Bakanlığının ve geniş bütçeli kurumların bu resim sergisine ilgi gösterip göstermiyeceklerl sorusu Ankara sanat çevresinde herkesin ağzında dolaşmaktadır.

Üçüncü sergi, Sanatseverler Klübünde Jale Yasan adında bir hanımın açtığı sergidir. Açılış gününde ilk dikkati çeken, davetlilerin kaymak tabakadan oluşlarıydı. Sergi sahibi, davetsiz kimsenin içeri girip kokteylden sebeplenmemesi için son derece dikkatli; titiz davranıyordu. Sergiye gelenler arasında Kasım Gülek. Munis Faik Ozansoy, Mahmut Dikerdem, ressamlardan ise, Cemal Bingöl, Rami Uluer, Salih Urallı, Jerfi Kayhan bilhassa göze çarpmaktaydılar. Davetli bâzı hanımlann giyinişleri sergiyi bir moda defilesi hâline sokmuştu. Sergide yetmişe yalan resim vardı. ikram gani İdi*

Asuman Kılıç
Renk dolu bir sanatkar

Ortalıkta dolaşan telâşlı ve oldukça hırçın görünüşlü bir hanımın, sonradan, sergi sahibi Jale Yasan olduğu anlaşıldı. Klübün teypi hafif dans müziği çalıyordu. Daha sergi açılmadan bir resmin üzerine "Satılmıştır" kartı konmuştu. Sergi sahibinin yakın dost çevresi hariç, resimle ilgili hemen hemen kimsenin tablolara bakmadığı bilhassa dikkati çekiyordu. Bu grup daha ziyade ikramdan müstefit olmanın isabetine inanmış görünüyordu. Resimle ciddiyetle uğraşan bir hanım, rastladığı bir şaire, merakla sergi hakkındaki fikirlerini sordu. Şair, bilinen hikâyeyi telmihen:

"— Jale hanım bu resimleri devlet zoruyla mı yapıyor acaba, diye düşünüyorum" dedi.

Bir başarı

Genç sanatçılarımızdan Yıldıran Keskinin "Le Lantayn" adlı piyesi, Pariste çıkan L'avamt-Sceu adlı dergide yayınlanmıştır. Eser Fransız, Alman ve İsviçre tiyatrolarının 1961 repertuarlarında da yer almıştır.

BALE

Ankara

Devlet Balesi

İleride Ankaranın tarihini yazacak olanlar, Türk cumhuriyetine beşiklik eden bu yeni başkentin, Atatürk oraya ayak bastıktan sonra, ne mühim içtimal ve medeni inkılablara da beşiklik ettiğini elbette unutmıyacaklardır. Kısa -daha kırk yılı bile doldurmayan- bir zaman içinde gerçekleştirilen bu çeşitli Inkılâblardan, yarın üzerinde en çok ilgi ve hayranlıkla durulacak olanlardan biri de, şüphesiz, temsil sanatlarında yaratılan, mucizeden farksız, kalkınma hamleleri olacaktır.

1908 meşrutiyetini kuranlar, temali ve musiki sanatlarında bir "Da~rülbedayi" ve "Darülelhan" ile Batıya ulaşabileceğimizi ummuşlar, bunun için Antoine'i, teşehhüt mikdan, İstanbula getirtmenin yeteceğini sanmışlardı. Cumhuriyeti kuranlar, bu işin ancak tam teşkilâtlı bir Konservatuvarla ve uzun yıllar çalışmaları düzenleyecek yabancı uzmanlarla mümkün olabileceğini anlamışlar, müzikte Prof. Paul Hindemit, tiyatroda Prof. Cari Ebert, balede Dame Ninette de Valoia gibi büyük hocaların rehberliğinden faydalanmışlardır. 1941 de Türk diliyle ve yalnız Türk sanatçılarıyla ilk opera temsilini verebilmiş, 1948 de ilk Devlet Tiyatromuzun perdesini açabilmiş, geçen hafta da Devlet Balesinin ilk temsilini görebilmiş olmamızın sırrı buradadır.

İlk bale okulumuz 6 Ocak 1948 de İstanbuıda, Yeşilköyde, İngiliz Kırallık Balesinin kurucusu, bütün dünyada bale öğretim ve eğitiminin sayılı önderlerinden biri olan Dame Ninette de Valois'nın idaresi altında açılmış olduğuna göre, Devlet Balesinin onüç yıllık bir geçmişi var, demekti, Yeşilköy Bale Okulu 1950 de İstanbuldan Ankaraya nakledilmiş ve Devlet Konservatuvarı bünyesi içine alınmıştır. Bu yer değiştirme, öğretim ve eğitim bakımından hiçbir değişikliğe sebebolmamış, Devlet Konservatuvarının Bale bölümü halini alan Bale Okulunun çalışmalarını gene Dame Ninette de Valoia düzenlemiş, bu maksatla her yıl memleketimize gelerek bir müddet kalmış, bale öğrencilerinin yetiştirilmeleri de, devamlı olarak, kendisinin tavsiye ettiği -Londradaki "Sadler's Wells" balesine mensup- İngiliz öğretmenlere tevdi edilmiştir.

Opera gibi Bale de Türk gençlerinin istidatlarını ilk defa denedikleri çok çetin bir sanat koluydu, öyle iken çocuklarımızın bu alandaki taze, âdeta bakir kaabiliyetleri, kısa zamanda, bütün güçlüklerin yenilmesini mümkün kılmış ve emekleme halindeki ilk çalışmalar bile, zaman zaman memleketimizi ziyarete gelen, yabancı bale üstadlannın emmimi takdirlerini kazanmıştı. 1957 de ilk mezunlarla verilen küçük eserlerin uyandırdığı büyük ilgi, bazı opera temsillerinde -bilhassa "Faust" da, "Walpurgis Gecesi"nde- bale sanatçılarımızın gösterdikleri başarılar hatırlardadır.

Devlet Konservatuvarı Bale bölümünün 1950 den bu yana, dokuz yıllık bir Öğretim devresinden sonra, verdiği mezunlarla Devlet Operasında, dört yıl önce, bir Opera Balesinin temelleri atılabilmiştlr. Opera Balesi, her yıl katılan yeni sanatçılarla günden güne kuvvetlenmekte, Opera sahnesinde devam eden meslekî çalışmalarla da gelişmektedir. Bu çalışmaları, 1960 - 61 mevsiminde, İngiltereden misafir bale uzmanı olarak getirilmiş olan Miss Ailne Philips idare etmektedir. Bugün mevcudu otuzu bulan Opera Balesi, Devlet Balesinin çekirdeği olarak 28 Ocak 1961 de ilk büyük bale temsilini "Coppelia" ile vermiş, bu temsili de Miss Ailne Philips ile, gene İngiltereden davet edilmiş olan, Miss Ann

İnönü Coppelia Balesi sanatkarları ile birlikte
Sanatkarlara güven verdi

Parson hazırlamışlardır.

1950 yılında 20 kişilik bir öğrenci kadrosu olan Devlet Konservatuvarı Bale bölümüne gösterilen ilgi ve rağbet yıldan yıla artmıştır. Bale bölümünün bugün 80 öğrencisi var. Her ders yılı başında yüze yakın öğrenci kabul imtihanlarına girmekte, bunlardan en kaabiliyetli olan otuz kadarı Konservatuvara alınabilmektedir. Tiyatro bölümündeki öğrencilerin sayısı 851 geçmezken, Bile bölün.Unün 80 öğrencisi olması da gençlerimizin bele sanatına duydukları sevgiyi. açıkça göstermektedir.

İlk temsil: "Coppelia"

Devlet Balesinin ilk temsili olarak sahneye konulan "Coppelia" üç perdelik bir bale eseridir. Livresini Charles Nuitter ile Arthur Saint - - Leon yazmışlar, müziğini Leo Delibs bestelemiş, koreografisini de Lev Ivanov ile Enrico Cecchetti çizmişlerdir. Fakat bu koreograf!, 1952 de, NÎnette de Valois tarafından yeniden düzenlenmiştir. Devlet Balesinin Büyük tiyatroda verdiği "Coppelia" temsilleri işte bu düzene dayanıyor.

"Ooppelia" İlk defa 25 Mayıs 1870 de Paris Operasında oynanmış ve büyük bir başarı kazanmıştır. Bu başarıda Swanilda rolünü ilk defa oynayan, onaltı, onyedi yaşlarındaki *genç* balerin Giuseppina Bozzacchi ile Dr. Coppelius rolünü oynayan 62 yağındaki Prançois Edouard Da* uty*nin gösterdikleri muvaffakiyetin de payı büyült olmuştur. Esere hâkim olan fikir E.T.A. Hoffmann'ın "Der Sandemann" adlı masalından alınmış olmakla beraber, libretto yazarı Nuitter o kasvetli masalı neşeli VS eğlenceli bir bale haline getirmiş re "Coppelia" da ondan, Dr. Ooppelius'un adıyla kurma bebekler yapan ve yaptığı bebeklere can vermek İsteyen bir oyuncakçı olmasından başka bir şey almamıştır.

Kazandığı büyük başarıya rağmen "Coppelia" 1870 de ancak 18 defa oynanabilmiştir. İlk temsilden İki hafta sonra -eserin ilk koreografi da olan- Saint - Leon hastalanmış ve bir müddet sonra ölmüş, kısa bir zaman sonra başrolde bütün Paris kendisine hayran eden Giuseppina Bozzacchi de hayata gözlerini yummuş, Alman harb dolayısıyla Opera kapılarını kapamış, Fransa'nın uğradığı mağlûbiyet de bütün bir devri kapayıp bir yenisini açmıştı.

"Ooppelia" canlı, sürükleyici müziği, neşeli konusuyla umumi bir İlgi görmüş ve yüz yıla yakın bir S» mandanberi dünyanın her tarafında sahneye konulup temsil ve icra edilmiştir, Koreografisi ünlü koreograflar tarafından sık sık yeniden yapılmış, Arma Pavlova, Tamara Tumanova, Nadia Nerin gibi ünlü balerinler de Swanilda rolünü oynamaktan zevk duymuşlardır.

Umran Ürey Rezzan Ürey
İkiz belirinler

Sahnedeki oyun

Devlet Balesinin 28 Ocak akşamı verdiği ilk temsilde, "Coppelia" nın Paristtki ilk temsili gibi, belki daha da çok, başrolü oynıyan Türk Swanilda'sının bir zaferi oldu, diyebiliriz. Çünkü yabancı Ve değer hükmünü çoktan almış libretto, müzik ve koreografı dışında Türk seyircisini en çok ilgilendiren şey genç bale sanatçılarımızın temsil ve icrası, bilhassa başrole çıkan genç balerinimizin göstereceği başarı derecesiydi.

28 Ocak akşamı Büyük Tiyatro sahnesindeki mutlu doğum hadisesine şahit olanlar Svvanilda rolünde Binay Okurerin gösterdiği büyük başarıda Türk Balesinin, sarp ve yalçın zirvelere doğru kanat çırpışını gördüler, onu içten gelen bir sevinç ve hayranlıkla alkışladılar. Henüz onyedisini tamamlamamış olan bu genç balerinimiz Swanilda'yı kuvvetli dans tekniğine çok hassas bir müzik duygusunu, zeki ve ifadeli bir sahne kaabiliyetini pek güzel mezcederek canlandırdı. Ama bu batanda Binay Okurer yalnız değildi. Franz rolünü oynayan Ferit Akın -"pas de deux"de- ona her bakımdan layık bir partöner oldu. Güzel fiziği, rahat ve emin icrası ile -"variation'da göz doldurdu.

"Coppelia" temsilinin kazandığı başarıda, bir dansör olmadığı, olması da gerekmediği halde, Dr. Coppelius'a Nurtekin Odabaşımn vermeğe muvaffak olduğu çok canlı ve renkli ifadenin de payı vardı. Çocuk Tiyatrosu kadrosunda çalışan bil *genç,* ince yapısı ile Bale topluluğu içinde hiç yadırganmadı. Tersine, kompozisyonuna vermesini bildiği o yarı esrarlı, yarı komik eda, en küçük adımlarını, hareketlerini bile müziğe uydurmaktaki intibak kaabiiyeti umumi bir ilgi ve takdir topladı. Diğer rollerden "Coppelia"da, 9 kurma bebekte, Güneş Altay, Belediye Başkanında Erdoğan Göze, Hancıda Erol Tamer, Swanilda'nın arkadaşlarında Gülen Almışlar, Neyran Özmen, Umran ve Rezzan Ürey, Evinç Gürkoç, köylü kızlarını ve delikanlılarını canlandıran bütün dansöz ve dansörlsr, Şafak dansında bilhassa tecrübesi ve mükemmel tekniğiyle haklı alkışlar toplayan Tenasüp Önad, Dua dansında Güzide Noyan, sonra Dr. Coppelius'un kurma bebeklerine, müzikle beraber, mekanik hareketler vermekte büyük başarı gösteren Güloya Gürelli -Çinli- Yüksel Çapanoğlu -İspanyol-, Oya Yüksel- İskoç-, Metin Atasoy -Pierrot-, Zeki Tören -Müneccim-; saatlerin danslarında Shirley Subaşı ve arkadaşları, hepsi hepsi zevkle seyredildiler. Şef Ulvi Cemal Erkinin uyanık, canlı idaresi, Ulrich Damrau'ın, esere masal havasını kazandıran, nefis dekorları elde edilen başarıyı süsledi.

Moda

"Umurunda mı dünya?"

Bitirdiğimiz haftanın sonlarında bir sabah, haykıran, bağrışan, itişen gazetecüer, Parisin moda salonlarından birini savaş meydanına çevirdiler. Bir adam davetliler tarafından öpülür, şerefine şampanya kadehleri kaldırılarak tebrik edilirken, iskemleler devriliyor, kadehler kırılıyor, herkes birbirini itip kakıştırıyordu.

Hadise, geçen hafta cuma günü Pariste, moda yaratıcısı Dior'un lüks salonlarında cereyan etmekteydi. Durmadan öpülen ve şerefine şampanya kadehleri kırılan adam. ise, Desinatör Marc Bohan'dı. Dior müessesesinin yeni desinatörü Bohan'm hazırladığı bu ilk defile Pariste ve bütün dünyada geniş akisler yarattı. Basın davetlileri ve modacılar, desinatörün hazırladığı modelleri muhteşem olarak vasıflandırdılar.

O gün öğleden sonra, fiyatlar üzerinde ekseriya temkinli, hatlarda ise daha çok muhafazakâr olan Ajnerikalı alıcılar, Amerikadaki müesseseleriyle temasa geçerek, "muhteşem, sansasyonel, mükemmel" olarak vasıflandırdıkları bu kreasyonları almak üzere, ayrılan paradan daha fazlasını istediler.

Bohan bu sene bütün diğer Paris modacılarının yaptığını yapmış, modellerini 1926 modasının tesirinde kalarak yaratmıştır. Elbiselerde göğsü tebarüz ettirmemiş, bel hattını kalçaya düşürmüş ve kısa eteğe sâdık kalmıştır. Fakat bütün bunlara o kadar ince ve üstün bir zevkle ve o kadar kendinden emin bir ustalıkla erişebilmiştir ki, netice mükemmel olmuştur. Elbiseler tamamile modern kıyafetlerdir. Bohan aynı zamanda, adapte ettiği 1926 hattının neşeli gençlerden tutun da, orta yaştakilere kadar her tipte kadına yakışacağım da ispat etmiş bulunmaktadır. Gerçekten, elbiseler onun maharetli makasından çıkan hârikalardır. Bedenler, kalçaya kaydırılmış olan bel hattına kadar düz bir şekilde, göğsü tebarüz ettirmeden inmekte ve kalça üzerinde çok hafif bollaşarak kalça hattını saran kemeri, az çok örtecek şekilde düşmektedir. Etekler ise, etek ucuna doğru çok hafif Verev olarak bollaşmaktadır. Belli belirsiz duran ince kemerleri bazan tokalar süslemekte, eteklerde de bel hattının tam altında yalnız şık bir şekilde poz vermek için kullanılan ufacık yarık cepler yer almaktadır.

Tayyör ceketlerinde bel hattı, elbiselerdeki gibi kalça üzerindedir. Ekserisi kuruvaze olarak iliklenen ceketlerin etek uçlarına gene tokah kemerler yerleştirilmiştir. Yakalarda ise, okul çocuklarının kaşkollerini andıran ve aynen o şekilde bağlanan, tayyörün kumaşından yapılma küçük kaşkoller bulunmaktadır. Etekler, elbiselerdeki gibi hafifçe verevdir. Ceketlerin altında ufak, dümdüz bluzlar pek rağbettedir.

Her iki defilede davetlileri en fazla memnun eden, gece elbiseleri olmuştur. Gece elbiseleri hat bakımından günlük elbiselere benzemekle beraber, kumaşları çok daha yumuşak, ince ve uçucudur. Bu elbiseler için çok güzel tonlarda emprime şifonlar, düz renk şifonlar, ipek krepler ve ipek organzeler seçilmiştir.

Marc Bohan
Hayrülhalef

Altı manken, üzerlerinde emprime desenli kısa elbiseler, başlarında kocaman şapkalarla 'salona girdikleri zaman kulakları sağır edecek bir alkışla karşılandılar. Etekleri» sanki her an rüzgara mâruzmuş gibi uçuşmaktaydı.

Dior'un koleksiyonlarında dâima stras ve boncuklarla işli şahane elbiseler yer almaktadır. Bazı davetlilere bakılırsa, bu son koleksiyondaki boncuklu ve işli elbiseler evvelki bütün gayretleri gölgede bırakmıştır. Şeftali, kayısı, açık yeşil ve bal rengi ipek organze üzerine işlenmiş, gümüş, altın, sim ve binlerce pırü pırıl payet, Dior müessesesi için tam bir zafer teşkil etmiştir.

Dior'un ölümünden sonra müessesesinin başına getirilen Yves St. Laurent'in askere gitmesi üzerine bir çok desinatör arasından Bohan'ın

seçilmesi dedikodulara sebep olmuştu. Ötedenberi klasik ve sessiz bir modacı olan Bohan'ın başarısından şüphe edilmişti. Fakat bugün bütün moda dünyası onun kabiliyetini ve maharetini kabul etmiş bulunmaktadır.

Windsor Düşesinin defile hakkındaki görüşleri, bütün diğer davetlilerin kanaatlerini aksettirdi, denilebilir. Windsor Düşesi defile hakkında şöyle demektedir:

"— O kadar harikulade bir defile ki, bütün bunlar sahip olunman ve giyilmesi gereken şeyler."

Minyon mankenler

Pariste, bütün moda evlerinin defi-" lelerini tertip ettikleri bu büyük moda haftasında, dikkati yalnız al* biseler çekmemektedir. Moda evleri, davetlilerin dikkatini çekmek için Meselâ bu sene defilelerde son derece minyon mankenler rağbettedir.

Moda yaratıcıları, son derece mü balağalı kreasyonlarıma ufak tefek kadınlara da pekâlâ yakışacağım müşterilerine İspat etmek kararındadırlar. Bunun için de her moda evi gözümüzün daha çok alışık olduğu dev mankenler yerine, bele kadar gelen ufacık birer mankene sahi, olmakla övünmektedir.

Dior müessesesinin yeni patronu Marc Bohan'ın defilesinde üzgün yüzlü, ufak tefek, Arjantinli manken Kouka en güzel elbiseleri teşhir etti Japon bebeklerini andıran çok daha ufak tefek bir başka manken de salona her girişinde salon alkıştan inledi

Çıplak ayaklı model

Piere Cardin de defilesini Yen isimli ufacık bir Tahitill mankenle açtı. Yen salona, etrafına, bütün Tahitill kızların sarındığı kir "sarong" içinde ve boynunda çiçeklerden bir çelenk olduğu halde, çıplak ayaklarının ucuna basarak girdi.

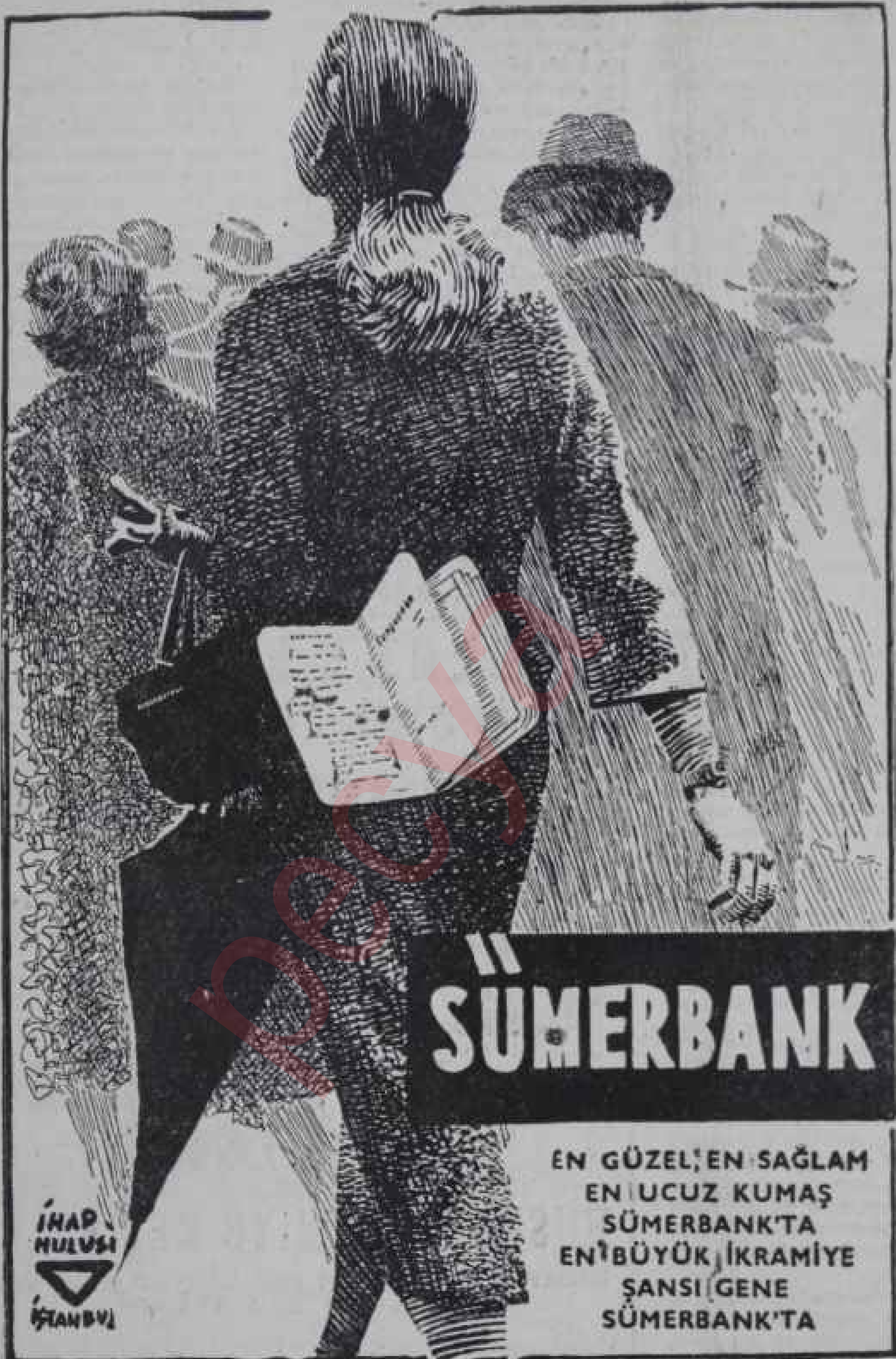
Bütün bu defilelerin içinde muhakkak ki en sürprizlisi Patou moda evinin defilesiydi. Patou defilesini, herkesi hayran bırakan çok güzel bir mankenle açtı. Davetlilerin arasında bir kaç kere dönerek yürüyen mankenin, içeri girip biraz sonra tıpkı kendisine benziyen ikiz karda* piyle elele çıkmam çok hoş bir sürpriz oldu.

Bu defilelerde bâzan davetliler de mankenler Ve elbiseler kadar eğlendirici olabilmektedirler. Bu sezon, kava çok kapalı olmasına rağmen, elbiselerdeki renkler çok parlak olduğu için herkes güneş gözlüğü takmaktaydı, öyle ki, basın mensupları kalın güneş gözlüklerinin arkasında Arap delegasyonunu andırıyorlardı. Hanımlar, kuvaför Alexandre'ın pek rağbette olan "enginar" saç modasını. benimsemişlerdi. Yalnız bu tarz saç, moda haftasının 24 saatlik günü için pek zayıf kalmaktaydı. Herkes saatler geçtikçe birbirinin düsen ve düzleşen saçına merakla, gülümseyerek bakmaktaydı.

Bu hafta, muhakkak ki, en fazla moda yaratıcıları için heyecanlı bir hafta oldu. Bilhassa basının davetli olduğu defilede bütün desinatörler, mankenlerin giyinme odalarının Ufak pencerelerinden, kreasyonlarının mukadderatım tayin edecek mühim şahısların yüzlerini heyecanla tetkik etmekteydiler.

Meşhur modacı Lanvin Oastillo, son defilesi sırasında hasta olduğu için defileyi telefonla yatağından takip etmek zorunda kaldı. Sekreteri, defile boyunca kendisine malûmat verdi ve Castillo, davetlilerin gösterdikleri tepkiyi telefonda duyduğu alkış sesleriyle ölçebildi.

Bu gibi büyük defilelerde oturmak, daha doğrusu yer bulabilmek . mühim bir meseledir. Çünkü herkes, defilenin ilk gününde hazır bulunmak istemektedir. Salonlar, altın yal dızlı ufacık iskemlelerle doludur. Bunlardın birine sahip olmak, en büyük mutluluktuı. Dior'un defileleri çok kalabalık olduğu için yer bulamıyanlar halde, merdivenlerde, boğulacak kadar sıkışık bir halde ayakta durmaktadırlar. Fakat en iyi seyirciler de bunlardır. Çünkü en çok alkil bunlardan gelir. Sıkışık durumda ayakta beklemekten yorulan bu grup, uyuşan kollarım ve bacaklarım hareket ettirmek için dur-, madan alkışlarlar.

SÜMERBANK
EN GÜZEL, EN SAĞLAM
EN UCUZ KUMAŞ
SÜMERBANK'TA
EN BÜYÜK İKRAMİYE
ŞANSI GENE
SÜMERBANK'TA
İHAP HULUSİ
İSTANBUL

1961 YILINDA

daha **FAZLA...** *en* **FAZLA...**

CEM'AN 9 MİLYON

90 APARTMAN DAİRESİ

9 ADET 100.000 LİRA

200 ADET 5000 LİRA

400 ADET 1000 LİRA

600 ADET 500 LİRA

ve 30.000 hesap sahibine çeşitli para ikramiyeleri

1953 de	1 MİLYON
1954 de	1.750.000
1955 de	1.800.000
1956 da	1.900.000
1957 de	2 MİLYON
1958 de	2,5 MİLYON
1959 da	4 MİLYON
1960 da	8 MİLYON
1961 de	9 MİLYON

TÜRKİYE İŞ BANKASI

PARANIZIN... İSTİKBALİNİZİN EMNİYETİ

Türkiye İş Bankasındaki vadesiz her 200, vadeli her 100 liranız için ayrı bir kur'a numarası alırsınız. Kur'a numaralarınızı keşidelerden 15 gün evvel hesabınızın bulunduğu Şubeden öğrenebilirsiniz.

Türkiye İş Bankasına yatırılan tasarruflara azami faiz verilir. Vadesiz hesaplarda % 3,5 olan faiz nispeti vadeli hesaplarda % 6,5'a kadar yükselir.

FAAL II - 659

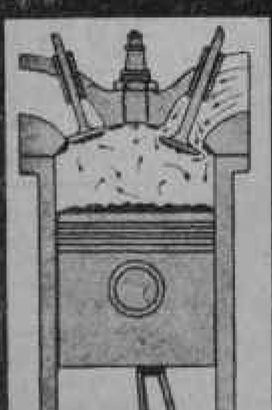

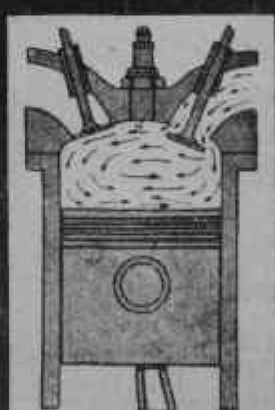
DAİMA DAHA İYİYE DOĞRU HAMLE YAPAN SHELL

... şimdi de **KURUM BIRAKMIYAN** yeni SHELL X-100 « MULTIGRADE » **MOTOR YAĞINI TAKDİM EDER.**

Bu yağ motorda kurum teşekkülünü önler ve motorun DAİMA TAM GÜCÜNDEN faydalanmayı sağlar. Bu tip yağ halen yalnız SHELL'de mevcuttur.

Normal katıklı bir motor yağı

yeni SHELL X-100 MULTIGRADE